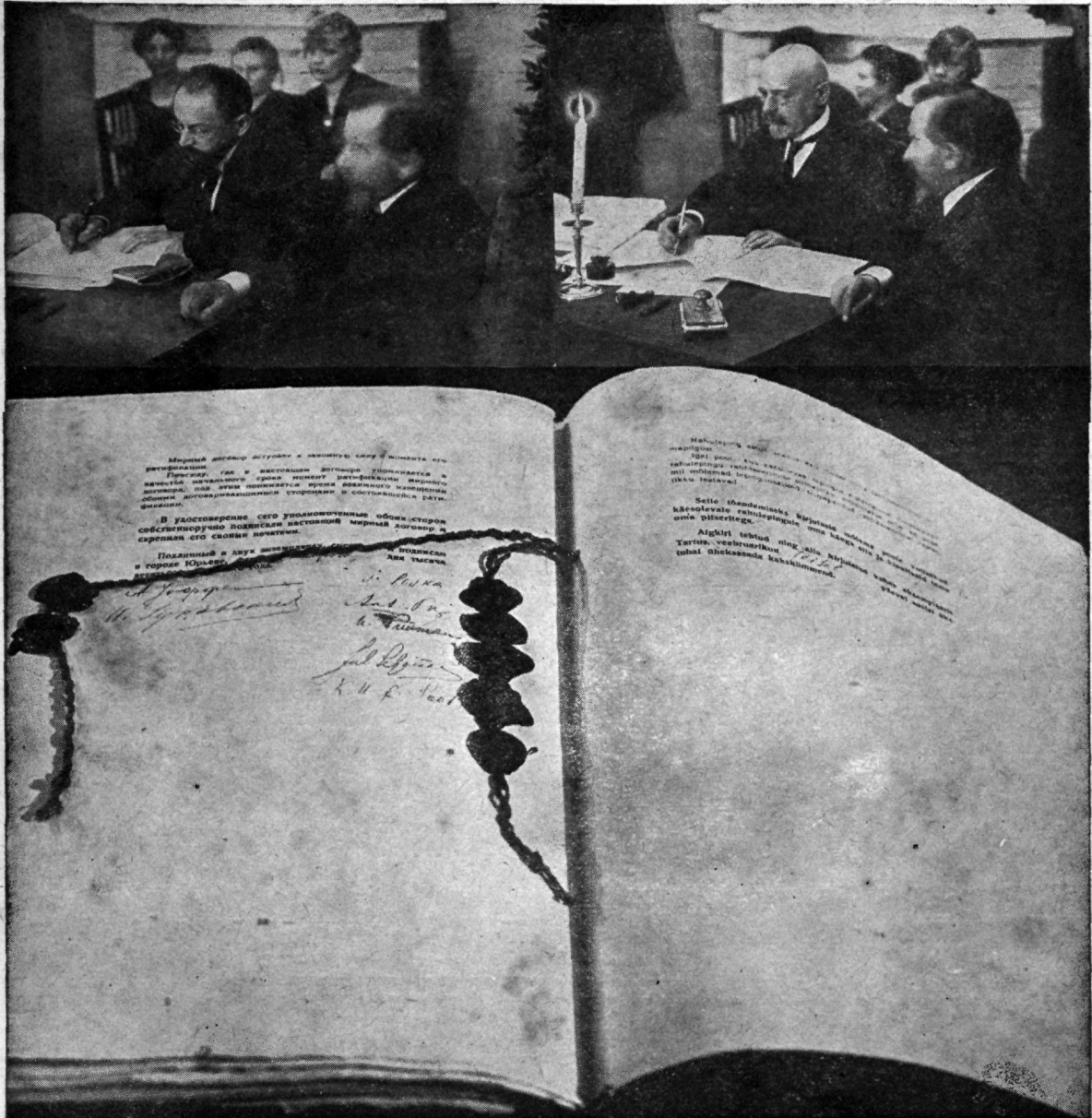


SÕDUR

№ 3/4

31. JAANUARIL 1930



Eesti-Vene rahupeingu allakirjutamine 2. veebr. 1920. a. Tartus.
Paremal (kirjutab) Eesti deleg. esim. J. Poska (†). Vasakul (kirjutab) N.-Vene deleg. esim. A. Joffe (†).



AINULT MEIE VABRIKUS on praegu olemas välismaa tubaka-suurtööstuse eeskujul eriline moodne sissead tubaka puhastamiseks. Ülespanemistöö lõpetati alles nüüd. Selle sisseade abil puhastatakse kõik meie seltsi tubakavabriku poolt ümbertöötatavad tubakad, missugused lähevad kõikide meie paberosside ja suietaamistubakate valmistamiseks pneumatilisel viisil kõigest tolmust ja teistest tervisele kahjulikudest lisandustest.

Meile on kallid kõikide meie tubakasaaduste tarvitajate soovid. Seepärast palume kõiki meie tubakasaaduste suietaajaid lahkesti teatada oma arvamisi ja soove, missuguseid me alati arvesse võtame ja kõik, mis seisab meie võimuses, nende rahuldamiseks teeme.

A.-S. „Laferme“ Tallinn.

Tartu rahu 10. aastapäevaks.

„Sõdur’ile“ kirjutanud kindral J. SOOTS.

Eesti-Vene rahuleping, mis 2. veebruaril 1920. a. Tartus sõlmiti, ja millest nüüd 10 aastat täis, on kõigepealt meie vakra kaitseväge võitude viil. Sõda algatasid vene väed ilma sõja kuulutamata Narvale peale tungides, eesmärgiga Eesti iseseisvust kaotada. Tahes või tahtmata tuli Eestil sõdida, kuni meid hakatakse ka ida pool tunnistama.

See sündis suvel 1919. a. raadiogramiga „Tallinna valitsusele“, millega meid kutsuti Pihkvasse rahu üle läbirääkima. Läksime. Tulemus oli Nõukogude Vene ettepanek ka Soomele, Latvijale ja Leedule rahu teha. Siiski meie naabrid meiega ligi ei tulnud ja 2. detsembril 1919. a. hakati Tartus eraldi Eesti-Vene rahuläbirääkimisi pidama. Eestkätt tuli läbirääkimisi pidada vahelehu asjus, eriti piiri asjus, ja nende edu rippus täiel määral sellest, kuidas väerindel seisukord oli. Harihikult saabki sõdade järele riigi piiriks enam ehk vähem see liin, kus väerinne rahutegemise ajal seisnud. Seda mõistis ka Nõukogude-Vene delegatsioon, milksparast õnnestuski piiri üle Naroova viia, nimelt sinna, kus ta praegu on. Aga nähtavasti ei tahtnud Nõukogude-Vene valitsus sellega leppida, et Narva eestile jääb, sellepärast katkestas ta jõulu-laupäeval, 24. detsembril läbirääkimised selleks, et 28. detsembril alata kõvendatud jõududega pealetungimist Narvale, et maksku mis maksab seda linna kätte saada ja sellega ka rahulepinguga teda enesele hoida.

See kavatsus ei olnud meie ülemjuhatajale uudiseks, milksparast ta hoiatas väerjõudtsid salajase telegrammiga, mille tekst järgmine:

Salajane.

Divül 1., 2., 3. Soomrongül.

Rahuläbirääkimistel on viimastel päevadel kaunis head tagajärjed olnud. Piiri küsimustes on peapunktides juba kokku lepitud. Enamlased

tahavad aga meie rasket ja sõjaliselt väga hädadahtlikku tingimust kaela panna: nemad nõuavad, et meie Narova pahemal kaldal kümne



Kindral J. Laidoner

Vägede ülemjuhataja Vabadussõjas.

versta laiuses raionis ei tohiks mitte sõjavägesid pidada ja Narova pahemat kallast kindlustada. Meie delegatsioon selles asjas seniajani järele annud ei ole. Kindral Soots arvab, et enamlased ka selles punktis järele annavad kui meie kindlaks jääme oma nõudmistes ja peasajalikul väerinnal. Järgmine rahudelegatsioonide

läbirääkimine on 29. detsembril, mil see küsimus arutamisele tuleb. Väga võimalik, et enamlased sellel ajal uuesti katsumad peale tungida, et meie väerinda läbi murda ja taganemisele sundida. See oleks muidugi uueks suureks trumbiks enamlaste nõudmistele suurenemiseks. Sellepärast juhin Teie iseäralikku tähelepanemist ligemate päevade peale. Olen kindel, et Teie kõik mis võimalik saate tegema, et väerind kindlaks jääks ja võimalikud punaste pealetungimised saaks tagasi löödud; siis on lootus, et meile vastuvõetava vaherahu kätte saame. Kätesaamisest telegrafeerida. 25. XII. 19. kell 21.5 Nr. 6059. Laidoner.

Ja tõesti, 28. detsembril alustasid Nõukogude-Vene väed, kes vahepeal olid märksa suurendatud, ägedaid pealetungimisi Narvale. Kolm päeva keetsid rünnakud üksteise järele, kuid löödi meie vägede poolt kõik vaenlasele suure kahjuga tagasi. 30. detsembril raporteeris Vene 7. armee ülem seisukorrast oma rinde ülema järgmiselt:

„Visadel kallaletungimistel Sala ja Marienhofi peale ei olnud tagajärgi, mispärast otsustasin vapustatud väeosaid vastase pommi- ja miinipildujate tule alt välja viia. Nurjamineku põhjuseks, nagu terve käesoleva kuu kesteski, loen raskete suurtükkide vähesust, mürskide nappust ja kergete suurtükkide läbikulumist, mispärast ei olnud võimalik purustada vaenlase liindaashe, kuuli-, pommi- ja miinipildujate pesasid ega ka tarviliselt hävitada traattökkkeid. Täna üksinda on rivist välja läinud 7 kerget ja üks 42-liiniline suurtükk. Tefstet suurtükkidel iookseb kompressoritest vedelik, mispärast suurtükkivägi ei anna küllalt toetust ilma remondita.

Jalavägi, kes alguses energiliselt peale tungis, rauges päeva jooksul täielikult vastase viisaduse ja tule vastu ning lamas juhtide puudusel apaatlikult traattökete ees, kannatades asjata suuri kaotusi. Tugevate varude puudusel ei olnud midagi, millega teda edasi tõugata.

Vasakpoolne 4-ja rügemendiline löögigrupp (Annenskaja ja Dolgaja Niva vahel) liikus esialgu ilma vastupanekuta edasi, sest vastane oli omad varud Sala küla juures tagasi tõmmanud; kuid jõudes raudteeni, sattus ta vastase tugikate peale, mida soomusrongid kaitsesid, ja ta ei jõudnud põhjapoolsele metsaservale välja tungida. Ilma suurtükkiväe toetuseta oli edasilükkumine võimata.

Kuigi veel pealetungimist kangekaelselt jätkata Sala, Dubrovka, Annenskaja külade rindel, sel tugevasti kindlustatud positsioonil, siis ei läheks ikkagi korda edu saavutada, sest rügemendidest on ainult viletsad riismed järele jäänud, ja juhtumisel, kui tuleks kaitseskorda asuda, ei jõuaks väeosad isegi valveteenistust pidada.

Tänasest jutuajamisest 15-da armee ülemaga sain mulle, et temal ei ole enam usku kaitsesegi, seepärast tuleks täiesti purustatud rügemendid korda seada, et eduga vastase katseid tagasi lüüa.“

See raport sai teatavaks ka Tartu rahukonverentsil viibivale Vene delegatsioonile ja 31. detsembril kirjutatakse

vaherahule alla ilma pikemate puiklemisteta.

Nii oli siis vaherahu peajasjalikult meie vägede vapruste ja meie juhtide osavuse vill.



Kindral J. Soots

Vägede ülemjuhataja staabi ülem ja Eesti rahudelegatsiooni liige.

Peale vaherahu hakati päris rahu tegema, kus läbirääkimised peajasjalikult majandusliste küsimuste ümber keerlesid. Sellel ajal näitas meie diplomaatia oma osavust, luues vahetõrje uuele olukorrale vastavalt meie naabritega ja Lääne-Euroopa liitlastega. Ja kui 2. veebruaril 1920. a. asi niikaugele jõudis, et päris rahu alla võidi kirjutada, ja kui see rahuleping sarnane oli, et tema ühemeelset heakskiitmist leidis, siis oli see meie kaitseväe vapruste, väejuhtide strateegia ja diplomaatide osavuse ühine vill.

Riikliku iseseisvuse kättesaamine ei ole sugugi kerge töö, ja seda perioodi, mil rahvas seda saavutab, võib õigusega rahva heroiliseks perioodiks nimetada. Meie võime õigusega selle perioodiga uhkustada — ta on kui hiilgav

täht meie rahva minevikku hallis taevas. Olgu see täht meile ka tulevikus, kui hädad tulevad, teenäitajaks sellele teele, mis Tartu rahule välja viib.

Tartu rahu maailmapoliitiline eelmäng.

Ed. Laaman.

Rahu, mida Eesti Tartus 2. veebruaril 1920. sõlmis, oli vabariigi valitsuses juba pool aastat varem sihiks seatud. Et siht saavutati, seks aitas kaasa maailmapoliitiline seisukord. Samal ajal kui Tallinnas rahuvõimalusi kaaluti, olid selle üle ka maailmavalitsejad pead murdmas. Eesti sai maailmapoliitika katsejäneseks. Ta tabas õiget joont; see viis ta sihile.

Oma eksponeeritud seisukohas tuleb Eestil edespidigi ikka teravalt silmas pidada maailmapoliitika tuulemuutusi, nagu eestlane kahe kliima vahel elades hoolega peab arvestama ilmamuutusi, kui mitte haigestuda ei taha. Maailmapoliitika jõud ei vaheldu aga nii pea; seepärast võib Tartu rahu maailmapoliitilisel eelmängul ka tulevikuski aktuaalne tähtsus olla.

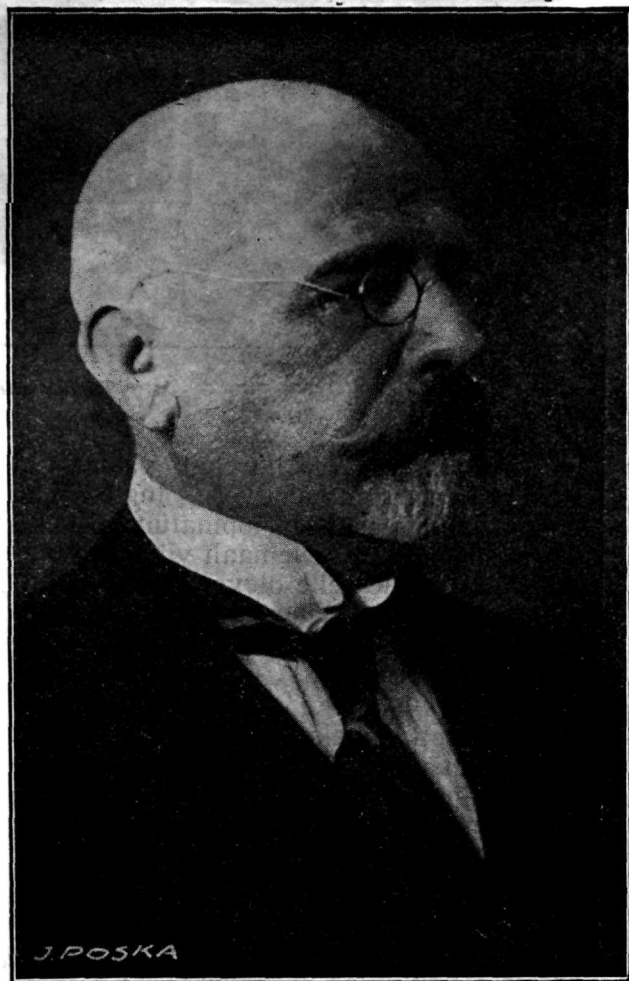
Kuna Prantsusmaa oli Maailmasõjast liig kurnatud, siis jäi Inglismaal otsustav sõna ütelda Venemaa asjus. Sõja tüdimus oli aga suur ka Inglismaal. Juure tulid veel Inglise erilised poliitilised voolud ja huvid, kes 1919 suvest peale omavahel lõpuvõitlusse astusid.

Inglise sõjaminister, impulsiivne ja hoogne Winston Churchill, kuulsa Marlborough hertsogi vääriline järeltulija, tegi viimaseid pingutusi, et interventsiooni Venemaal võiduka lõpuni, s. o. enamlaste kukutamiseni viia. Kuid seal seisis tal vastu kogu pahemtiiv Inglise avalikkust arvamistest kuni tema enda peaministrini.

Inglise parlament kurtis 29. juulil valitsuse Vene poliitika segaduse üle. Töölisparteilane Clynes tuletas meele, et peaminister Lloyd George 16. aprillil lubas mitte intervenueerida Venemaa sisesse. Interventsioon jätkuda aga edasi ja kuna sõjaminister W. Churchill selget vastust ei anna, olla kolme kõige suurema ametiühingu liit juba üldstreigiga ähvardamas.

Lord Robert Cecil pani ette Vene kodusõjas uuesti Prinkipo lepituskatset korrata. Liitlaste interventsioon võetud Venemaal ette kui sõjaabinõu sakslaste vastu.

Jätta nüüd maha mitte-enamlasi, kes seal juures liitlasi aitasid, kõik Inglise au



J. POSKA

J. Poska (†)

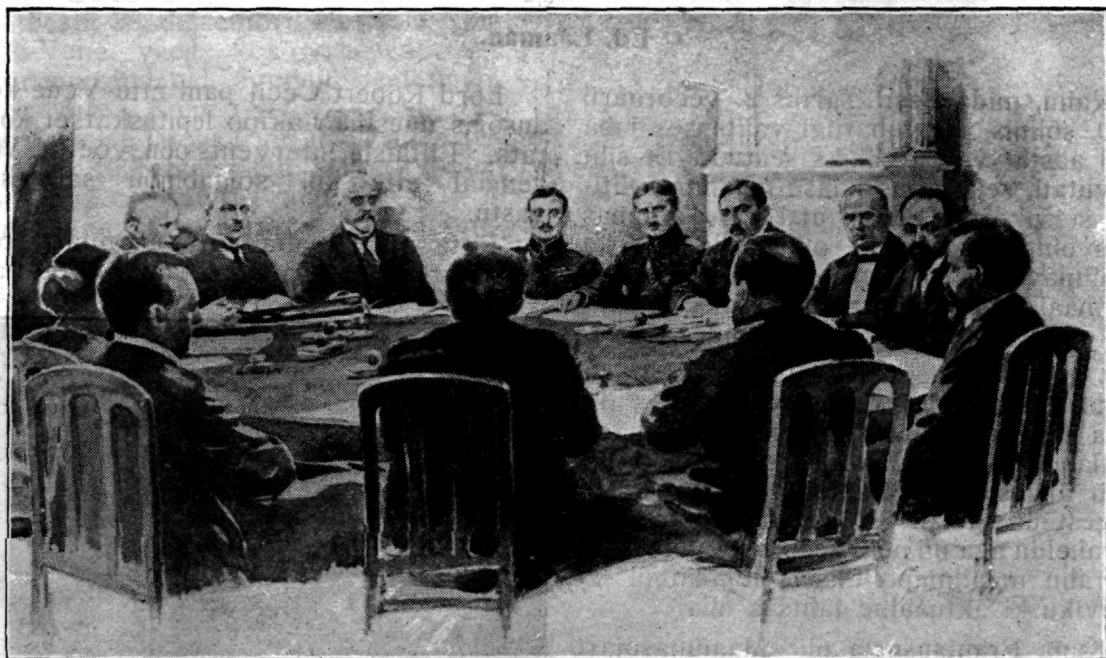
Eesti rahudelegatsiooni esimees.

vastu. Neid, kes liitlasi aitanud, tuleks võimalikult sama heasse positsiooni panna, kui nad oleksid olnud ilma liitlasi aitamata. Enamlastega olevat küll raske rääkida, aga kui see veel siiski võimalik, siis peaksid liitlased kogu oma majanduslist mõju tarvitama, et Venemaal sõdijaid nende piiridesse püsima ja sealt mitte edasi tungima panna.

konverentsil interventsiooni vastu seisukoha võtnud.

Selle peale levitas Reuter Eesti valitsuse telegrammi Inglise valitsusele, kus usku avaldati, et Inglise demokraatia ei saa keelma oma toetust rahvastele, kes õiglase ja demokraatliku poliitilise süsteemi ja enesemääramisõiguse eest võitlevad. Sest kui edasine toetus ära jääb,

Vabadussõja M.useum.



Tartu rahukonverents.

(M. Maksolly maali järele.)

Sõjaminister W. Churchill vastas, et Vene valgete toetamine on Inglise au kohus; kuid see ei saa lõpmatult kesta — talveks lahkuvad Venemaalt viimased Inglise väed. Peale selle olevat Inglise poliitikal seal veel üks teine praktilik ülesanne: toetada väljeksi piiririike, kes „tervishoidlase vöö“ Euroopa ja enamlaste vahel moodustavad

Cecili ettepaneku kohta uut Prinkipot kokku kutsuda väikis Churchill. Prantsuse poolametlik Temps tähendas, uus Prinkipo olevat tegelikult ka teostamatu ja õiguslikult mõtetu, sest et ta Vene isamaalasi samale jalale seaks, kui enamlasi. Pealegi olevat esimese Prinkipo autor Ameerika president Wilson nüüd juba otsusele jõudnud Vene valgeid mitte maha jätta.

Juba enne parlamendi 29. juuli koosolekut oli Inglise töölispartei Southporti

langeks Eesti paratamatult imperialistilise kommunisti ohvrilks.

Enamlaste sõpradel Inglismaal, tähendas sel puhul Dundee Advertiser (31. juuli), olla imelik võime kõike uskumata jätta, mis neile ei meeldi. Need olla kõik valed ja väljamõeldused, seipitsetud seks, et laimata Vene demokraatlist ja imperialismi vastast valitsust, ainukest selle nime väärilist maailmas. Vaevalt saavad nad aga sedasama teha Eesti üleskutsega. Selles asjas ei paku Briti töölistkond sugugi suuremeelset vaatepilti. Tirannia ohvrid ei võida sugugi tema sümpatiid, nii pea kui tirann kannab sotsialistlist maski.

Inglise tööliste seisukoha Vene interventsiooni vastu ei määranud aga kaugetki mitte ainult ideeline vaimusugulus enamlusega. Inglise on praktiline ja praktiliselt mõtlesid ka Inglise tööliste juhid.

Inglise ametiühingute kongress Glasgovi võttis 12. sept. vastu pahemtiivalt esitatud otsuse, mis „otsekoheste aktsiooni“ päevakorrale tõstis, et sundida valitsust üldväeteenistussundust kaotama ja vägesid Venemaalt tagasitõmbama. Pahemtiiva esitaja Smillic heitis seal juures töölispartei parlamendi saadikutele ette, et nad asjata Churchillil lubadustega rahule jäänud.

„Ei ole suuremat tööliste küsimust maailmas, ütles Smillie, kui Vene interventsiooni küsimus. (Heakskiitmine). Kui kapitalistlikul valitsusel õnnestub sotsialistlik liikumist Venemaal maha suruda, mille eest Jumal hoidku, siis saavad Vene isamaalised kapitalistid, kes sõja aegu miljonärideks saanud, odava tööjõuga, nagu nad soovivad, arendama Venemaa määratumaid looduserikkusi. Neil saab võimalik olema meie turgusid üle uputada odavate kaupadega ja nad saavad seda ka tegema.“

Need Smillie kartused on äärmiselt omapärased. Nad näitavad, et Inglise pahempoolsed — tööliste juhid — samal põhjusel Vene interventsiooni vastu seisid, milks Churchill seda õeldi toetavat: nad tahtsid ärahoida Venemaa liigset tugevnenemist.

Glasgovi kongressile tõttas Churchill kohe avalikult vastama. Oma ametlikus teadaandes (Times 12. sept.) kordas Churchill jälle, et Briti väed Põhja Venemaalt tagasi tõmmatakse, kuid et see sündida võivat ainult teatava piiratud ulatusega pealetungi operatsioonide abil, mis fronti vabastaksid. Churchill ei öelnud, mis need „piiratud ulatusega operatsioonid“ peaksid olema, kuid tegi siis märkusi Balti riikide jõudude kohta, kelle toetamiseks olevat vaja liitriikide ühemeelsust.

Times ise tegi järelduse: Kui Petrogradi tuleb rünnata, siis peab teda rünnatama viibimata, sest kui talveks edasi lükata, võivad sakslased oma Vene „mustade“ sõpradega ette jõuda.

Petrogradi rinde kuuldustest oli Churchillil teadaandes õige ettevaatlikult sõna võetud:

„Kõigi nende kuulduste peallikaks on enamlaste raadio, mille kaudu on maailmale antud üksikasjalised aruanded 14 rahvuse kombineeritud pealetungist Inglise korraldusel... Pole meie asi enamlaste vaenlase kahtlusi selgitada väikeriikide ja Vene sõjajõudude kulul, kes sel rindel võitlevad, seda enam, et nende saatu-

sel on kaudne tähtsus meie enda probleemile Arhangelis. Ometi tuleb korrata, et seal rindel ühtegi Briti väeosa ei tarvita ega ole tarvitatud ja teiseks, et Majesteedi valitsus on alati ettevaatlikult hoidunud võtmast enda peale ühtegi vastu-



Prof. A. Piip

Eesti rahudelegatsiooni liige.

tust sealsete sõjaoperatsioonide edu, või nurjumise eest. Meie oleme andnud teatavat sõjavarustust ja sarnast nõu ja abi, mis meil õigus oli anda, selgel arusaamisel, et meie ei saa seal end kohustada. Muidugi Briti laevastik oma uhke jõuga on ka takistanud enamlaste laevastikku Balti sadamate kallale tungimast.

Neil mail on kaks erihädaohtu, mis kaugeleulataval viisil ähvardavad mitte ükski Inglise, vaid ka võitjate liitriikide huvisid. Esimene on — nende väikeriikide vallutamise enamlaste poolt ja selle tagajärjel nende langemine anarhiasse ja hukatusse. Teine on — nende väikeriikide päästmine, sellest hädaohust sakslaste poolt, selle järeldusel Saksamaa ülevõim Baltimail ja hiljem ka Venemaal.

Inglise ressursid ei võimalda meil ükski kumbagit neist hädaohtudest kõrvaldada,

kuid need hädaohud on mõni aeg Pariisi rahukonverentsi tähelepanu all olnud. Probleem on silmanähtavalt sarnane, mida võidurikkad liitriigid ainult ühiselt tegetsetes võivad käsitada.“

Vahepeal tegutsesid Churchilli sõjalised esitajad Baltimail, kes Vene valgeid piirirahvastega otsustavaks pealetungiks kokku pidid sobitama.

Juulikuus olid Judenitshi läbirääkimised Mannerheimiga ühisest pealetungist Petrogradile lõpulikult nurjunud. Mannerheimi valitsus langes ja 29. juulil oli Hufvudstadsbladet juba volitatud teatama, et liitlased Soome pealetungimist enamlastele ei soovi ja et pealegi Soome avalik arvamine, eriti maaliit ja sotsialistid, interventsiooni vastu on. Samal 29. juulil lahkus Judenitsh Helsingist, et Eestise üle kolida.

Judenitshi äpardus Soomes rõõmustas enamlasti väga. Sinovjev seletas, et seisukord Petrogradi all, mis hiljuti olnud meeletu, olevat nüüd täitsa kindel. Judenitshi vägi, kellel puuduvat inimeste ja varustuste tagavarad, ei pakkuvat mingit hädaohtu (Echo de Paris, 6. aug.).

Eestis korraldas Inglise sõjaline missioon Loode-Vene valitsuse, kes koos Judenitshiga Eestit de jure tunnustas, et saavutada selle kaastööd Petrogradi valutamisel. Timesi kirjasaatja (12. aug.) Tallinnast seletas, et Judenitshi tunnustust Eestile ei tulevat võtta kui lojaalsuse puudust Venemaa ülemvalitseja Koltshaki vastu, vaid see olnud dikteeritud tõeliskust võimatusest seisukorda kaugelt üksikasjaliselt hinnata, ning läbikäimise raskusest. Judenitshi samm olevat alguseks Põhja-Venemaa ümberkorraldamisele föderatiiv alusel, nagu seda mitmed isamaalised Vene demokraadid pooldavad. See olevat ainuke tee pehmenendada poliitilist umbusaldust, mis praegu kõike takistab ja võimaldada liidu jõududele ühist tegevust. Tegelikult tähendavat uus leping versta posti võiduteel.

Ka Times ise (22. aug.) lootis Loode-Vene valitsuselt palju. See kõrvaldavat ühe takistuse Eestile sarnase tunnustuse andmiseks, nagu seda olud ja Inglise kohus Vene vastu nõuavad. „Baltimail on varsti sügis. Mõne nädala pärast on talve hingus juba tunda, mis võiks ärapuhuda otsustava edu lootused enamlaste vastu, kui aega veel rohkem viidetakse.“

Kõige kindlam ja kokkuhoidlikum viis Venemaa aitamiseks oleks — tähelepanu koondada Petrogradi peale ja seal aidata hoopis anda, mis enamlaste prestiiži kõigutaks.“

Loode-Vene valitsus tembeldati aga Vene valgete juhtide poolt kohe „Inglise väljamõelduseks“ ja paar Pariisi lehte — „La Vie Financière“ ja „La Verité“ avaldasid „salalepingu“, mis Loode valitsusel inglastega olevat sõlmitud. Inglismaa aitaks igasugu varustusega Petrogradi valutada ja avaks siis kuni miljardrubalise krediidi Vene tööstuse uuesti ehitamiseks. Vene tunnustaks Inglise erihuviseid Baltimail, omaenda huvitamast Persias, Balti riikide enesemääramist, Venemaa välisvõlgasid. Kõige selle kurjusele krooniks seaks Venemaa endal sisse demokraatlise valitsuse üldise hääleõiguse ja kodanikkude üheõiguse alusel. Üks Vene pankiir olevatki juba Londonis 6 miljoni-naelalist laenu Loode valitsusele otsimas (Westm. Gaz. 3. sept.).

Prantsuse pahempoolsete sotsialistide leht „Journal du Peuple“ (11. sept.) tähendas sama „salalepingu“ jutu puhul, Inglismaa olevatki juba ise hakanud oma endale Vene interventsiooni eest tasu maksuma, sirutades kätt Persia ja Baltimaade järele.

Sarnased hääled ei jäänud Prantsusmaal sugugi üksikuteks. Nii kirjutas veel A. Fichelle „La France's“ (9. sept.):

Toetades separatismi, on Inglismaa Baltimail võitnud väärtuslikke sümbooliaid, mis sealt Saksamaa on kõrvaldanud. „Venemaa, kes praegu ei või oma suveräänset sõna ütelda, peab selle tagajärjel rahulduma mitteküllaldase juurepääsuga Petrogradile. See on suur hädaoht tulevikuks. Suurbritanniale ei ole see mitte eluline hurvi, et Venemaa sama suurelt kui vanasti oma ahervartest uuesti ärkaks; sellepärast näemegi Londoni valitsust Venemaal soodustamas separatismi, mida ta energiliselt maha surub Egiptuses“.

Nii mõõduandev välispoliitiline publitsist, nagu prof. René Pinon arvas (Salut Publique, 7. sept.):

Balti probleem saab proovikivi olema liitlaste ja eriti meie poliitikal Vene suhtes. Meil on meie liitlaste vastu sõja algusest saadik kohustusi, mis meie huvidega ka kokku käivad: aidata Venemaad tema sisemises rahunemises ja ülesehitamises; saavutada temalt garantiid Balti väikerahvaste õigustele, kuid neid

ühtlasi tihedasse politilisse ja tolliliitu Venemaaga tuues. Balti väikeriigid on võimetud täitsa iseseisvalt elama; Eestil näituseks on vaevalt 1½ miljonit elanikke; nad peavad fataalselt kas Venemaa või Saksamaa orbiidis liikuma. Kui meil korraga läheb Saksa mõju kõrvaldada, hoiame sama hoobiga ära ka hädaohu, et sakslased Venemaa koloniseerivad, sest sarnast operatsiooni võib teostada ainult, kui Baltimaa võtta operatsioonide baasiks ja baltlased teostamisagentideks.

Seega oli otsus antud: Loode valitsuse tunnustust Eesti iseseisvusele ei võinud tunnustada ei Vene valgete juhid ega ka prantslased.

Loode venelaste läbirääkimistel Eestiga tekkisid raskused. Eesti nõudis oma iseseisvuse tunnustamist Vene juhtivate asutuste poolt ja liitriikide garantiil. Samal põhjusel olid juba Judenitshi läbirääkimised Mannerheimigagi nurjunud. Loode valitsus kaldus oma enda riisikol talitama.

Et Vene üksikute rühmituste poliitikat koordineerida, pidi Vene endine Viini saadik Schebeko Stokholmi tulema. Ta pidi leidma keskmise lahenduse, mis Eestile teatavad garantiid annaks, ilma et Koltshaki sunniks oma põhimõtete vastu talitama ja Loode valitsust desarmeerima. Loodeti (Echo de Paris, 18 aug.) Petrogradi vallutamise Eestile nii eluliselt tähtsaks olevat, et Eesti selle keskmise lahendusele läheks. See ei osutunud aga õigeks. Augusti lõpul tuli enamlastelt rahuettepänek, mille Eesti vastu võttis.

See Eesti samm oli inglastele arusaadav:

„Eesti valitsus on astumas rahuläbirääkimistesse enamlastega, tingimusel, et Eesti iseseisvus tunnustatakse ja Eesti ei saa enam baasiks olema operatsioonidele enamlaste vastu. Seega saab olema lõpp kavatsetud koostööle Loode-Vene valitsuse ja Balti riikide vahel, kuid sarnane lõpp oli alati möödapääsematu, kui see valitsus või liitriigid ei suudaks nõuetavat garantiid Eesti iseseisvusele anda.“

Nii seletas vabameelne Westminster Gazette (8. sept.). Ka prantslaste seas oli neid, kes Eesti sammust aru said.

Nii kirjutas Jacques Darly „Le Rhone's“ (17. sept.):

Eesti kaldumises rahu poole on kaugemaid põhjuseid. Rahukonverents kannab rasket vastutust oma venitamiste ja

lahkuste (bonté) eest Sasonovite ja Maklakovite kasuks. Niisama nagu ta ei interveneerinud Denikini ja Petljura vahel, kes erisihidega, kuid ühe sellesama vabastamise mõttega tülitsevad Kiievi vallutamise pärast, niisama jätab ta õhku rippuma Balti komisjoni ettepaneku mittevene väikeriikide kohta, keda ta tahab uue Venemaa alla jätta. Otsekohene põhjus on ses konverentsi seisukohas, ses ootamises, mis midagi ei tähenda ega otsusta, kuid mis külvab rahvaste sekka, kes oma lõpulikku vabastamist ootavad, ainult meelegaheidet...“

Kuid suur osa prantslasi kahtlustas Eesti sammus otsekohe Inglise mõjutust. Kõige otsemalt avaldas seda „Liberte's“ (21. sept.) L. Marcellin:

„Oleme halvasti informeeritud, mis sünnib Venemaal. Äkki kuuleme, et Eesti valitsus astub enamlastega läbirääkimistesse. Kuidas see salto-mortale sündis?“

Me kardame siin leida loori Lloyd George poliitikale, mis täis rebaseraudu. On öeldud, et Briti peaministril on oma „saladus“, nagu omal ajal Prantsuse kuningal. Peaministri saladus on asi, mida väga raske kätte püüda, sest vähemgi kinnitus saab kohe dementeeritud. Me nägime seda Bullitti paljastustega. Lloyd George võis eitada, et need tema rahuettepänekud olid, mida Leninile viidi, sest tema sekretär Philippe Kerr ütles, et tema isiklikult on nende autor. Niisama Eesti läbirääkimistega, — neid tunnustatakse alles, kui nad õnnestuvad.

On mulje, võib olla ekslik, et Lloyd George uuesti alustab Prinkipo katset põhjast — tõsi küll, üsna väikest Prinkipot, sest et Vene valged sellest osa ei võta. Kinnitatakse, et Lloyd George ei sümpatiseeri ei Koltshakile ei Denikinile. Ise kuninga peaminister, heidab ta neile ette, et nad olevat monarhistid. Meil tuleb üsna imelikke etendusid näha!“

Diplomaatilisel kujul ütles samu mõtteid rahukonverentsi esimehe Clemenceau häälekandias „L'Homme Libre's“ (22. sept.) Henriquez-Philippe:

Venemaal on suured sündmused tulemas — enamlased on Eestiga rahuläbirääkimisi alustanud. Kaks põhjust võivad enamlastel seks olla. Esiteks — Denikini pealetungi ähvardus, teiseks — liitriikide lahkumine Vene küsimustes. Inglismaa nähtav tagasitõmbumine Venemaalt. Prinkipost saadik pole enamlased

muutunud. Järelikult on muutunud liitriigid.

Liitriikide vahel oli tõesti midagi erakordset sündinud. Inglise lehtedes ilmus ametlik teade, liitriikide ülemnõukogu Clemenceau ja Lloyd George osavõtul olla Pariisis 15. septembril otsustanud, et ta „Vene avantüüre“ ei poolda. Inglise evakueerimise politikaga ühineb ja jätab Venemaa enda hooleks ise end päästa, tingimise, et ta naabrite õigustest lugu peaks.

„Times“, kes „Vene avantüüre“ ikka täielikult toetanud, lisas selle teatele kibedalt juure:

... „Balti valitsused, kes Pariisi otsust näivad täpsalt teadvat, on juba hoolega ettevalmistamas, et enamlastega võimalikult paremat rahu saada. See on „Vene avantüüridest“ loobumise otsuse esimene tulemus. Meie kardame, et talle mitu veel saab järgnema“.

Varsti selgus, et ülemnõukogu otsuse teatega on õige suur skandaal. „Echo de Paris“ leidis järeleuurides, et mingisugust otsust, mis Inglise teadaandele vastaks, pole ülemnõukogus üldse tehtud. Ja siis selgus, et ülemnõukogu otsus olevat antud ainult Briti, aga mitte Prantsuse ajakirjandusele ning olnud silmanähtavalt määratud Inglise tööliste Glasgowi kongressi jaoks.

Daily News'is (17. sept.) jutustas Rothay Reynolds, kuidas ta Pariisis ametlilt ringidelt selgitust otsinud Ülemnõukogu otsusele, mis ju nii ebamääraselt kõlavat, nagu Delphi oraakli ettekuulutus.

„Kui ma küsisin, kas tuleb mõista, et lõpetada vaja avantüürid, millesse poolakad on liitriikide heakskiitmisel segatud Valgevenemaal või eestlased ja lätlased Loodevenemaal, siis öeldi mulle, et nende rahvaste sõjategevust ei saa avantüüriks nimetada, sest nad kaitsevad oma maid ja sõjalised kaalutlused nõuavad neilt enesekaitseks üle oma piiride tungimist. Tähendati aga ka, et kui nad teeksid rahu Moskva valitsusega, mida nad võiksid väga soodsail tingimustel, siis ootaks neid hädaoht, et enamlaste saadik või konsulid nende rahvast enamliste põhimõtetega hakkaks infitseerima“.

Sama kirjasaatja saatis Pariisist juba järgmisel päeval oma lehele telegrammi, mis pidi osutama täitsa tõeks läinud oraakli ennustuseks:

„On võimalik, et Eesti rahvas saab mängima selle valmi hiire osa, kes vabastab Briti lövi võrgu silmustest, milledesse teda Briti ja Prantsuse valitsuste Vene poliitika on mässinud...“

Peab toonitama, et nii eestlased kui lätlased on täitsa lojaalsed liitriikidele. Enne kui Tshitsherini ettepanekut vastu võtta, esitasid nad asja rahukonverentsi Balti komisjonile, kes loobus vastutust endale võtmast neile ära laita kurssi, mida nad alustanud.“

Eesti rahuläbirääkimistega kerkis kogu Vene probleem Inglise avalikus arvamises arutusele. Rahu väljavaated ei paistnud ka alalhoidlastelegi enam eemaletõukavad. Nii arutas Pall Mall Gazettes (20. sept.) üks „kõrge diplomaatlik autoriteet, kes Ida-Euroopa sündmustekäiku väga hästi tunneb“:

„Kaks teed on valida: kas kokku leppida Vene enamlastega või valgetega. Esimesel teel ei puudu oma paremused. Enamlased saaksid kõik liitlaste tingimused vastu võtma, eriti majanduslised. Poolomaa ja teised piiririigid jääks iseseisvaks, tasakaalustaksid Saksa mõju Ida-Euroopas ja toetaksid liitriikide hegemoniat Euroopas.“

Kui toetada Vene valgeid, siis peab teadma, et need on tagurlased, kes kõik uued piiririigid ära neelaksid ja sakslastega sõpruse sõlmiksid. Seni pole Vene valged katsetki teinud piiririikidega kokku leppida; ilma sarnase kokkulepeta ei saa aga ühtlast tegevust olla.“

„Observeris“ (21. sept.) seletas Garvin: „Mitte-interveneerimine ei saa isenesest olla mingi poliitik. Veel vähem saab seda olla nõrk või osaline interventioon. Sellest on Balti riigid aru saanud. Peale seletusi, mis liitlastele ärateenitult vähe usku avaldavad, alustasid nad läbirääkimisi enamlastega. Peaks need läbirääkimised õnnestuma, siis muutuks seisukord seal oluliselt, sest see oleks siis esimene kord, kus enamlased oma naabritega ühesarnaduse alusel rahu teeksid. Peaasi oleks, et rahu prätsedent oleks Venemaal loodud ja enamlased oma agressiivse ristsõja demokraatia vastu lõpetaksid. Mis mõju saab sel olema liitlaste poliitikale, seda ei võiks praegu ükski liitlaste riigimees ütelda“.

Positiivse ettepanekuga esines Asquithi vabameelne „Westminster Gazette“ (22. septembril):

„Mõne nädala eest me näisime katsuvat korraldada Balti riikide ja Loode-Vene valitsuse ühist pealetungi Petrogradile, kuid see katse nurjus, sest Koltshak loobus garanteerimast enesemääramist, mida Balti riigid nõudsid oma osavõtu tingimisenä. See sundis Baltimaid läbirääkimistele enamlastega. Neid on nad pidanud ilma liitlastega katkestamata ja kogu korrektsusega, mida seisukord lubab. Näib, et Briti — kui mitte ka liitriikide — otsus on nüüd — interventsiooni lõpetada. Kui nii, siis peame sellekohaselt ka Balti riikidega ümber käima. Meie peame laskma neid takistamatult läbirääkida, kuna relvu tarvitades, mis meil olemas, ja mis õieti tarvitatud, ja mis on veel üsna võimsad, võime meie neile head rahutingimised saada ja nende rahva elu ning vara kaitsta. Seks on vaja mingi modus vivendi enamlastega. Blokaad võiks kaduda ja meie võiksime anda või mitte anda asju, mida enamlased vajavad. Kõige kohasem tee seks on Balti riikide kaudu. Mitteametliste esindajate saatmise asemel, kes paratamatult eksivad, oleks parem eestlaste kaudu kuulata, kuidas lood seisavad ja mis võimalused olemas, et luua tegelikke suhteid, mis Vene sõjasõja ette ei määraaks, kuid meid võimaldaks täita meie väljakuulutatud Vene kohustusi“.

Kas Inglismaa selle nõu järel talitas? Suurelt jaolt küll. Usk Vene valgete võiduse kadus ikka enam ka interventsiooni pooldajatel. Juba enne Denikini ja Judenitshi lõpu pealetunge kirjutas sõjaminister Churchill oma 15. sept. memorandumis: Kuna liitlased Venemaal koordineeritud poliitikat pole ajanud, on nüüd enamlaste võit käegakatsutavasse lähedusse jõudnud.

Kui Denikini ja Judenitshi pealetungid nurjunud, võttis ka peaminister Lloyd

George sõna. Oma kuulsas Guildhalli (Londoni raekoja) kõnes ütles ta 9. novembril:

„Ma julgesin ettekuulutada selle aasta alul, et enamlast mõõgaga ei saa hävitada. Ülemnõukogu tegi aasta alul katse Vene rahvale juhuse anda rahulikult teel otsustada, kuidas ta tahab valitsetud saada. Õnnetuseks polnud üks rühm Venemaal valmis; kõik olid sõjalise võidu peal väljas. Ma loodan, et kui nüüd talv annab seal kõigi rühmadele jälle aega järele mõelda ja seisukorda ümberhinnata, siis võib suurriikidel võimalus tekkida rahu ja kokkulepet sobitada sel suurel maal.“

See peaministri kõne sai ametlikuks pöördepunktiks Inglise poliitikas. Mõni päev hiljem — 15. nov. teatati, et töölisparteilane O'Grady läheb Inglise valitsuse poolt Vene väliskomissari abi Litvinoviga läbirääkima sõjavangide vahetamise üle. Ja 17. nov. andis Lloyd George parlamendis seletust, miks interventsioon läbi kukkunud: sellepärast, et Vene valgeid, kes uuestiühendatud Venemaa eest võidelnud, pole saadud piirirahvastga kokkusobitada.

„Pole minu asi öelda, kas Venemaa uuestisündimine on poliitika, mis kohane Briti impeeriumile. Oli väga suur riigimees, suure ettekujutusvõimega, kes sugugi ei kuulunud erakonda, kuhu mina kuulun — lord Beaconsfield, kes hiiglasuurt, kasvavat Venemaad, jääliugustikuna edasilibisevat Persia, Afganistani ja India piiride poole, pidas kõige suuremaks hädaohuks, mida Briti impeerium üldse kohata võib“.

Sama võitlus Aasia pärast, kuhu hiljem pöördusid enamlased pettudes Euroopa revolutsioonist, sai juba varem inglastele viimaseks argumendiks nende Vene poliitika muutumisel.

Kümme aastat Tartu rahust.

Kümme aastat tagasi sügisel ja varatalvel kestsid ägedad võitlused Narva väerindel. Kriuša, Dubrovka, Sala, Feodorovka juures — ja mujal löödud lahingud olid igapäevaseks kõneaineks. Detsembri keskel enne jõulut valitses tugev külm, ulatudes mõni päev 20 kraadi alla

Väerindeid oli siis kaks — sõja- ja rahu väerinne. Seisukord ühel avaldas otsekohest mõju teisele. See oli meil sõja väerindel täiesti selge. Aga vahetpidamata kestnud lahingud, ilma et oleks end võinud hellitada lootuseski vahetatud saada reservide poolt, kippus sageli



Valvepost vaherahu ajal.

null. Alaliselt kestvad lahingud sundisid meie mehi kaevikutes viibima ööd kui päevad vahetpidamata. Blindaaže kus end lahingute vaheaegadel soendada võis oli meie kaitsepositsioonidel võrdlemisi vähe ja mõne kompanii raionis puudusid nad täiesti. Meestele väljaantud talvevarustus polnud ka kuigi hiilgav. Seepärast tuli meil peale võitlust vaenlasega, võidelda tugevasti ka külmaga. Külmetuse tagajärjel tekkinud haigetena evakueeritute % võrdus — lahingukaotustele, vahel isegi ületas viimase.

Tartus kestsid sel ajal rahuläbirääkimised. Rindelt kostis aga lakkamatult suurtükkide mürin. Vaenlane paiskas meie vastu ikka uusi ja uusi väeosi. Ja kuigi paljud vaenlase osad raskete lahingute tagajärjel meie kaitsepositsioonide ees kokku varisesid, siis uute reservide juurdetoomisel ei paistnud olevat lõppu.

käima üle jõu. Tuli pingutada viimast jõudu lootes peatse rahu peale. Rahu läbirääkimised aga venisid ja eriti pikaks veninuna näis see aeg lahingumeestele. Teateid mis rahuläbirääkimiste käigu üle ajalehtede kaudu meile kätte juhtusid ootasime alati põnevusega. Kuid need teated olid enamasti vähe rõõmustavad. Läbirääkimised ähvardusid sageli katkeda ja nende kordaminekuks oli vahetevahel vähe lootust.

Rahuläbirääkimiste kohta ametliste teadaannete kõrval mis ilmusid ajalehes ja ajalehtede samale temale kirjutatud artiklite kõrval liikusid meil ka jutud rahuläbirääkimistest „Sõduri Teataja“ kaudu. Viimased olid suusõnal ühest üksusest teise edasi antavad teated rahuläbirääkimiste üle. Niisuguste juttude algallikat keegi ei teadnud. Need olid ikka ühe või teise poolt kuskilt kaudselt

kuuldud jne. Vahel näiteks lasti lahti jutt, et meie valitsus meelega venitab rahutegemisega. Mõnel rahamehel on sõja edasikestmine kasulik, võib end sõjapidamise kaudu rikastada ja seepärast ei näidata meie poolt üles erilist hoolt rahuläbirääkimiste kiirustamiseks. Viimase laadiliste juttude uskujaid ei leidunud küll palju, aga neid oli siiski.

asukas suurtüki tulega purustatud külas leidnud maja, kus ahi oli veel niivõrra terve, et sinna võis tuld teha ja end vahete vahel soendamas käia. Ahi oli pommitamise läbi siiski nii palju kannatanud, et suits korstnasse ei pääsenud vaid ahju lae pragude vahelt tuppa tungis ja selle täitis maani suitsuga. Soendama tulnud sõdurid istusid õlgede peal



Patrull vaherahu ajal.

Ühel jõulueelsel päeval (sel päeval oli lahingute vaheaeg) teatati telefoni teel pataljoni staabist, et peaminister on sõitnud rindele ja tuleb täna meid kaevikutesse vaatama*). Ta soovivat isiklikult meie seisukorraga ja meeoluga tutvuda. Arvasime alul, tühi jutt kõik, ega ta ilka julge nii kaugele tulla, olgugi et täna lahingut pole. Mõned kuulid ikkagi vingusid, võib surma saada. Aga ta tuli siiski.

Oli võrdlemisi külm ilm. Meil kaevikutes kraadiklaase muidugi polnud, aga me kaevikuelanikud olime harjunud külma juba enda naha peal mõõtma ja seepärast võisime üsna täpsalt ilma kraadiklaasita määrata külma pügalaid.

Vastase poolel oli peaaegu täiesti vaikne. Mõni üksik suurtüki pauk sealtpoolt segas üldist vaikust. Osa mehi asusid kaevikus, teine osa oli kaevikute taga

põrandal, kus suitsuloor oli vähe õredam.

Korraga avatakse toauks ja sisse astuvad kaks kõrget kogu — valitsuse juht — peaminister ees ja tema järele diviisiülem. Kompaniiülem, kes parajasti ka samas toas viibis tõuseb üles annab käskluse ja raporteerib. Peaminister tervitab, käseb sõduritel istuda ja hakkab nendega vestlema. Et meil peaministrile istet pakkuda polnud jäi ta püsti seisma. Tema pikk kogu ulatas ligi laeni.

Sõdurite jutt kaldub kohe Tartu rahu küsimustele, mille käigust peaminister meid lühidalt informeerib. Suits aga muutub valitsuse juhile väljakannatamatuks ja takistab temal kõnelemise. Ta kummardab alul veidi, laskub siis ilka vähehaaval madalamale, kus suits õredam ja kõneleb edasi.

Valitsuse juhi sõnadest jääb meil mulje, et valitsus püüab kiiresti rahu teha, aga vastane viivitub igasuguse manöövriga ja teeb seega takistusi kiireks kokku-

*) Peaministriks oli siis hra Jaan Tõnisson.

leppeks. Meil aga tulevat niikaua, kui me vastuvõetavaid rahutingimusi kätte pole saanud, veel sama visalt jätkata võitlusi, kui oleme teinud seda seni.

Suitsu tõttu tekkinud läkastused matavad valitsuse juhi hääle ja katkestavad ta kõnelemise. Valitsuse juht lahkub toast. Üks viib välja teise toa kaudu mille lagi maha kukkunud ja kust ukse avaust pimedas raske leida. Seinad on sissekukkunud lae tõttu lubjased, millest valitsuse juhi kasukale on jäänud tuntavad jäljed. Kui peaminister meile sisse astus mustas kasukas, siis lahkub ta siit musta-valge vöödilisega. Peale peaministri äramineku räägivad sõdurid veel kaua tema külaskäigust meile. Mis aga kõige rohkem meelde jäi oli see, et ta lubas peatset rahu.

da välja ammu igatsetud eesmärgile. Üksikute tahe oli siin vaid hulgaletõukeks, oli selle suunamäärajaks, kuna ligi tõmbasid kõik. See kõikide ühine püüd ühele ja samale eesmärgile võitis — raskused. Ja kui me peale poolteistaastalist rasket võitlust saavutasime Tartu rahu, siis oli see ühise pingutuste tagajärg.

Vabadussõda on täielik küpsuse tunnistus väiksele kuid visale ja tahtejõulisele rahvale, kes oma vabaduse ja riiklise iseseisvuse eest pani välja kõik mis tal oli. Ta pidi oma eesmärgile jõudma. Ja ta jõudiski sinna.

Nüüd kus selle lõpust 10 aastat möödunud, oleme kohustatud suure lugupidamisega tagasi vaatama sellele kangelaslikule võitlusajajärgule, kus Vabadussõja juhid nii rasketes tingimustes nii suure



Narova kallastel. — Mullakoopad väljastpoolt vaherahu ajal.

Järgmisel varahommikul algab vaenlane jälle pealetungi. Meie mehed võtavad kaevikus iga üks neile määratud kohad. Võitlus jätkub.

Kõigist sellest on möödunud nüüd kümme aastat. Kümne aastane vahemaa on palju üksikasju Vabadussõjast aidanud unustada. Kaitsevaelased ja kodanikud, kes rasketel momentidel olid sunnitud üles näitama äärmist pinget, panema välja kõik oma jõu selleks, et tugeva tahte, visa ja kangelasliku vastupanu läbi jõu-

julgusega alustasid selle võitluse ja viisid selle võidukale lõpule.

Hulk paremaid poegi selles suures heitluses pidid maksma meie vabaduse eest oma eluga. Nende kalmud on need ohvripaigad, mida tänulikud kodanikud ei pea mitte unustama sel päeval, mil mälestame selle suure võitluse lõppu, kümneaastast tähtpäeva.

Meie noori kes ise pole seda võitlust kaasa teinud tuleb selle võitlusaja ja seal valitsenud vaimuga põhjalikult tutvusta-



Naroova kallastel. — Mullakoopad seestpoolt vaherahu ajal.

da. Neile tuleb jutustada üksikasju neist kangelaslugudest, mis omas kogusummas viisid meid välja võõra võimu alt vaba ja iseseisvate riikide perre.

Sel päeval kogudem ühiselt vabadus-

sõja kalmistuile ehtima kangelaste haudu. Kogudem ühiselt tänuaktustele mälestama meie riigi loomiseks peetud suure ja raske võitluse lõppu. —mp.

RIIKLIKU JULGEOLEKU KÜSIMUSI.

Tähelepanekuid välisriikidest.

A. Traksmann.

Belgia.

Vastandina Šveitsile Belgia sai alles võrdlemisi hilja iseseisvaks: käesoleval aastal ta pühitseb vaid oma 100-aastast sünnipäeva. Alludes ajaloo vältusel roomlastele, frankidele, burgundlastele, austerlastele, hispaanlastele, prantslastele ja hollandlastele ta kuulutas end iseseisvaks pärast 1830. a. revolutsiooni, kasutades tolleaegset soodsat poliitilist olukorda: Venemaa, Preisimaa, Austria seotud Poola revolutsiooniga, Prantsusmaa ja Inglismaa võistluses, see oli soodus Belgia iseseisvusele. 1839. a. lepinguga Belgia kuulutatakse „neutraalseks“ riigiks, mis garanteeritud suurriikide poolt.

Algus vaata „Sõdur“ nr. 1/2 s. a.

Seega Belgia saavutas oma iseseisvuse võrdlemisi hõlpsasti ning oma sünnipäevast alates ta ümbritseti garantiidega, mis tagasid, vähemalt nominaalselt, poliitilise julgeoleku.

Belgia neutraliteet vältas kuni 1914. a., ilma et keegi suurriikidest oleks mõtelnud teda rikkuda. Pikk rahuage andis võimaluse noorele riigile kosuda ja areneda nii kultuuriliselt kui majandusliselt. See sündiski — ja imestamisväärt kiirusega. Ütlemata soodne geograafiline seisukoht, suured maapõue varandused (kivisüsi, raud, mineraalid), rikas maapind, Aafrika Kongo basseini omandamine koloniidena 1908. a. — kõik see oli materjaalseks põhjuseks kiireks arenguks. Neid materjaalseid faktoreid haruldase oskusega, ener-

giaga ja ettevõtlikkusega oskas ära kasutada väikene belgia rahvas selleks, et rikastada oma kodumaad. Enne Maailmasõda väikese Belgia tööstuslik ja kaubanduslik aktiivteet ulatus kaugele üle ta kodumaa piiride.

Siis järgnes meile kõigile tuntud 1914. a. katastroof. Belgia sõjavägi (6 j. diviisi, 1 ratsadiviis — 118.000 meest) tegi mis võis ning tal läks korda tõkestada vastase edasitungi umbes paari nädala jooksul — suur asi seegi, pidades silmas tolleaegset olukorda. Võib olla oleks ta teinud pareminigi, kui riigi kaitseplaani oleks näinud ette tugevama vastupanu piiri lähedal, kindluste ja Maassi jõe joonel. Et Belgia armee tegevus aegsasti polnud kooskõlastatud prantsuse operatiivkavade, on täiesti loomulik ta neutraliteedi tõttu, mida ta pidi alal hoidma ka Prantsusmaa suhtes. Õnnetule algusele järgnes maa vallutamine ja okupeerimine sakslaste poolt, väljaarvatud äärmine loode nurk Ypres'ist ja Dixmude'ist läänepoole. See maalapike, kõigest 18—20 km sügav, sai belgia rahva suveräänsuse embleemiks ning selle kaitsmiseks pidas võitlust 4 aasta jooksul belgia armee oma kuninga juhatusel, muidugi toetatud liitlaste poolt. Õieti belgia armeele sellel maalapil kuulus ainult rinde põhjaosa — Dixmude'i ja mere vahel, kokku umbes 15 km.

Belgia sõjaväe tegevuse üksikasjalik uurimine 1914.—18. aastatel oleks mitmetigi huvitav eeskätt meile. Ta annaks kahtlemata huvitavaid materjale selle kohta, milliseid operatiivseid ülesandeid, üldise, suurte armeede, sõjategevuse piirides, võiks normaalselt anda väikesele sõjaväele. Kuid meid praegu see küsimus ei huvita, mispärast loobun sõjaajaloolisest ülevaatest.

Kuid, ülesseatud teemi kohaselt, oleme küll sunnitud küsima:

Milline tähtsus Belgia riikliku rippumatusse seisukohalt oli belgia sõjaväe tegevusel 1914.—18. aastal?

Pessimistid muidugi ütlevad: ei mingisugust — ta ei suutnud ju kaitsta riigi territoriaalset puutumatus! Mõnekümne tuhandeline saksa eelsalk (v. Emmichi salk) energiliste juhtide juhatusel, forsseeris Maassi kindlustatud joone, vallutas niisuguse tugeva kindluse nagu Lüttich, avades seega väravad riigi territooriumi sisemusse. Kord piiriäärne tõkkejoon

forsseeritud, väikese armee tagasitõrjumine Antverpeni suunas võis olla vaid väga lühikese aja küsimus. Niisugustes tingimustes: misjaoks siis üldse armee, kõik need kallid kulud relvastuse peale ja inimeste ülalpidamiseks; misjaoks eriti need kallid kindlused, fordid ja traattõkked — väikeriigi masstaabis, kõik see on ju mahavisatud rahva raha. Sest kui jõuvahekorrad on nii suured nagu käesoleval juhtumisel (ümmarguselt 1 : 8), siis kõik selle päkapikumehe relvastamine hiiglase vastu on ju asjata vaev: ta ei suuda ka kõige paremal juhtumisel iialgi saavutada eesmärki!

Et seda küsimust kaaluda objektiivselt, oletame, et Belgial 1914. a. poleks olnud ei sõjaväge ega kindluseid. Ta neutraliteet oli ju kõigi ta suurte naabrite poolt garanteeritud, poliitiline julgeolek seega saavutatud — milleks siis veel sõjavägi. Jättes kõrvale küsimuse, kuidas oleksid sellele reageerinud Belgia neutraliteedi garanteerinud suurriigid, vaatleme ainult, kuidas Belgia sõjaväe nuudumine Lääne rindel Maailmasõja algul oleks võinud mõjutada meile tuntud sõiakäiku. Tegelik sündmuste käik arenes järgmiselt:

2. aug. õhtul kell 7 Belgia kuningas saab Saksa ultimaatum viimase vägede läbilaskmise kohta Belgia territooriumil. Kuningas protesteerib ja annab eitava vastuse. Võib oletada, et kuningal Albertil oleks jätkunud moraalselt julgust protesteerida ka siis, kui tal oleks puudunud sõjavägi. Järelikult siin ei mingisugust muutust.

4. aug. v. Emmichi salk vallutab Belgia piiri ja 5. aug. alustab kalletungi Lüttichi kindlusele. Sakslastel läheb korda, kandes raskeid kaotusi, äkilise kallaletungiga vallutada tsitadel 7. VIII. Kuid fordid panevad vastu ning viimane neist langeb 17. VIII. Kuid veel enne seda Saksa ratsavägi forsseerib Maassi ning juba 12. VIII. tal on kokkupuutumisi belgia armee eelosadega, kes on koondunud Gette'i jõe joonele (50 km Maassist lääne pool). Selle jõe joone belglased peavad enda käes kuni 18. augustini, mil saksa armee peajõud nad siit sunnivad taganema. Seega belgia 6-diviisiline sõjavägi oli tõkestanud saksa 1. ja 2. armee pealetungi (13 väekorpust) 14 päeva jooksul, taganedes sealjuures ise umbes 60 km maa sisemusse. Peamiseks takistuseks oli muidugi Lüttichi kindlus ja Maassi jõe

joon. Muidugi põlnud belgia sõjaväel tegemist kõigi 13 korpusega, vaid ainult esijärgus liikuvate osadega. Kuid, sulgedes tee viimastele, Belgia armee talkistas ühtlasi terve määratu väemassi edasilükkumist ja hargnemist Maassi lääne kaldal. Sakslaste marss täie hooga (40 km päevas) lääne suunas võis alata seega alles 19. aug., s. o. pärast belgia armee taandumist.

Need 14 päeva Saksa sõjaväe juhatusele oli kõige kallimalt kaotatud aeg sõja algul. Selles ühinevad kõik sõjaajalood, ametlikud kirjutused juure arvatud. Nii nõrk ja improviseeritud kui ka oli liitlaste vasak tiib sõja algul, ta oleks peaaegu puudunud nende 14 päeva olemata. Mis sealjuures on kõige tähtsam: belglaste vastupanu oli see, mis orienteeris Joffre'i tähelepanu idast põhja suunas ning võimaldas viimasele, kuigi osaliselt, siiski ette võtta vajalikke ümbergruppereimisi, ühtlasi andes aega inglastele end koondada ja orienteeruda. Kõige sellela: põhjas täiesti võimatu seisukord, mille tagajärjed oleks olnud hävitavad kõigile liitlastele, järelikult ka Belgiale.

Seega küsimusele, kas Belgia sõjavägi 1914. a. täitis oma ülesande, vastus võib olla ainult üks: kindlasti täitis. Kui mitte otsekohe, siis kaudselt ta olemasolu ja tegevus päästis riikliku rippumatus. Ta auks võib koguni ütelda, et ta suutis korda saata rohkem, kui seda arvasid ta vastased, kui uskuda mitmeid saksa autoreid.

Ja belgia sõjaväe kangekaelsed kaitse lahingud Dixmude—Nieuport'i raioonis nelja aasta jooksul? Puht operatiivselt võetuna ta olemasolu siin ei omanud enam muidugi mitte nii suurt tähtsust kui sõja algul. Pealegi tuli teda toita ja varustada Prantsusmaal, rääkimata sellest, et kriitilistel hetketel ta vajas koguni liitlaste toetust, et suuta pidada rinnet, mis talle oldi usaldatud. Kõik see lubab oletada (kuigi oletus ajaloos ei maksa öieti midagi), et liitlastele poleks vast teinud eriti suuri raskusi võtta enda kaitsta ka see rindeosa, mis tegelikult kuulus belglastele.

Kuid kujutagem endale ette, et Belgia sõjavägi, kord juba Antverpeni kindlusesse suletud, oleks sinna jäänudki ning seal kapituleerunud sakslastele. Milline määratu moraalne mõju oleks olnud sellel sündmusel nii Belgia rahva enda enesetundes kui terves maailmas! Ei ole pal-

jas kõnekään vaid ajalooline tõde, et nii rahva enese kui maailma avaliku arvamise ees sõjavägi on rahvusliku ja riikliku rippumatus sümbooliks. See on nõnda kujunenud aastasadade jooksul, koos praeguse ühiskondliku korraga. See vaade on niivõrra universaalne, et rahvad, kes on õnnetult kaotanud oma sõjaväe (prantslased 1870. a.), instinktiivselt haaravad ise relvade järele, moodustades improviseeritud sõjaväed. Belgia sõjaväe kapituleerimine Antverpenis, võib olla, üldise sõjategevuse seisukohalt poleks olnudki määrava tähtsusega (kuigi võib oletada ka vastupidist), kuid Belgia rahvuslikule enesetundele sisemaal, riiklikule prestiižile väljaspool see oleks olnud parandamatuks hoobiks.

Senikaua kuni oli alal belgia sõjavägi, senikaua kuni ta võitles oma kuninga juhatusel oma maa-alal, senikaua Belgia rahva suveräänsuse idee püsis kõikumatuna nii rahva enese hinges kui teiste rahvaste lugupidamises. Veel enam. Kangelaslik võitlus selle idee nimel näitas tervele maailmale belgiarahva poliitilist küpsust, seda, et ta oskab hinnata kõrgelt oma vabadust. Vaimustuse ja kaastunde vorm, mida see ohvrimeelne enesekaitse vallandas kõigi rahvaste juures, kujunes kõige tugevamaks murgakiviks, mis belgia rahvas kunagi on rajanud oma riikliku rippumatus ja julgeoleku hoonele.

Tuletatagu sel puhul meelde meie kaitseväge tegevust 1918—19. a. ning püütagu hinnata täiel ulatusel selle tegevuse moraalset mõju nii meie rahva riikliku kasvatusel kui meie riikliku iseseisvuse rahvusvahelise, ütlemel banaalselt, propaganda seisukohalt. Ei ole mingisugust faktorit rahvasteeelus, mis neil aladel võiks asendada sõjaväe tegevuse!

Belgia sõjavägi 1914—18. aastal täitis seega oma ülesande, täitis paremini, kui antud tingimustes keegi temalt oleks julgenud loota, ta vastane kaasa arvatud. Uus, pärast sõja aegne Belgia on loodud kõige pealt ta sõjaväe vere ja vaevaga. Seda teab iga Belgia kodanik. Ta teab ühtlasi, et see tulevikuski võib kujuneda niiviisi, ning seepärast Belgia rahvas, sõja lõppedes, ei mõtelnudki oma sõjaväe vähendamisele veel vähem kaotamisele, vaid tegi kõik, et see enesekaitse organ kujuneks tugevaks ja elujõuliseks. Sõjaväe

üldine arv pärast sõda tõusis 18 diviisile, seega 1½ korda rohkem kui enne sõda. See enesekaitse pingutus pärast sõda on seda tähelepanuväärne, et Belgial tol ajal ei olnudki õieti midagi erilist karta, kaitses teda ju ta endise vastase vastu Rheini barriäär, mis okkupeeritud liitlaste vägede poolt.

Raske majandusline kriis, mis puhkes 1926. a. (samal ajal kui Prantsusmaal) sundis asuma sõjaväe vähendamisele: 18 diviisi koondati 12-ks, millest 6 diviisi kuulus rahuaegsesse koosseisu. Ühtlasi tegevteenistuse aeg lühendati 14-ne kuult 10-le kuule. Selle sõjaväe ülalpidamine nõudis riigilt 700 milj. belgia franki (umbes 70 milj. krooni) korraliste ja 100 miljoni — erakorraliste kulude arvel (1928. a. eelarve), mis loeti tol ajal vastuvõetavaks rahvamajandusele (Elanikkude arv Belgias — 7 milj. 800 tuhat).

Kuid juba järgmisel, 1927. aastal, Belgia riigijuhid jõudsid otsusele, et sõjavägi vajab põhjalikumalt ümberkorraldamist ja täiendamist modern tehnilise varustusega, kui ta peab kujunema tugevaks ja ajanõuetele vastavaks. Sellega ühenduses olevate küsimuste selgitamiseks moodustatakse kuninga käsuga segakomisjon, mis asub tööle 1927. a. lõpul.

Komisjoni ülesanded on defineeritud järgmiselt:

1. Uurida sõjaväe praegust seisukorda, samuti riigi terretooriumi kaitse vajadusi;

2. Teha ettepanekud kõigi ümberkorraldamiste kohta sõjaväes, mis vajalikud riigikaitse huvides, eriti mis puutub sõjaväeteenistuse aja vältuse, sõjaväes tarvitatava keele ja territoriaal komplekteerimise kohta.

Sõjaminister, avades komisjoni istungi, juhtis komisjoni tähelepanu eriti järgmistele küsimustele, kui aktuaalselt terava tähtsusega Belgia riigikaitsele: „riigi terretooriumi väiksus, millest tingitud erilised nõuded piirikaitse suhtes, kui ei taheta lõhkuda tervet kaitsesüsteemi, loomulikude mõjuvate tõkkejoonte puudumine, tugevate tööstusraioonide asumine otsekohe piiri ääres, mille tegevus ja produktioon oleks määratud kaotuseks rahvamajandusele ja riigikaitsele, individuaalse ja kollektiivse väljaõppe küsimused sõjaväes ning vastavate õppeviiside leidmine, et saavutada maksimum tagajärgi miinimum aja jooksul, sõjaväe tehnilise varustuse,

eriti relvastuse täiendamine vähemalt niisugusel määral, et meie üksused ei oleks silmnähtavalt nõrgemad vastasest; riigipiiride kindlustamise küsimused, eesmärgiga katta riiki ohtlikul silmapilgul, luua toetuspunkte, millele võiksid tugineda nõrgad kaitsejõud, komplekteerimise küsimused eriti territoriaalse süsteemi paremuste uurimine, lõpuks tegeva teenistusaja küsimus, eriti kuivõrra seda on võimalik lühendada nii, et selle all ei kannataks riigikaitse huvid.

Segakomisjon asus tööle viivitamata. Selle komisjoni töö pakub huvitavat materjali igaihele, kes soovib lähemalt tutvuneda riigikaitse puutuvate küsimustega. Toon allpool kokkuvõtlikult selle töö tulemused minu kasutada olevate allikate põhjal.

Komisjoni töö algas Sõjavägede staabiülema ettekandega, kus käsitleb järgmisi küsimusi:

1. Riigi sõjapolitiline olukord;
2. Millistele nõuetele peab vastama Belgia riigikaitse, et tagada riiklik julgeolek antud olukorras;
3. Sõjaväe ja riigikaitse praegune seisukord ning millega teda tuleks täiendada, et riigikaitse oleks nõuetele vastavalt tugev.

1. Riigi sõjapolitiline olukord.

„Belgia praegune poliitiline statuut on määratud Lokarno lepinguga, kus (vabalt tõlgitud):

Inglise, Itaalia ja Belgia kuningas, Saksamaa ja Prantsusmaa president lepivad kokku järgmises:

a) garanteerida individuaalselt ja kollektiivselt alalhoida statu quo praegust territoriaalset vahekorda ja piire;

b) Saksamaa, Itaalia, Prantsusmaa ja Belgia kohustuvad vastastikku ei ühelgi juhtumisel alustama sõda üksteise vastu;

d) Punkt b rikkumise puhul ühe riigi poolt, kõik teised kohustuvad viivitamatult andma abi kallaletungitavale, kui viimane ei ole ise annud põhjusi kallaletungiks.

Lokarno leping on seega garantiileping viie riigi vahel, kus Belgia pole mitte ainult garanteeritav, nagu 1839. a. lepingus, vaid ise garanteerija teiste suhtes.

„Vaatamata Lokarno lepingule, vaatamata, et valitsus püüab kõigi abinõudega edendada rahvusvahelist koostööd,

Latvija uus sõjaminister kindral MARTINŠ VACIETIS.

Hiljuti ametisse astunud uus Latvija sõjaminister kindral Martinš Vacietis on populaarsemaid Latvija sõjaväejuhte. Sündinud 2. jaanuaril 1873. a. Ledurgis. Pärast keskkooli lõpetamist M. Vacietis 18-aastase noormehena astus vabatahtlikult teenistusse Vene 99. Ivangorodi jalaväe polku, kust järgmisel aastal astus sõjakooli. Ohvitserina teeninud Vene suurtükiväes mitmesugustel ametialadel, võttes osa ka Vene-Jaapani sõjast. 1913. a. lõpetas suurtükiväe ohvitseride kursused. Maailmasõjas M. Vacietis, siis juba kolonel-leitnant, võttis osa mitmest lahingust, olles vastutavatel rivikohtadel Vene suurtükiväes.

Latvija rahvuslisse sõjaväkke kindral Vacietis astus kohe vabadusvõitluste algpäevil. Ta määrati erialale vastavalt reservsuurtükiväe ülemaks. Tema ülesandeks oli uute suurtükiväeosade vormeerimine, varustamine ja väljaõppe korraldamine. Oma laialdased teadmised ja sõjakogemused rakendas ta täiel määral sellele vastutusrikkale tööle. Et Latvija suurtükivägi oma kodumaa vabastamisel tema peale pandud kohused suurepäraselt täitnud, selles on eriti suur teene kindral M. Vacietisel. Pärast sõja lõppu M. Vacietis määrati teenistusse suurtükiväe valitsusse, valitsuseülema abi kohale, kuid 1924. a. kuni 1929. aasta novembrini oli kindral Vacietis suurtükiväe inspektori abiks. Viimasest ametist ta vabastati reorganiseerimise tõttu. Kuid teatavasti see reorgani-



Kindral Martinš Vacietis.

seerimine ei leidnud Latvija avaliku arvamise ja ka Saemi poolehoidu. Sõjaminister A. Ozols oli sunnitud ametist lahkuma. Teenistusest vabastatud kindral Vacietise kutsus aga riigipresident sõjaministri kohale. Kindraliks M. Vacietis on ülen-
datud 1926. a. novembris. T.

Belgia praegune seisukord nõuab tugevat riigikaitset.

Mikspärast?

„Et sellele küsimusele vastata, vaatleme meie geograafilist seisukorda ühenduses olukorraga, mis kujunenud Lääne-Euroopas Versailles rahulepinguga (Mida Lokarno leping ei asenda, vaid ainult täiendab. A. T.):

„XIX sajangu vältusel Põhja-Euroopas, meie otsekoheses läheduses tekkis tugev suurriik — Saksamaa. Kannatades välja 1914—18. a. määratud raskused, see suurriik näitas oma elujõudu. Belgia on seega praegu ümbritsetud kolme suurriigiga: loodes — Inglismaa, idas — Saksamaa, lõunas — Prantsusmaa.

Versailles rahuleping andis suuri eesõigusi ja paremusi teatud riikidele, jaotades Euroopas asuvad rahvad kahte gruppi:

võitjad ja võidetud. Ühenduses suure Vene küsimusega on tekkinud teine vastaspool: London — Moskva. Võib karta, et kui Saksamaad ei rahuldata küllaldaselt määral, siis ta automaatselt läheneb Venemaale, kellega tal ka idas on ühiseid huviseid (Poola küsimus). Euroopa kehas on arenemas seega kaks ristilõikavat jõujoont: Mosva — Berlin ja London — Pariis.

„Need jõujoonte kohtamispunktid on Belgias.

Belgia katab Inglismaad kagust, sest juba Napoleon tähendas: Antwerpen on püstol, mille ots sihitud Inglismaa vastu. Praegusaja kaugelaste suurtükiväe ja lennukiväe ajajärgul see tõendus on õigem kui kunagi varemalt.

Ka Prantsusmaa on kõige hõlpsamini tabatav läbi Belgia, sest Elsass-Lothrin-

geni omandamisega selle riigi piir idas kuni juneb veel tugevamaks kui ta oli enne Maailmasõda.

Belgiat läbib seega kaks tähtsat operatiiv suuna:

— Saksamaalt — Inglismaale: idalääne suund ja

— Saksamaalt — Prantsusmaale: kirde-edela suund.

Kõik teised Lääne-Euroopa väikeriigid: Šveits, Hollandi, Daanimaa ja Skandinaavia riigid asuvad kõrval praegustest suurtest rahvusvahelistest operatiiv liinidest. Šveits oli tähelepanu keskpunktiks veel aastasada tagasi, kus Viim kujutas tähtsa poliitilise tsentrumi.

Peale selle, Šveitsi ja Hollandi politika on täieline neutraliteet kõikide suurriikide suhtes, kuid meie, võideldes koos liitlastega, okkupeerides nendega koos praegu Rheinimaa, oleme end tõmmanud suurriikide politikasse kõige sellele järgneva hüvedega ja pahedega.

Meie tahame rahu.

Kuid, pidades silmas üldist poliitilist olukorda Euroopas ja meie enda poliitilisi tendentse, selle rahu kindlustamiseks ei ole küllalt ülalnimetatud lepingust.

Meie vajame ka tugevat riigikaitset — sõjaväge.

2. Millistele põhioletele peab vastama meie riigikaitse?

„Peame olema nii tugevad, et suudaksime ära hoida sõja; kui mitte, siis vähemalt sundida vastase jääma piiriäärseesse raiooni.

Mida võiksime võita sõjaga? Ei midagi. Kuid kaotada? — Kõik! Möödunud 1914—18. a. sõda näitas seda vastuvaidlematult. Kõigi Euroopa riikide sõjaväe staabid teavad, et meil on üks tugev positsioon: Antwerpen—Lüttich—Namur kolmnurk, millest mööduda raske. Ta tuleb vallutada. Kuid milline määratu õnnetus oleks meie rahvale, kui selle positsiooni sisemuses võitlus jääks püsima pikemaks ajaks. Belgia rahva hävinemine oleks paratamatult selle järelduseks.

Kui meie geograafiline seisukoht on ebasoodne riigikaitse mõttes, siis peame olema seda tugevamad sõjaliselt, et paraliseerida seda, mida loodus meile on jätnud andmata.

Hoiduda sõjast või ta lokaliseerida meie piiriäärse raioonis, see on meie sõjalise organisatsiooni põhieesmärgiks.

Ja selleks meie peame omama niivõrra tugeva sõjaväe kui seda vähegi võimaldavad meie majanduslikud ressursid, sõjaväe, mis oleks viibimata (im-médiament) valmis võitluseks.

Kriipsutame eriliselt alla: viibimata.

See viimane nõue kasvab välja ülesseatud põhieesmärgist: otsustavalt võidelda piiriäärse raioonis. (1914. a. vaated Belgias olid teistsugused. A. T.)

Kuid sellele tuleb juure veel teine kaalutus. Suurriigid oma territooriumi sügavuse ja ressurside suuruse tõttu omavad palju aega selleks, et end lõpulikult valmis panna otsustava lahingu andmiseks. Meie huvid ja nõuded on sootu teistsugused: anda maksimum mis suudame kohe algul, rehkendades hiljem, Lokarno lepingu põhjal, meie appijõudvate liitlastega.

3. Sõjaväe ja riigikaitse praegune seisukord ning millega teda tuleks täiendada, et ta oleks nõuetele vastavalt tugev.

a) Sõjatehniline varustus. „Meie noorte juurekasv, mis igal aastal satub sõjaväkke, ulatub 44.000 meheni. See number on permanentne pikema aja jooksul ning ta näitab, et meie riigikaitse jõudude arvulisel suurendamisel on piir, millest meie ei saa üle. Peame leppima sellega, et meil on väikene sõjavägi. Kuid mida meie võime, see on: varustada seda sõjaväge tehniliselt kõige tarvilikuga, mis talle võimaldab teha maksimum kasulikkude tööd.

„Kas oleme selles suhtes täiesti rahuldavas seisukorras? Ei ole. Meie sõjavägi vajaks igal aastal umbes 100 milj. franki erakordset krediiti, et järkjärgult uuendada sõjatehnilist varustust. Tegelikult saime 1926. a. — 26 milj., 1927. a. — 19 miljonit, 1928. a. 47 miljonit. Seega suur puudujääk, mille tagajärjed annavad end tunda väga valusalt.

Meie jalaväe relvad on vananenud. Püss on 1889. aastast — moest läinud ja kulunud, tema asetamine automaatselt töötava relvaga on tarvilik. Kerge kuulip. (Chauchat tüüp), on sõjaaegne relv — nõrk relv, mis ei rahulda praegusaja nõudeid. Ta tuleb asendada uuega. Maksim raske kuulip. on hea, kuid teda ei jatku ar-

vult. Jalaväe suurtükina esineb Saksa miinipilduja — ainult väga vähe. Tank tuleb lugeda praktiliselt täiesti olematuks, sest ei saa tõsiselt arvestada 49 kulunud ja vananenud tankiga, mis kõlbavad vaid väljaõppeks. See jalaväe relvade puudulikkus on eriti valusasti tunduv, sest eriti väikeses sõjaväestamoodustab aluse, millele rajatud lahingu läbiviimine.

Suurtükivägi on oma omadustelt ajakohane (Belgia diviisi srktv. koosneb 70,5 m/m kahurist ja 105 m/m haubitsist. A. T.), kuid teda tuleb tõsta arvult vähemalt kahekordseks. Kõige modernimad on 75 m/m suure võimisega kahurid (75 G. P.) ja sama tüüpi 105 m/m haubitsid.

Kui diviisi suurtükiväge võib siiski lugeda rahuldavaks, siis korpuse suurtükivägi pole seda kaugeltki ei omadustelt ega arvult (Belgia korpuse suurtükivägi koosneb 4 grupist, millest 2 gr. 75 m/m G. P. — laskekaugus 14 km ja 2 gr. 105 m/m kahureid. A. T.) Uue 120 m/m kaugelaski kahuri valmistamise eeltööd on käimas. Meil puudub ühtlasi kaugelaski raske suurtükivägi vaenlase suurtükiväega võitlemiseks.

Sõjaväe motoriseerimise alal peaks võtma kaalumisele korpuse suurtükiväe üleviimise mehaanilisele veole, mis annaks tunduvat kokkuhoidu kuludes.

Suuri vajadusi võiks märkida ka inseneriväe, gaasikaitse, vooride, transportabinõude ja sidematerjali alal.

„Meie kindlused sõjaajal töid äraarvamata suurt kasu. Kuid nad hävitati sakslaste poolt või ehitati ümber vastavalt uutele vajadustele. Midagi pole tõsisemalt tehtud nende uuesti kordaseadmiseks, kuigi eeltööd siin on juba käimas.

b) Sõjaväe ettevalmistus. Sõjavägi on ette valmistatud, kui ta suudab astuda lahingusse lootusega, et ta täidab oma ülesande. Sõjaväe ettevalmistus koosneb kahest osast: väljaõppest ja sisemisest liituvusest. Väljaõpe on individuaalne ja kollektiivne. Ta nõuab aega. Kuid ei või unustada ka seda sisemist sidet, mis liidab kokku üheks tervikuks juhid, alluvad ja üksused omavahel ning mille kasvatamine väeosades võtab veel rohkem aega kui väljaõpe. Mitte asjatult ei tähenda kindral Ruquvy.

„Alla kahe aasta teenistust teie ei saavuta midagi, mis tõesti püsiks.“ Väeosade moraalne püsivus ja sisemine liituvus on

seda suurem, mida pikem on teenistusaeg. On miinimum, millest allapoole minna enam ei või. Väljaõpe etendab teatud määrani seda moraalset püsivust, kuid ta ei loo teda.

6-kuine teenistusaeg (Komisjonile oli muude küsimuste hulgas ette pandud kaaluda võimalust vähendada tegev-teenistuse aega 6 kuuni. A. T.) võib luua teatud esialgse liituvuse inimeste vahel; kuid kogemused näitavad, et sõdur siin teenistusest lahkudes kaotab kiiresti omandatud harjumused. Peale selle, liig lühike teenistusaeg esindab täitsa ülepääsmatud raskused reserv-allohvitseride ettevalmistamisele, mis praegugi enam pole täiesti rahuldav. Ka reserv-ohvitseri tuleks saadama kutsuda kordamisõppustele kui praegu.

„Lühikeseajalise ettevalmistuse põhinõudeks olgu, et iga sõdur ja reservi-minev juht algusest lõpuni oleks ette valmistatud ja kasvatatud selles üksuses, kus tal tuleb võidelda sõjaajal. Juba 10-kuine teenistus annab ainult relatiivse moraalse liituvuse võitlejate vahel.

d) Piirikatte probleem.) „Riigi kaitsevalmis seadmine teostub progressiivselt järkudena, millest igaüks olgu kaitstud eelmisega. See moodustabki katteprobleemi. Algseisukorra ja lõpuseisukorra vahel, kui riik on välja pannud kõik oma jõu, on vahepealseid olukordi. Et neid iseloomustada, vaatleme, millise kuju võiks omandada vastaspoole kallaletung.

Siin võiks ette näha järgmised viisid:

— sisse murde meie piiridesse (irruption), teostatud motoriseeritud vägedega, mis tegev-teenistuses: kiiresti liikuvad tankid, soomusautod, jalavägi autodel ja jalgratturid, traktor-suurtükivägi, lennavae pommitamine.

See tegevus võib sündida täiesti ootamatult, sest vastasel pole raske varjata niisuguste vähearvuliste vägede ettevalmistusi piiri ääres;

*) Märkus. Belgia piir sakslaste vastu linnulennust on 150 km pikk — piir Luxemburgiga kaasa arvatud, ilma viimaseta — umbes 80 km. Selle 150 km piiri katmiseks Belgia omab piiriäärsetes karnisonides:

- 5 jalaväe rügementi,
- 2 Raske kuulip. pataljoni,
- 2 Ratsa rügementi.
- 1½ Suurtükiväe rügementi, peale selle kindluse suurtükivägi,
- 2 Inseneriväe rügementi (kindlustes),
- 1 Jalgratturite pataljon. (A. T.)

— äkiline kallaletung (attaque brusquée), rahuaegsete üksustega, mis täiendatud osaliselt mobiliseeritud jõududega. Selle kallaletungi ettevalmistamine võtab juba pikemat aega; teda on raskem varjata mobilisatsiooni teostamise tõttu. On vähe eeldusi, et niisugune tegevus võiks jääda täiesti teadmatuks meie luureorganitele;

— üldine kallaletung teostatud vastase kogu jõududega.

Kõik need kolm kallaletungi viisi meie suhtes on võimalikud ja oletatavad. Õnnestunud sissemurre meie piiridesse paiskaks segi meie mobilisatsiooni ja koondamise kavad, andes vastasele määratud paremusi järgneva tegevuseks. Vastavalt selleks määratud jõududele ja ettevõtte kordaminekule ta võiks koguni meid sundida loobuma enesekaitsest, s. o. tegema rahu vastasega.

„Et pareerida niisugused ettevõtted, meie piirikate peab olema alaliselt valmis vastupanuks. Kas see on nõnda praegu? Praeguse 10-kuise teenistuse juures ainult 4 kuu jooksul meie piiriäärsed karnisonid on küllaldaselt täidetud väljaõpetatud osadega; 6-kuu jooksul seal asuvad noorsõdurid, kuid 2-kuu jooksul karnisonid on tühjad. Järelikult meie ei ole alaliselt valmis vastupanuks. See seisukord ei tohiks edasi kesta siis, kui evakueeritakse Rheinimaa, vaid siin peab leidma abinõusid nõrkuste kõrvaldamiseks.

Meie piirikate järgmine aste on — 6 aktiiv diviisi, täiendatud reservist, — 150.000 meest, mis jõuavad piirile — „X“ päeval. Neile järgnevad 6 reserv-diviisi, mis mobilisatsiooni kavas ette nähtud ning mille varustamiseks materjal on olemas. Samal ajal, või loodetavasti varemgi jõuavad meie piiridele Lokarno väed, et meid toetada.

„Nagu näeme, juba 10-kuise teenistusa juures esialgne piirikate ei rahulda meid täiesti. Kuid 6-kuise teenistuse juures seisukord muutuks täiesti võimatuks; poleks ainustki silmapilku, kus piir oleks kaetud ootamatu kallaletungi vastu, sest piiriäärsed karnisonid oleksid alaliselt tühjad.

Belgia Sõjavägede Staabiülema ettekanne, ühenduses sõjaministri poolt märgitud küsimustega, näitavad, et sõjaväe ümberkorraldamise probleem siin on tõstatatud üles täiel ulatusel, kusjuures püü-

takse väga tõsiselt riigikaitse nõudeid kooskõlastada ühelt poolt riigi majandusliku kandejõuga, teisalt — riigi julgeoleku nõuetega. Segakomisjoni moodustamine selle küsimuse uurimiseks loob soodsad võimalused küsimuse kõigeekülgseks ja põhjalikuks kaalumiseks (Komisjoni koosseisu kohta mul puuduvad andmed).

Komisjon, lõpetades oma töö 3. IV. 28., võttis vastu järgmised otsused (kokkuvõtte):

Komisjon leiab, et antud olukorras teenistusaja viibimata vähendamine on võimatu;

Kuid ta leiab ühtlasi, et teenistusaja vähendamine tuleks teostada sel määral, kui võrra ta on kooskõlas riigikaitse nõuetega.

Riigikaitse seisukorra tõstmiseks soovitatavale kõrgusele tuleb teostada järgmised reformid:

1. Tagada alaline (permanent) kate riigi piiridel;

2. Anda sõjaväele tarviline kaader, tehniline personaal ja ametnikkond;

3. Varustada sõjavägi temale vajalikkude relvadega, mis vastaksid täiesti modern sõjapidamise nõuetele;

4. Võtta tarvitusele kõik abinõud, et kiirendada ja muuta mõjuvaks väeosade väljaõpe;

5. Vastavate kindlustuste abil tagada armeele toetuspunktid, mis talle võimaldaksid mõjuva vastupanu piiriäärses raionis;

Komisjon väljendab oma täielikku usaldust sõjaväe juhtidele, et jätkata sõdurkonna moraalset kasvatamist.

Komisjon pöördub terve rahva poole üleskutsega, et lahendada riigikaitse raskest probleemist neis tunnetes, mis vastaksid Isamaa ülimatele huvidele.

Meie silme ees möödub siin terve pilt sellest, kuidas Belgia riigi- ja sõjaväe juhid on asunud raske riigikaitse probleemi lahendamisele. Nad on kõige pealt veendunud, et see probleem riigile ei ole mitte mõne kõrvalise tähtsusega küsimus, mida võib otsustada nõnda ütelda möödaminnes, vaid et see on eluküsimus Belgia rahvale, kus on kaalul ainult kaks võimalust: olla või mitte olla! Sellele otsusele nad on tulnud, kaaludes külmalt ja erapooletult Belgia ajaloolist arengut, ta võitlusi minevikus ja praegust sõjapolitilist seisukorda

üldises rahvaste peres. Järeldused siit on paratamatud nagu saatus ise. Ning Belgia rahva juhid on otsustanud ühisel jõul kõik teha, et neile järeldustele rajatud otsused teostataks, mille üheks eelduseks nad loevad küsimuse selgitamise tervele rahvale.

Meie usume kindlasti, et rahvas, kes niisuguse poliitilise küpsusega asub riigikaitse probleemide lahendamisele, saab üle kõigist raskustest, olles virgutavaks eeskujuks kõigile, kes ta tööd sel alal tahab tundma õppida.

Järeldusi.

Vanad roomlased ütlesid:

„Si vis pacem para bellum“.

(Kui tahad rahu valmistada sõja vastu.)

See poliitiline põhimõte on kaotamas poolehoidu vähemalt Lääne-Euroopa rahvusvahelises elus, sest rahvad on näinud, milliste katastroofiliste tagajärgedeni võib ta viia: oli ju Maailmasõda selle poliitilise valemi otsekohene tagajärg.

Valmistus sõja vastu viib automaatselt sõjani. Seepärast endine rooma ütetus on asendatud teisega, mille väljendas veel hiljuti parlamendis prantsuse suur riigimees ja maailma rahuaadete eestvõitleja A. Briand:

Si vis pacem para pacem.

(Kui tahab rahu valmistada rahu vastu.)

Rahu ei tule iseendast, vaid teda tuleb organiseerida: püsivalt, järjekindlalt, vaatamata kõigile raskustele, mis seda tööd takistavad.

Riigikaitse ettevalmistamine on üks osa sellest tööst, mida rahvad teevad rahu heaks, sest rahvas võib elada rahu ainult siis, kui ta riiklik julgeolek on tagatud.

Kuid panna teenima sõjaväed rahuaadet ning ainult rahuaadet, see on ütlemata raske ja keeruline rahvusvaheline probleem, mille lõpulikulist lahendamist ka praegusaja politika Euroopas on veel väga kaugel.

Kuid ideeliselt see on võimalik, mille parima tõendusena esinevad väikeriikide sõjaväed.

Sõjavägi iseendast pole seega ohtlik üldisele rahule, ta saab selleks ainult siis, kui ta kujuneb vastava poliitika tööriistaks. Jõumees, varustatud kümne revolvriga, rahuliku kodanikuna, on täiesti ohutu ühiskondlikule korrale, kuna mõni räbal riiukukk vintis peaga

võib sünnitada palju kahju ühiskondlikule korrale.

Sellevastu, sõjaväel, vaba rahva riikliku julgeoleku organina, on täita väga suuri ja vastutavaid ülesandeid nii selle rahva sisemises elus kui ta suhetes teiste rahvastega. Ja seda vaatamata, kas meil on tegemist väike- või suurrahvaga, alalise või miilitsa sõjaväega. Millised need ülesanded on, seda nägime üksikasjalikult, käsitledes Šveitsi ja Belgia sõjavägesid. Sellele võiks ehk veel juure lisada paar mõtet, eeskätt mis puutub rahva sisesse ellu.

Sõjavägi (mõtlen siin eeskätt alalist sõjaväge) on rahvalaps, ühtlaseim, aktiivseim ja kokkuliidetum osa rahva kehast. Sõjaväkke teatud ajaks koondub rahva noorsugu — õilsem ja ideelisem element rahva hulgast. Erilise organisatsiooni tõttu, eriliste kasvatusliste ja sotsiaalsete tingimuste tõttu, mis siin valitsemas, sõjaväkke koondunud element, nii mitmekesine ja heterokliitne, kui ta ka alguses on, sulab üheks ühtlaseks monoliitseks tervikuks, mida paneb liikuma vaid üks jõud: juhi tahe. Klassivahed, poliitilised vaated, haridusline tsens, varanduslised ja perekondlised huvid — ühesõnaga, kõik need mõjutlused, mis lahutavad ühiskonda igapäevases elus, see kõik nivelleerub ja tandsandub sõjaväelises organismis, alistudes ilmtingimata ja vastuvaidlematult ühele suurele ideele: teenida oma kodumaa. Ühenduses sellega noorsoo elamine koos, täitsa ühtlaselt reglementeeritud õppetöö, sisemise elu ja omavahelise suhtumise tingimustes, arendab omavahelise sõpruse ja solidaarsuse tunded siin kõrguseni, milleni need tunded kunagi ei küüni igapäevases elus.

Sõjavägi seisab seega kahe suure sotsiaalse idee teenistuses. Need on: ohvri-meelsus ja solidaarsus. Ei maksa arvata, et see töö, mis sõjavägi teeb nende ideede süvendamiseks ja arendamiseks ühiskonnas, ühenduses muu kasvatusetööga, mida võib noorsugu saada ainult sõjaväes, oleks väikese tähtsusega rahva üldise kasvatuse seisukohalt. Seni seda tööd ühiskonnas on enim ala kui üle hinnatud, sel lihtsal põhjusel, et sõjaväe juhid ise, halvad sotsioloogid nagu nad on, ei ole võtnud vaevaks põhjalikumalt uurida oma tööd rahva üldise kasvatustöö raamides.

Et sõjavägi suudaks täita kõiki tema peale pandud ülesandeid, lootusega saavutada tagajärgi, selleks ta

peab olema küllalt tugev. Nimelt tugev, tugev vastavalt oma ülesandele, et nii ülesanne kui jõud peavad olema tasakaalustatud omavahel. See mõiste tugev koosneb kolmest pea komponendist: arv, sisemine väärtus ja tehnika. Neist kolmest punktist nii suur- kui väikeriigid, igaiüks vastavalt antud olukorrale, püüavad kombineerida midagi, mis oleks kooskõlas rahva eluliste huvidega. Et selle küsimuse õnnelik lahendamine on ütlemata raske ja vastutav probleem, kus on kaalul rahva tulevik, siis ükski uurimus sel alal pole põhjalik küllalt, ükski mõte, idee, näpunäide üleliigne. Väikerahvastele selle probleemi lahendamine esindab veel suuremaid raskusi kui suurrahvastele ning seda järjest kasvavas progressioonis, sedamööda, kuidas areneb see määratud koletis: sõjatehnika. Mitte sellepärast, nagu domineeriks tehnika inimese, nagu sageli arvatakse, vaid lihtsalt sellepärast, et tehnikale peab panema vastu vähemalt samaväärse ja ei mitte inimese katmata keha. **Kasvatada rahuajal ainult suurtükiliha — on kõige kallim luksus, mida endale iialgi võib lubada rahvas riigikaitse alal.**

Kokkuvõtte.

Olgu kirjutises toodud mõtted võetud kokku järgmisteks põhilauseteks:

1. Iseseisva rahva poliitilise, majanduslise ja kultuurilise rippumatuse tähtsaks eeltingimuseks on ta riiklik julgeolek.

2. Riikliku julgeoleku tagatiseks on riigikaitse — rida abinõusid, milles väljendub rahva organiseeritud ja juhitud kogutahe end kaitsta lõpuni kõigi abinõudega.

3. Riigikaitse aluseks on rahva relvastatud jõud — sõjavägi, mille moodustavad kõik selleks kõlbulikud kodanikud üldise sundusliku teenistuskohustuse alusel.

4. Sõjavägi peab olema nii tugev, et ta suudaks täita temale usaldatud ülesande. Iga sõjavägi, olgu ta ülalpidamine nii odav kui tahtes, on liig kallis ja üleaarne, kui ta ei vasta oma ülesannetele.

5. Ajaloo näitelaval iseseisvatena üksustena on püsinud ainult need rahvad, kes on tahtnud ja suutnud alaliselt kindlustada oma riikliku julgeoleku.

Mälestusi Tartu rahu saabumisest.

Ed. Kihomäe.

Rahu oli saanud meeldivaks sõnaks. Eriti vanule sõdureile, kelledest mõned juba 1914. a. alates olid trüüst võidelnud vaenlasega. Sõja suurem raskus on seni olnud jalaväe kanda. Vahel nädalate ja kuude kaupa oli ta sunnitud püsima piiratud ulatusega maa-alal, külides surma ja võttes vastu vaenlaselt saadetud surmarahet. Teised väeliigid, nad võivad ju vahel korda saata imestamisväärseid vägitegusid, kuid olles teinud oma töö, tõmbuvad tagasi, puhkavad, koristavad end ja võivad seljataguses mõnuledes pajatada oma kangelastegudest. Jalamees jääb võidu saavutades ja kaotuse kandes lahingväljale; tema valvab vaenlast; tema kaitseb seda, mida vägede koostööga saavutatud, — ta jääb vaenlasega rind rinna vastu. Seepärast on inimlik, et jalamees omal piiratud tegevusalal igatsedes silmitseb kaugeid metsi, väljasid, kirikutorni.... Kõike seda kus valitseb rahu.

Eesti algas vabadusvõitlust rahu nimel. Rahu loosung vaimustas ja ühendas võitlejaid. Eesti ohvitser ja sõdur olid veendunud, et valitsus koos ülemjuhatussega otsivad rahu. Tarvis ainult kõik teha, et neil rahu tegemiseks oleks käed vabad.

Ja hakkasidki saabuma päevad, mil oma silmaga nägime rahu samme. See oli septembri keskpaiku (16. sept.) kui osa meie esimesest rahudelegatsioonist saabus Vana-Irboskasse, 7. jal. polgu staapi. Siit edasisõit Pihkva poole algas kella 1400 paiku. Paar varus olevat roodu polgu orkestriga olid D u b n i k i (2 km idapool V.-Irboskat) väljadel Pihkva-Riia kivitee läheduses õppusel. Rahudelegatsiooni möödumisel rivistati tervituseks roodud, mängis orkester. Halli kapelmistri käes polnud kaua näinud nii mänglevat taktikeppi ja sõdurite õppustel sarnast hoogu kui tol päeval: sõdurid mõist-



Rahukonverents Pihkvas 16.—17. sept. 1919. a.

Vabadussõja muuseum.

sid, et neist, nende tublidusest ja kindlusest, oleneb rahu peane saabumine.

Kuigi paari päeva möödudes sõitis too rahudelegatsioon tagasi ja ei toonud kohe rahu, kuid veendumuse olime saanud kõik, et rahu küsimus on tõsiselt päevakorral.

Novembri alul (5.—7. nov. 1919. a.) pidi polk veel läbi tegema raske pealetungi. Kaotasime surnutena 2 ohv. (lipn. Valk ja lipn. Lillak), 9 sõdurit ja kümme-kond haavatut, kuid jõudsime Velikajaani. Seda oli tarvis rahu tegemiseks. Teadsime, et rahu tuleb võita, enne rahu saabumist tuleb lüüa. See mõte oli lihtne ja arusaadav. Seepärast novembri pealetung oli meie silmis rahupealetung.

Novembri lõpul 1919 saabus polgu staapi erilise sisuga telegramm: Kästakse võtta vastu punaste delegatsioon Teševitshi küla (6 km kagupool Irboska jaama, Pihkva-Riia kiviteel) juures ja tuua polgu staapi. Pole ju sugugi sõdurile „lihtne“ ise omal jõul kiviteel lahti kiskuda 4—5 rida väevaga kokkupunatud — harkjalgu (sest seda kohta punased hoidsid alati tule all) ja lasta oma pinnale vaenlane. Tuli hoolitseda, et vaenlane ei näeks meie kindlustusi, ei saaks kokku nendega, kes selleks pole volitatud jne. Tarviliku tehnilise ettevalmistuse täites, lõppes asi sel-

lega, et ühel novembri õhtul Vana-Irboska alevis endise gipsi-kuninga Mihail Belänini majas (kus asus polgu staap) istusid ühise tolele aja järele ülirikkalikult kaetud söögilaua taga 4-meheline venelaste delegatsioon, 2. diviisi ülem (Polk. V. Puskar), polguülem (Polk. P. Kunnus), polkuli abi ja nooremaid ohvitseri. Meie kohapealne juhatus pidi selle delegatsiooniga läbi rääkima mingisuguse tähtsa enamlise isiku vastuvõtu tehnilise korralduse suhtes ja garanteerima, et seda suurt isikut ei oota meie juures ükski oht. Läbirääkimised selles ei teinud raskusi. Polkovnik Puskar oskas sõbralikku meeleolu riikkumata „külastele“ seletada: kuigi oleme teid seni löönud ja võime veelgi lüüa, kuid rahu peab soovima iga mõistlik inimene... Venelased, nagu selgus hiljem, olid — Pihkva kiviteel teotsev väeosajätk, komissar, paar armee härrat, ei tundnud end alguses kuigi hästi meie „burshuilikus“ olukorras. Hiljem haihtus külmus. Leiti ühiseid tuttavaid teenistusajast endistes Vene väeosades ja koolipoisi põlvest. Mõne tunni koosviibimise järele sulasid lihtsad rivimeeste südamed ja, tõstes klaasi, tunnustati avameelselt: härralikult elate, meil Pihkvas sarnast koosviibimist praegu üldse ei saa korraldada ja kui saakski, siis anna ära oma pooleaasta palk...

Paar päeva pärast väerinde delegatsioonist vastuvõttu saabusid V.-Irboskasse välisministeeriumi sekretär Villem Toomingas, 2. diviisi komendant ltn. Heimann (praegu Kanepi kirikhärra ja praost), leitn. R. Teimann brigaadi staabist. Koondusime 3. pataljoni staapi (S. Retsiki küla). Diviisi staabist teatati, et saabub N.-Vene väliskomissariaadi kõrgem ametnik hra Litvinov 4 saatjaga. Kohustati saabunud isikuid vastu võtma enamlaste pinnal Pihkva-Riia kiviteel Krasnaja Rjepa (umbes 2 km meie okastraadist) juures, meie pinnale tooma Teševitshi küla juures ja sealt toimetama Irboska jaama edasisaatmiseks Tallinna.

Hra Litvinovi ja ta saatjate saabumisest Krasnaja Rjepasse pidid teatama vene parlamentöörid, nagu olime kokku leppinud paar päeva tagasi meie polgu staabis. Pea selgus, et „tehniliselt“ punaste vastuvõtmine ei olegi nii kerge. Saabunud parlamentöörid ilmusid määratud ajal, teatasid sm. Litvinovi saabumisest ja andsid üle kirja.

Hra Litvinov teatas sedelikesega, et temaga, peale eelkõkkuleppes ettenähtud temast aabi, tahavad tulla meie juurde veel 2 inglasi-sõjavangi; ta palub ka neid vastu võtta ja Tallinna toimetada. Pidasime parlamentöörid kinni, et muretseda meie väejuhatuselt luba eelleppes ettenähtud kahe inglase vastuvõtuks. See asi ei läinud tollaegse side juures nii kiiresti. Umbes paari tunni pärast saabus nõusolek ka inglase vastuvõtuks.

Vastuse enamlastele saatnud, asusime teele Krasnaja Rjepa poole. Hra Toomingas ja leitn. Heimann asusid kinnikaetud aknatega sanitaar-autosse mis oli määratud hra Litvinovi ja ta saatjate toimetamiseks Irboska jaama, ma istusin korviga tsiklisse, et sõita auto ees ja teha kindlaks auto liikumise võimalust kiviteel, sest 5.—7. novembri pealetungil lõhkusime seda mitmest kohast selleks, et talkistada punaste soomusautode tegevust kiviteel. Oli külm. Lagedal kiviteel keerutas tuul lund. Polnud näha ühtki inimhinge. Kivitee oli parandatud — augud täidetud okste ja mullaga. Jõudsin Krasnaja Rjepa kohal oleva kivitee sillani. Sild puudus, kuid laudadest oli valmistatud ülepääs. Tsiklist väljudes, tõusis mu ette, kui nõiakepigamaa seest välja võlutud kompaniivõrra sõdureid. Nad olid meid siin „lõõgivalmis olekus“ varitsenud. Sanitaar-auto, mis liikus mõned sajad meetrid mootorrata

järel, saabus peagi kohale. Leitnant Heimann ruttas mu juurde ja päris kas olen terve. — „Terve, muidugi, kuid mis on lahti“, pärisin. — „Kas teie ei märganud, et teid tulistati püssidest Ledistshe poolt?“ Kiire sõidu, tuisu ja hoolika tee uurimise tõttu ei märganud midagi sarnast. Kuid nüüd alles mõistsin, et olin iserikkunud üleilset kokkulepet — olime kohustunud sõitma punaste piirkonda vaid ühe autoga ja see pidi kandma valget lippu. Tsiklit, ja veel liputa, polnud teps ette nähtud.

Hra Litvinovit tuli oodata. Ta oli oma saatjatega peatunud Krasnaja Rjepas, umbes 1 km kokkusaamise kohast eemal. Litvinovi saabudes, hra V. Toomingas esiteles. Kõneldi inglise keelt. Hiljem esitati Litvinovile hra Toominga poolt meid, sõjaväelasi. Litvinov oli rietatud kotikraega kasukasse, kotik-torumüts sügavasti kõrvadele tõmmatud. Artistinägu hästi raseeritud; nimal kuldnäpits; naeratusel välkusid kuldhambad. Sellele vaatamata, et lasime tal mõned tunnid oota, ei väljendanud ta tuska. Olime seletanud vastuvõtu viivituse põhjuse (2 sõjavangi saabumine), ei jõudnud ta küllalt tänada, et me siiski talle vastu tulime ja võimaldame ta „noortel sõpradel“ pääseda kodumaale.

Irboska jaamast viis rong rahu esimese pääsukese venelaste poolt meie riiki ja kaitseväge juhtivate isikute juurde.

Irboska jaamast tagasi polgu staapi (V.-Irboska alevisse) läks tee kaudu Dubniki küla Pihkva-Riia kiviteel. Kivitee sellest külast Pihkva poole oli venelastele kui peo peal. Sellepärast siin, ka varem liikudes kas vankril või ratsa, olin Ledistshe raioonist sageli tulistatud; eriti siis, kui andsin selleks aeglase liikumisega vaenlasele mahti. Täna sõitsime leitn. R. Teimanniga brigaadiülema (Kol. S. Pinding) uues autos sama teed V.-Irboska poole. Olime vesteldes jõudnud Dudnik'i kohale, kui mõnedkümmend sammud meist paremal lõhkes granaat...

Olles kadunud punaste vaatepiirilt algasime siunamist: sarnane sigadus, veame rahu delegaate seaduslikul alusel ja nad loobivad sulle kaela granaate. Kuid juriidiliselt polnud midagi teta, sest sõjategevus oli seisma pandud vaid teatud ajaks ja teatud raioonis — Dubniki juures olid punased õigustatud meid tulistama. See juhtum oli vaid heaks õpetuseks, et rahu meeolul ei tohi lasta tekkida veel mõne delegaadi saabudes...

Detsembri esimesil päevil samas Teševitshi Krasnaja-Rjepa piirkonnas laskisime meie pinnale selle rahudelegatsiooni, millega sobiti Tartu rahu.

Irboskast Teševitshini ja Pihkva-Riia kiviteel Teševitshist Krasnaja-Rjepani suures lagedil, välja arvatud Ledistshe kõrgendik, novembri lõpus ja detsembris 1919 ja jaan, 1920 liikusid sageli valget lippu kandvad parlamentöörid, autod,

Joffe, Krassin ja Kostjajev, Benkendorf. Venelased saabusid siia Pihkvast kiviteed (umbes 27 km) kaudu. Sõidukid olid lahitud. See vormalustega vastuvõtt võttis alati aega. Meie, väiksed vennad, ei tahtnud end viivitustes tunnistada süüdi; süüdistasime venelasi, sest nad ei saanud õigel ajal kohale ja meie ei võinud hiljem ja mitte ettenähtud arvul tulnud isikuid nii, uisapäisa, läbi traataja

**Segakomisjon vahele maksma panekuks kagurindel (2. diviis).
(Komisjoni koosseisu puhul V.-Irboskas 4. jaan. 1920.)**



Vasakult paremale: V. J. NOVOSELSKI (venelastest esindajate vanem, end. kindralst. kindral-majoor, hiljem teotse pikemat aega Eesti-Vene piirikomisjonis). Komissar SIHLE (?) (venelaste poolt). Polkovnik E. KUBBO (brigaadiülema, segakomisjoni esimees). H-ra BEBRISH (end. st.-kapt., insener, venelaste poolt). Kaptan E. AHMAN ja leitn. A. VIILUP (†) segakomisjoni liikmed 2. diviisi poolt.

saanid, reed. Siin võeti vastu ja toimetati Venemaale rahudelegatsiooni liikmeid, delegatsiooni sekretäre, eriteadlasi, autojuhte, raskeid sideaparaate; vahetati pantvange Eesti ja N.-Vene vahel: siia oli koondatud osakene rahu tööst...

Kõige raskemaks olid meile „tehnilistele jõududele läbikäimise korraldusel“ hiline mised. Teatatakse näiteks, et sel ja sel päeval selle ja selle kella ajal tuleb Teševitshi juures vastu võtta see ja see isik, või delegatsioon. Ootame. Ei tule. Rong ootab ülema kella 1100-ni Irboskas, ja isikute edasi toimetada. Ootab, ootab — ja lahkub. Kell 1500 tuleb punane parlamentöör ja teatab, et isik on saanud. Võtame vastu. Viime polgu staapi. Kohtleme kui külalist seni kui saabub kas rong, või mõni erivagun isiku edasitoimetamiseks. On meelde jäänud palju nägusid, kuid nime järele vaid mõned: Litvinov,

lasta. Seepärast tuli vahel näha tusaseid nägusid. Joffe on mulle mällu jäänud tusasena. Näen veel selgesti pilti, kuid ta detsembri õhtupoolikul istub lahitud autos Krasnaja-Rjepa silla juures tuule ja tuisu käes. Tal on külm; habemes lõug on peidetud kotik kraesse, käed põlvilkaiva pleedi all; vahib vaikivalt ja tusaselt enese ette. Kui teised teda saatvad delegatsiooni liikmed vahetavad meiega sõnu, korraldavad pakkide ja isikute autodele asetamist, siis hra Joffe vaid vaikib kui tusasus ise.

Hra Krassin ja end. kaardiväe kindral Kostjajev olid seltskonna inimesed. Neil leidis alati teemi, et ülilõbusasti veeta tunde meie 3. pataljoni või polgu staabis kuni saabus võimalus edasi sõita Tartu või Tartust Pihkva poole.

Eriti sageli viibis meil kindral Kostjajev. Alguses sõitis ja peatus ta meil üksi. Hiljem saatis teda alati „sekretär“, poisi-

keseohtu, väikest kasvu juudisoost üliõpilane. See „sekretär“ liikus kui vari Kostjajevi kannul.



Rahulepingu järele.

Meie väeosad lähevad ülevõtma rahulepingu põhjal Eestile kuuluvat maala.

„Härra polkovnik“, pöördusin esimesel kohtamisel Kostjajevi poole, sest mäletasin teda Pauli sõjakoolist kui taktika grupi juhti. „Kui nii“, vastas ta sõbralikult naeratades, „siis juba härra kindral, olin maailmasõjas viimastel aastatel Moskva kaardiväe diviisi ülem“. Ta riietus hästi. Suitsetas häid sigareid ja andis neile sõdureile, kes teda sõidutasid, rikkalikult jootraha. Ta ei olnud kinnine. Tal oli alati huvitavaid teeme. Ta tuletas meelde vürst Mõshkinit Dostojevski „Idioodist“. „Ohvitser teenib isamaad, mitte parteisid“ vastas ta, kui tähendasin, et kas talle kui vanale kaardiväelasele ei tee raskusi teenistus praeguste Venemaa peremeeste juures. Ka Kostjajevi „sekretär“, olles alguses okkiline kui siil, leppis pikkamööda meiega. Ta nägi, et meie, sõdurid, ei teinud politikat ja ei püüdnud haavavalt targutada Venemaal maksva ilmakorra üle. Kostjajev oli õppinud meie maa sõjalist ja poliitilist geograafiat. Ta teadis väga hästi, et Irboska külje all olevad külad on rahvastatud eestlastelt (setulasilt), „kuigi nad on õigeusulised“, seletas ta kord Tartust tulles.

Enne jõulut 1919 ööbis kindral Kostjajev koos „sekretäri“ polgu staabis. Ta ruttas kodu, Moskvasse, et anda aru tööst ja näha omakseid. Saime nii aru ta kõnest, et rahu asjus on üldjoontes paljugi selgunud, kuid palju raskusi on veel ees. Meie staabis rippus söögitoa seinal Eesti kaart, millele olid märgitud tulevased riigi

piirid, meie eneste oletuse järele. Kindral silmitses kaua kaarti. Ta heasüdamlik rõugearmiline näpitsprilles nagu muutus soojalt naeratavaks kui ta lausus: „Võib olla muutuvad veel vähe teilt siin tõmmatud riigi piirid, kuid ilus on teie kodumaa asendilt ja vormilt. Ilus nelinurk, kolmest küljest ümbritsetud veega“. Kindral ei keeldunud kiitmast külalislahkust, mis osaks saanud N.-Vene rahudelegatsioonile Tartus. Nii olevat Eesti delegatsiooni esimees härra J. Poska delegatsiooni liikmeid, ka teda (Kostjajevit) kutsunud Jõuluks Tallinna, enese juurde külla.

Ta kahjatses, et ei saanud võtta vastu seda austavat kutset. Ta kahjatses, eriti, et peab loobuma juhust veeta hra Poska külalisena pühasid, kes, kui Eesti rahudelegatsiooni juht, kui suur riigimees ja meeldivaim inimene, võitnud tema ja ta kaaslaste südamed.

*

Hra Krassinit nägin ma vähem. Ta liikus meie „võimupiirkonnas“ vähem ja ikka juhtus nii, et temal ei tulnud üle tunni või paari oodata edasiliikumise võimalustele. Üks traagikoomiline juhtum hoiab vist kaua ta mu mälestuses. See oli rahu läbirääkimiste ühel pinevamaal perioodil, kui hra Krassin sõitis Tartust Venemaale. Irboska jaamas istusime autodesse, et läbi lume ja tuisu välja jõuda Vene pinnale. Vene rahudelegatsioonil oli kaasas oma auto, — „keiserlik auto“, nagu seletas lätlane — autojuht. See masin ei kartvat teelusid, — see viivat läbi lumest ja porist.

Nii siis algasime sõitu — meie, ametlikud külaliste edasitoimetajad, ühes kerge sanitaarautos ees ja „keiserlik“ auto delegatsiooni liikmetega, kelle hulgas tähtsaim oli hra Krassin, meie taga. Jõudsime Senno külla (umbes 1 km lõuna pool Irboska jaama) kui jäime lumme. Meie autojuht pingutas ja viis oma auto lumehangest läbi, kuid „keiserlik“ auto Krassiniga puhkis ja tekkis võimsalt, kuid edasi ei saanud. Tuli välja kutsuda labidatega sõdureid, kes tarvilisel ulatusel puhastasid tee lumest. „Et oleks kindlam edasipääsemine“, ütles mulle hra Krassin, „siis istuge juba mu autosse.“ See oli kaunis täis inimesi ja pakkisid. Krassin näitas mulle koha oma põlvele. Olin selle soovi täitnud, kui ta löi kinni auto ukse. Nüüd selgus, et oli juhtunud „õnnetus“. Polkovnik Reiman'i esimesest — 1918. a. jõulukink — varustusest, terashall-kalevist ömmeldud mu „ääretud“ ka-

lifeed olid auto ukse vahele jäänud ja rebenenud. „Mis saab nüüd“, ütlesin, „Teie rebisite katki vaese ohvitseri väärtuslikuma kehakatte?“ — „Pole viga“, naljatas hra Krassin, „rahulepingus sõja kahjusid ja kasusid kokkuvõttes püüame meeles pidada ka Teie pükse...“

*

Nüüd, rahu 10. aastapäeval, tuletades meelde rahu saabumise päevi, on palju muutunud vaadetes ja arusaamistes. Ülatoodud read ei suuda kaugeltki edasi anda toda, eriti põnevat, eriti suurt meeolu, mis valitses meie, jalaväelaste, süda-

metes noil suuril rahu saabumise päevil. Meil oli tõsine püüe igatpidi olla abiks väejuhatusele ja oma rahudelegatsioonile vähemalt selles mõttes, et v õ ö r a d meist saaks mulje kui meestest, kes on tõsiselt oma iga vähemagi ülesande juures seda täites täpsalt ja andumusega.

Kuivõrt kõrgelt sõdurikond hindas saavutatud rahu ja meie rahudelegatsiooni tööd, selle tõenduseks võiks olla vastsegi, et mõni kuu hiljem J. Poska surma puhul V.-Irboskas korraldatud polgu leinaparaadil, võis paljude, paljude habemeis sõdurite silmis näha tõsiseid leinapisa-raid...

Kaadri tööpäeva pikkus kaitseväes ja selle lühendamise võimalusi.

A. Kasekamp.

I.

Kaadri tööpäeva pikkus kaitseväes on üks neid küsimusi, millest aastate kestel kaitseväelaste ridades väga palju on räägitud. Tööpäeva pikkuse kohta on avaldatud väga mitmesuguseid arvamusi. Enamasti kõik arvamused on aga sihitud selle peale, et väeosade kaadri tööpäev praeguses olukorras on liiga pikk, ohvitserid ja üleajateenijad allohvitserid on tööga liiga koormatud. Räägitakse, et ametlike eeskirjadega ja juhenditega olevat seatud üles liiga suured nõuded väljaõppe alal, töö tehniline läbiviimine olevat mitmelgi alal keerulisem, kui see peaks olema ja rivi ohvitserelt ja allohvitserelt võtvat palju aega mitmesugused nende peale pandavad kõrvalised ülesanded, mis otsekohe pole seotud väeosade kasvatus- ja väljaõppe küsimustega ja palju muid põhjusi. Kõik praegu nimetatud küsimused ja rida teisigi on kaua seisnud meil kõneaineks. Nende küsimustega on nii tihedalt seotud kaitseväe kaadri, nii teenistuslikud kui isiklikud küsimused, mis pärast nad meid kõiki peaks huvitama kahevõrra. Seepärast pole vist sugugi üleliigne, kui nende küsimuste üle mõtteid vahetada „Sõduri“ lugejate vahel.

Et ohvitseri ja üleajateenija allohvitseri tööpäev väeosas on sageli liiga pikk, see on üldiselt selge ja selle küsimuse juures ei tule enam vaielda.

Paar aastat tagasi ohvitseri tööpäeva pikkuse kohta väeosades korraldatud ankeet näitas, et riviohvitseri keskmine töötundide arv (õppusteks ettevalmistamise töötunnid ja korrapidamised kaasa arvatud) kõigub 80 ümber nädalas, see teeb keskmiselt 13 töötundi päevas. Üksikutes väeosades ja teatud allüksustes oli töötundide arv veelgi suurem, teistes aga ka märksa madalam. Kaadri tööpäeva pikkuse küsimuse üksikasjalisel vaatlemisel selgub, et kuigi kaadri pikk tööpäev on üldine nähe, ei saa seda küsimust siiski võrdselt maksvaks lugeda kõikide väeosade suhtes ja vahel tuleb seda küsimust tarvitada ka teatud ettevaatusega.

Ohvitseri ja üleajateenija allohvitseri tööpäeva pikkust tõestavad kõik vastused, mis möödunud sügisel diviisid andsid kaitsevägede staabi vastavale ringkirjale. Üldine otsus on seal see, et tööpäeva vaja ühel ehk teisel teel lühendada.

Enne kui tööpäeva lühendamise küsimustel peatuda, puudutame veidi ka neid põhjusi, mikspärast tööpäev meil on nõnda pikaks kujunenud ja palju selle lühendamiseks on väljavaateid.

*

Kaitseväe teenistus oma iseloomult ei sarnane ühegi teise riigiteenistusega. Sõjaajal on ta hoopis erisugune, aga ka rahuajal ei saa seda võrrelda mõne teise kutseala tööga. Rahuajal kaitsevägi on

rahvakool, mille ridadest kõik relvakandjate meeskodanikkude kiht läbi käib. Kuid ta ei sarnane ka mitte koolile selle sõna harilikus mõistes. Kaitseväe elu ja teenistus nõuab rahuajal kaadrilt mitte ainult õppekavas ja eeskirjades ette nähtud ja normeeritud tööd, vaid peale selle ta paneb peale veel palju muid kohustusi ja ülesandeid. Kavadege normeeritud õppetöö ei lõpe sageli mitte päeval, vaid kestab edasi ka öösi. Laagris ja manöövrelil kestab töö isegi paljud ööpäevad vahetpidamata. Igasugused toimkonnad, väeosade julgeoleku küsimused, komisjonid jne. kõik need nõuavad kaadrilt otsekoheste õppeülesannete kõrval palju lisatööd. See kõik venitab kaadri tööpäeva nõnda pikaks, et vaba aega, mis iga inimene tarvitab puhkuseks, meelelahutuseks, enda arendamiseks ja täiendamiseks, peaaegu üle ei jäägi. Õeldust selgub, et kaadri töö väeosas oma iseloomult on juba niisugune, et seda tundidega alati kindlaks määrata ei saagi. On võimata seda keskasutisest täpsalt normeerida eeskirjadega, õppekavadege või juhenditege. Eeskirjadega ja õppekavadege võib üles seada tööpäeva suhtes — maksvad põhimõtted ja normid vaid üldjoontes, kuna täpsalt normeerida seda võib ainult kohapeal vastavalt tööiseloole ja eritingimustele kohalik diviisivi või väeosatule. Juba ühes ja samas väeosas mitmesugustel õppeperioodidel on tööpäeva pikkuses vahe suur; kui aga võtta seda küsimust veel mitmesuguste väeosade ja väelikkude suhtes, siis on kõikumus veel suurem. Järelikult, vaevast saame väeosade kaadri standard tööpäevast üldse kõneleda. Tööpäeva pikkus on nõnda muutlik, et sellega mitmet viisi arvestada tuleb ja sellepärast normaal tööpäeva mõiste selgitamine on kaunis keeruline.

Kaadri tööpäeva pikkuse peale ei jäta oma mõju avaldamata ka meie napid kaadri koosseisud. Koosseisudes on arvestatud ikka selle kõige parema võimalusega, et kaader kõik on kohal. Aga me teame, et seda kõige paremat juhtu peaaegu kunagi ei ole.

Kui ka väeosas peaaegu kõik kaader kohal oleks, siis ei tähenda see veel sugugi, et igaüks võiks täita temale ette nähtud alalist ülesannet. Nagu juba varem öeldud, leidub kaitseväes väga palju mitmesuguseid kõrvalülesandeid, mis hul-

ga inimeste tööjõudu ajutiselt kõrvale juhib ja seega nende alalist tööd tormaseerib.

Möödapääsematud toimkonnad, mitmesugused komandeerimised, komisjontööd võtavad kaadrilt palju aega. Mõnedes väeosades, kus mitmesuguste komisjonide määramistega ja komandeerimistega ei olda mitte kitsi, tõuseb seesuguse kõrvaltööharude hulk veel märksa. Toimkondade, komisjonide ja komandeerimiste kohta tuleks alati vahet teha, missugused neist on hädavajalikud ja milleleta võib ka läbi saada ja nende arvu meie väikeste koosseisude kohaselt võimalikult kokku suruda.

Komandeerimistest lõviosa võtavad enda alla väljaspool väeosa piire korraldatud igasugustest täienduskursustest osavõtmise. Niisugune komandeerimine on kestnud seni, sünnib praegu ja pole näha ette, et ka tulevikuski sellest saaksime täiesti lahti. Et meie kaadri ettevalmistuse tasapind ikka aste-astmelt tõuseb, siis on loota, et niisuguste komandeerimiste arv väheneb, muutub enam regulaarseks ja väeosadele senisest vähem koormavaks.

II.

Ohvitseri ja üleajateenija allohvitseri tööpäeva lühendamiseks on esitatud diviisidelt rida mitmesuguseid ettepanekuid. Kui esitatud arvamustest kokku võtta seda, mis punase joonena peaaegu kõigist nendest läbi käib, siis tuleks kaadri tööpäeva lühendamise abinõudena märkida järgmisi asjaolusid:

- ohvitseri ja üleajateenija allohvitseri vahel tuleb läbi viia senisest otstarbekohasem tööjaotus;
- mõnede määrustikkude, eeskirjade ja juhendite nõudmisi, mis käsitlevad alalise kaadri teenistuskohustusi, tuleb pehmemendada;
- kantselei tööd ja väeosade sisemist asjaajamist tuleb lihtsustada.

Peale nimetatud üldiste arvamuste mõned väeosad on teinud veel muid ettepanekuid kaadri tööpäeva lühendamiseks. Neist ettepanekuist võiks nimetada: õppekavadege kindlaks määratud töötundide normi päevas

- tuleks vähendada 6 tunni peale ja vastavalt sellele õppekavu lühendada;
- kaadri täiendusõppusi, mis maksvate juhendite alusel sündivat pä-

rast õppeaega, võimaldada korraldada ka õppe ajal ja veel muid ettepanekuid, millest käesolevas kirjutises lähen mööda.

Ka viimasel toodud ettepanekutest ei saa õieti peatuda, sest ettepanek on tehtud küll mingi arusaamatuse põhjal. J. O. ja A. O. § 150 ütleb sõna-sõnalt: „Ohvitseride täiendusõppusi tuleb korraldada peamiselt teenistuse ajal. Õppustest osavõtmiseks vabastatakse väeosaülemate äranägemisel niisugune arv ohvitseride, et harilik teenistus selle all ei kannataks.“

See kord on juhendiga pandud maksma juba kaks aastat tagasi. Pole küllalt arusaadav, kui mõni väeosa alles nüüd selle ettepaneku teeb, väites, et J. O. ja A. O. seda praegu ei võimalda.

Peatume toodud ettepanekutel lähemalt. Kõigepealt vaatame otstarbekohasemat tööjaotuse küsimust ohvitseri ja üleajateenija allohvitseri vahel. On toodud ette, et praegune kord, kus kõik kaader kompaniiülemast peale peab viibima kõigil õppustel, on liiga väsitav ja pole täiesti otstarbekohane. On vaja õppeained jaotada ohvitseride ja üleajateenijate allohvitseride vahel ja vabastada nii ohvitseri kui üleajateenijaid allohvitseri õppustest, mida nad isiklikult ei juhi, et sellega säästa vaba aega teiste tundide ettevalmistamiseks.

Kuidas õppetööd kõige otstarbekohasemalt kaadri vahel jaotada, selle kohta üksikasjalisi ettepanekuid on tehtud vaid üks. Kõik teised lähevad küsimusest üle üldjoontes. Selles üksikasjalises ettepanekus on noorte ja reameeste kursus jalgaväes teemide kaupa jaotatud kompaniiülema, rühmaülema, veltveebli, rühmavanema ja jaoülema vahel, määrates igale neist niisugused küsimused lahendamiseks, mis neile arvatavasti on jõudu mööda. Niisugust jaotust vaadeldes tõuseb küsimus, kas on võimalik keskasutisel niisugust standard-jaotust kõigis õppeainetes ja kõikidele väelükkidele läbi viia ning maksta panna. Kui me möödame igale veltveebli, rühmavanemale ja jaoülemale kindla standardi õppeülesandeid, siis peame enne kindlustatud olema, et meil on ka kõik veltveebli, rühmavanemad ja jaoülemad niisugused standardimehed, kes suudavad kõiki neile määratud ülesandeid iseseisvalt küllalt edukalt

läbi viia. Niisugusest standard-tasapinnast nii ohvitseride kui ka allohvitseride juures saab vaevalt juttu olla ja sellepärast sarnase kindla kvantumi ülesannete kõigile ühetaoline määramine on vaevalt läbiviidav.

Et ratsionaalse tööjaotuse puhul väeosades siiski miskisugusest põhimõttest tuleb kinni pidada ja ühtlasi sellesse tööjaotusse viia sisse teatud ühtlus, siis võib ülaltoodud õppeainete teemide jaotusest kõneleda ainult põhimõttelisest küljest. Täppis määramine keskasutiselt ja pealegi veel ühtlane kõikides väeosades pole läbiviidav. Samuti ei saa kaadrit tööjaotuse seisukohalt liigitada nii mitmeks kategooriaks, nagu see oli tehtud ülaltoodud näites.

Me teame, et ettevalmistuselt kaader järgneb kahte gruppi: ohvitserid ja allohvitserid. Sellelt seisukohalt välja minnes võime kõneleda ka tööjaotusest nende kahe grupi vahel. On aineid ja õppeküsimusi, mida tingimata peab lahendama ohvitser. Tähtsamad neist peab lahendama kompaniiülem isiklikult. Teiste küsimustega saavad toime küllalt edukalt ka allohvitserid, kui nad on enne selleks vastavalt instrueeritud ja end ettevalmistanud teatud teemi käsitlemiseks. Sellest välja minnes võiksime õppekavaga ehk juhendiga lahendada küsimuse järgmiselt:

- määrata kindlaks igas õppeaines, missuguseid küsimusi peab lahendama tingimata ohvitser ja missuguseid ohvitserile määratud küsimustest peab lahendama kompaniiülem isiklikult;
- missugused küsimused põhimõtteliselt võiks jääda allohvitserile iseseisvaks lahendamiseks, juhul, kui ta suudab seda läbi viia.

Kes nüüd kompaniis selle või teise tunni tegelikult annab, seda peab otsustama igal juhul kohapealne ülemus. Isegi väeosa ülem, sageli ka pataljoniülem ei tunne oma väeosa või pataljoni instruktoreid võimeid niivõrra hästi, et ta võiks nimetatud tööjaotuse määramise kohta otsuse anda. Sellele asjale kõige lähemal seisab kompaniiülem ja määrata seda võib viimane kõige paremini väeosa ülemalt või pataljoniülemalt saadud juhtnööride järgi.

Kui nüüd lähemalt vaadelda meie eeskirju, õppekavu ja juhendeid õppetöö läbiviimises ja tööjaotuse küsimuse seisukohalt, siis peame konstateerima, et meie

õppekavad ja juhendid selle küsimuse osaliselt on juba lahendanud. Ü. Ö. 4 ltk. 7. noorte kursuste kohta määrab ära need õppeained, mida peab õpetama kompaniitülem isiklikult ja mida peavad õpetama ohvitserid isiklikult. Siit järgneb, et ülejäänud õppeaineid võivad õpetada ka allohvitserid, kui nad aga sellega hakkama saavad.

Sarnane õppeküsimuste jaotus on läbi viidud möödunud suvel kaadri suvise täiendusõppuste kohta antud juhendis suurtükiväes noorte kursuse alal. Reameeste kursuse kohta, samuti teistes väeliikides peale jala- ja suurtükiväe ka noorte kursuse kohta, pole see küsimus veel lahendatud.

Siit selgub, et juba praegunegi olukord kavade ja juhendite alusel võimaldas teatud määral tööjaotuse läbiviimist. Pole ju kuskil ette nähtud, et terve kaader kõigil õppustel peab viibima. Muidugi on ka rida neid õppusi, kus ükski kaadrist ei saa puududa, aga mitte kõik õppused pole sellise iseloomuga.

Muu seas on siin üles tõstetud ka niisuguseid küsimusi, kus soovitakse võimaldada teatud tundide läbiviimisel koondata terve kompanii, et üks rühmaülem võiks selgitada kompaniide küsimuse korraga, vabastades selle tunni vältusel teised rühmaülemad tunni andmisest. Sarnane küsimus on juba täiesti kompanii sisemine asi ja oleneb õppuse korraldamisest kompaniis. Kui käsitletakse mõnd küsimust üldteadmiste alal, siis võib seda teha üks rühmaülemate tervele kompaniile samade tagajärgedega, kui ühele rühmalegi ja kolme tunni asemele on antud üks tund. Niisugune koondamine on aga läbiviidav muidugi teatud ainetes ja sealgi teatud küsimustes.

Kaadri vahel läbiviidud tööjaotusega ei vabaneta mitte üksi teatud tunni andmisest, vaid palju enam veel võidetakse aega selle ettevalmistamisest vabanemisega. Siin tõuseb üles töö süsteemi küsimus, kas iga jaoülem, rühmavanem, rühmaülem jne. õpetab välja oma jao — rühma isiklikult, või tuleb määrata iga spetsiaalalale oma instruktor ja mehed lasta kordamööda gruppide kaupa käia vastavate spetside kätest läbi. See on küsimus, mida sõjakirjanduses siin ja seal arutatud ja mille kohta on tehtud mitmesuguseid otsusi. Tööjaotuse läbiviimisega sobib enam viimane süsteem. Selle läbiviimisel on aga ka omad varjuküljed. Kui sõdur käib

õppeplatsil ühe instruktoriga käest teise kätte, siis jaoülemal, rühmavanemal jne. on raske tema väljaõpet jälgida ja temal on raske kanda vastutust kõigi meeste eest kõigil aladel.

On aga selge, et vastutus, mida eeskirjad ülemate peale panevad, ei saa mitte veeretada mõne instruktoriga peale, kes teda ajutiselt ühel ehk teisel alal õpetab. Järeltõlkest vastutus jääb ikkagi tema alalise ülemale peale. Teist teed siin pole. Ja pole ka põhjust vastutuse kandmist kellegi teise kaela veeretama hakatagi. Kuidas ka meie tööjaotust kaadri vahel läbi ei viiks, ikka jääb järele rida õppusi, millest kaader terves koosseisus peab osa võtma. Tähendab, spetsialiseeritud õpetamise kord on läbiviidav ikkagi osaliselt, teatud õppeainetes ja mõnedes küsimustes. Kuigi see kord on üksuses maksimaalselt pandud, jääb järele ikka rida õppealasid, kus iga jaoülem oma jagu õpetab. Ta on seega ikka õpilaste edasijõudmiste kohta asja kursis ja peab kandma ka vastutust nende väljaõppe eest.

Kui õppetöö ratsionaalse jaotamisega üksikud ohvitserid ja allohvitserid vabanevad mõneks tunniks õppetöö otsekohest juhtimisest, siis on arusaadav, et neil ei tarvitseks alati pealtvaatajatena õppeplatsil viibida, vaid neile tuleb võimaldada sel ajal ette valmistada teisi õppusi, muretseda kohale õppevahendeid, kontrollida nende korrasolekut jne. Seesugune ettevalmistus tõstaks järgnevate tundide intensiivsust ja edu.

Ülaltoodud tööjaotuse läbiviimine, mis võimaldab ühel või teisel ohvitseril ja allohvitseril teatud õppustel puudumise, võib väga kergesti esile kutsuda ka üldise õppuselt puudumise ja loob võimaluse selle olukorra kurjasti tarvitamiseks. Sellepärast on siin nõuetav väeosatülemale ja pataljoniülema järjekindel ja alaline kontroll. Kus see kontroll puudub, seal võivad ka esile kerkida igasugused arusaamatused tööjaotuse alal. Niisuguse tööjaotuse juures on sagedaseks nähtuseks, et jaotada katsutakse töö nõnda, et rohkem jääks täita „vähemale vennale“, endale aga määrata rohkem vaba aega. Seesugust jaotust on senigi läbi viidud küllalt. Mõni kompaniitülem osava tööjaotusega on veeretanud kõik töö nooremate ohvitseride peale, vabastades end ka neist õppuste juhtimisest, mis õppekavaga on kompaniitülemale isiklikule juhtimisele määratud. Ja kui tööjaotuse tuhinas rühmaülemad omakord katsuvad töö vee-

retada jälle allohvitseride peale, siis olemegi kaadri tööjaotuse asemel jõudnud välja üksikute töökoormatusele.

Nagu siit näeme, ratsionaalse tööjaotuse läbiviimine kaadri tööpäeva lühendamise otstarbel nõuab igakülgset kaalu-

mist ja väga mitmesuguste asjaoludega arvestamist. Selle läbiviimine polegi nii lihtne, kui alul paistab. Tööjaotuse läbiviimine nõuab vanematelt juhtidelt aga süstemaatilist ja järjekindlat kontrolli.

(Järgneb.)

Kõrgema Sõjakooli IV põlve lõputöid.

15. jaanuaril s. a. kapten Johann Tomson kaitses Ohvitseride Keskkogu Kasinos K. S. lõputööd „R. K. K. A. lahingdoktriin ametlikkude eeskirjade ja sõjaajakirjanduse valgusel“. Oponeerisid kolonel-ltn. K. Laurits ja major H. Grabby.

Eessõnas märkis kapten Tomson, et pealkirja (teemi) kohaselt on tema enesele seadnud eesmärgiks punaväe lahingdoktriini väljakoormamise rohkearvulistest ametlikkudest eeskirjadest ja sõjaajakirjanduse virnadest. Selleks osutunud eeskätt vajalikuks jõuda selgusele, mis on õieti lahingdoktriin sõjateaduslikult. See esiteks. Teiseks punaväe lahingdoktriini juured ulatuvad end. vene sõjaväe ideoloogiasse; siit kerkinud paratamatu vajadus enne teemi käsitlemisele asumist puudutada ka tsaariaegse vene sõjaväe lahingdoktriini. Edasi on töö üldosas antud veel läbilõige vene kodusõja kogemustele rajatud sõjateoreetikute õpetustest. Töö teises osas käitletakse teemisse vahetult puutuvaid küsimusi rööbiti ametl. eeskirjade ja sõjaajakirjanduse andmetel. Ettekandmisele oli määratud esimene pool töö II osast.

Lahingdoktriini mõistet selgitades rõhutas kpt. Tomson, et ühe või teise sõjaväe lahingdoktriin pole sisuliselt midagi muud, kui temas maksvusele pääsenud taktikaline süsteem. Ta soovitas defineerida lahingdoktriini järgmiselt: „Lahingdoktriin on süntees väeosa-de lahingtegevust normeeri-vatest ja lahingukogemustele põhjenevatest tõekspidamistest.“

Sellelt seisukohalt asus kpt. T. oma teemi juurde. Ettekanne puudutas järgmisi küsimusi: 1) Punaväe lahingdoktriin ajaloolises perspektiivis (tema arenemisetapid), 2) Doktriini põhiküsimused (kas pealetung või kaitse; vaim ja tehnika; tuli ja liikumine), 3) väeliikide koht

lahingdoktriinis ja 4) pealetungi-doktriin. Ettekande lõpul referent sünteseeris punaväe lahingdoktriini tuuma järgmiste teesiste näol:

a) Tuleb alati püüda lahendada ülesanne otsustava pealetungiga, mille eesmärgiks on vastase elavjõu hävitamine. Selleks koondada jõudude ja abinõude maksimum otsustavas suunas.

b) Kaitsetegevus ükski ei vii lahingu lõppeesmärgile, sellep. on tema peamiseks ülesandeks soodsate tingimuste loomine pealetungile. Kaitse peab olema aktiivne.

d) Peamiseks teadetekogumise meetodiks vaenlase üle on luure lahinguga.

e) Edukaks lahingtegevuseks on ühevõrra tähtsad nii vaim kui ka tehnika, mis üksteist vastastikku täiendavad.

g) Lahingu saatuse otsustab liikumine (löökk); tuli on liikumise teenistuses. Manööver peab taotlema vastase haaramist ja piiramist.

h) Jalavägi on põhiväeliik, mille võidust või kaotusest oleneb lahingu resultaat. Kõik teised väelligid aitavad kaasa jalaväele tema lahingülesannete täitmisel.

i) Jalaväe kõrval on ratsavägi kui iseseisev väeliik sõjalise jõu tähtsamaid elemente. Tema peamiseks lahingupidamise viisiks on löök ratsarivis.

j) Kahurvägi valmistab lahinguid ette ja saadab jalaväge (ratsaväge) tule ja rassistega.

k) Agitatsioon, gaasiteenistus, õhuteenistus ja moondamine on lahingtegevuse lahutamatud elemendid.

l) Selja-taguseteenistus peab tagama lahingule vajaliku arenemistempo.

Järeisõnas referent püüdis fikseerida R. K. K. A. lahingdoktriini iseäraldused, nende põhjused, tema üldise tasapinna, arenemissuuna ja tema uurimise tähtsuse meie seisukohalt.

*

Oponendid väljendasid töö arutamisel üldjoontes järgmist: Autor on tõlgitsenud

teemi liig täht-tähelt, kitsalt, sellepärast leidub töös rohkem ametlike eeskirjade ja sõjaajakirjanduse „valgust“ kui autori enese „valgust“. Väeliikide käsitlemisel oleks pidanud autor tungima küsimusse, milks venelased vaatlevad nii, aga mitte teisiti. Puudub lahingu tõlgitsemine ajas; venelaste poolt loodud uued mõisted oleksid vajanud rohkem selgitamist. Agitatsiooni ala oleks väärinud suuremat tähelepanu. Allikate nimestikus puudub L.-Euroopa riikide sõjaajakirjandus, nagu „Milit. Wochenbl.“ j. t. Töö suuremaks puuduseks on praktilise osa (ettepanek meie oludes) puudumine; ka siin on andnud ennast tunda teemi liig täppis ja kitsas tõlgitsemine.

Positiivsed küljed: Autori poolt üles seatud eesmärgi kohaselt on töö konstrueeritud väga loogiliselt. Juba eessõna viib lugeja tööle lähedale. Töö esimeses osas läheb autor sõna „doktriini“ juurest sõjadoktriini mõiste selgitamisele ja viimase kaudu jõuab lahingdoktriini mõiste määranguni. Üleminek töö I osa juurest II osa juurde on paindub ja kõigiti sobiv (peatükki end. vene lahingdoktriini, kodusõja kogemuste ja punaväe lahingdoktriini arenemise kohta). Töö II osas valitseb konstruktiivselt sama järjekindlus. Autor valitseb täiesti keelt ja väljendised on selged; stiil on hea; õigekirjutuslikult (leksigraafiliselt) on töö laitmatu. Konsept on ideaalne, skeemid head. Allikate kasutamine on täppis.

Lõplik otsus kapten Tomson'i töö kohta selgub oponendide poolt käsikirja algemseplarile kirjutatud resolutsioonist: „Töö autorilt seatud eesmärgi kohaselt täiesti hea, kuid puudub juhatuskirjas nõutud II osa (ettepanek meie oludes). Selle tõttu hinnatud rahuloldav“. Edasi märgivad oponendid oma resolutsioonis, et töö väärrib trükkimist pärast väiksemaid parandusi*).

—S.—

Major Luukas 17. jaan. k. a. ohvitseride Keskkogu kasiinos kandis ette Kõrgema Sõjakooli lõputöö teemil:

„Noorsoo sõjaline ettevalmistus mujal ja meil.“

Autor oma töö alul püüab kindlaks määrata neid tegureid, mis tingivad noorsoo sõjalise ettevalmistuse. Ta peatub

*) „Sõduri“ lugejaskonnale tuttav Soome kapten Eino Kuusela on astunud samme töö tõlkimiseks soome keelde.

lühidalt nüüdisaja sõjaväe süsteemidel ja leiab, et kõikide praeguste sõjaliste süsteemide juures osutub hädavajalikuks kodanikke sõjaliselt ette valmistada mitte üksi sõjaväe ridades vaid ka väljaspool sõjaväge.

Et noorsoo sõjaline ettevalmistus on tihedasti seotud sellega, kuidas ühiskond suhtub riigikaitse ülesannetesse, katsub autor seda küsimust siduda praegusaja ühiskonnas valitsevate vooludega. Ta katsub ära määrata, kuidas noorsoo sõjalist ettevalmistust mõjutavad sotsialism ja praegu laialt maad võtnud rahuaate propageerimine. Autor arvab, et noorsoo sõjalise ettevalmistuse edu oleneb sellest, kuidas küsimusele suhtub intelligents. Laiemate rahvamasside mõju ei loe ta siin tähtsaks.

Edasi peatub autor noorsoo sõjalise ettevalmistuse küsimustel välisriikides. Vaatlemisele võetakse noorsoo sõjaline ettevalmistus Prantsusmaal, Poolas, Šveitsis, Nõukogude-Venes, Saksamaal, Rootsis, Soomes ja Lätis.

Peatudes Prantsuse olude kirjeldusel näitab autor, et seal on noorsoo sõjalise ettevalmistusele pandud seadusega kindel alus. Noorsoo sõjaline ettevalmistus ja kehaline kasvatus on need kaks tähtsat ala, mis noort kodanikku riigikaitseks ette valmistavad ja mille juhtimine mitte ainult sõjaväes vaid terves riigis on antud sõjaministeeriumi kätte. Noorsoo sõjalise ettevalmistuse ja kehalise kasvatus juhtimiseks on loodud eriline organ — sõjaline ülemkomissariaat; see organ allub vahetult sõjaministri teisele abile.

Elementaarne sõjaline ettevalmistus sünnib vabatahtlikul alusel. Kõrgem sõjaline ettevalmistus on teatud koolides sunduslik ja selle peamine eesmärk on ette valmistada reservohvitseri.

Poolas on noorsoo sõjaline ettevalmistus läbi viidud Prantsusmaa eeskujul ja omalt süsteemilt sarnaneb viimasele, ainult selle vahega, et Poolas pole see küsimus veel lahendatud seadusandlikul teel, vaid teostub vabatahtlikul alusel. Kehalise kasvatus ja sõjalise õppuse kõrgemaks juhtimise organiks on Poolas — riiklik kehalise kasvatus ja sõjalise ettevalmistuse valitsus, mille direktoriks kõrgema haridusega vanem-ohvitser. Sellesse valitsusse jookseb kokku kolme ministeeriumi tahe, s. o. sõja-, sise- ja haridusministeeriumi.

Šveitsis noorsoo sõjalist ettevalmistust teostavad koolid ja mitmesugused spordiorganisatsioonid valitsuse toetusel. Ka siin juhib liikumist sõjadespartemang. Töö on teostatud väga süstemaatilisel ja sõjaasjandus on rahvamassides populaarne.

Šveitsi noored ilmuvad sundteenistusse kehaliselt hästi arenenult ja kindlate sõjaliste algteadmistega, missugune asjaolu on võimaldanud ka Šveitsis aktiivteenistuse aega 2—3 kuu peale lühendada.

Nõukogude-Venes pannakse noorsoo sõjalisele ettevalmistusele suurt rõhku. Vabatahtlikkudes organisatsioonides alatakse poliitilise ja kehalise kasvatusena juba lapseas. Koolides on sõjaline ettevalmistus sunduslik. Kaks aastat enne tegelikku teenistusse astumist kuulub noorsugu jälle sõjalisele ettevalmistusele. Võrreldes teiste riikidega on Nõukogude-Venes nii sunduslik kui ka vabatahtlik noorsoo sõjaline ettevalmistus läbi viidud suuremal kujul kui seda näeme üheski teises riigis.

Saksamaa, kes Versailles'i rahulepingu tõttu on sunnitud loobuma noorsoo sõjalisest ettevalmistusest avalikult, on sellele siiski suuresti tähelepanu pööranud varjatud kujul, sõjalise iseloomuga harjutused põiminud koolide ja organisatsioonide kehalise kasvatuses kavadesse ja saavutab sel teel tähelepanuväärivaid tagajärgi.

Rootsis on kõikides koolides sundusliku õppeainena sisse viidud sõjaväeline riviõppus ja laskeasjandus. Peale selle teostatakse noorte sõjalist õppust väga intensiivselt vabatahtlikul alusel landstorni ühinguis.

Soomes seni noorte sõjalist õppust teostab ainult vabatahtlikul alusel Saaliskuuta ja suuri tagajärgi siin veel saavutatud ei ole.

Lätis on noorte sõjaline ettevalmistus organisatsioonide samadel põhimõtetel kui meilgi.

Meie oludes seda küsimust valgustades peatub autor alguses meie noorsoo sõjalise ettevalmistuse tarvidusel. Ta analüüsib sellelt seisukohalt välja minnes meie haritlaskonna ideoloogiat ja noorsoo liikumist. Ta leiab, et meil ses küsimuses pole jõutud seni üksmeelsele otsusele, kuna enamik siiski avaldab noorte sõjalisele õppusele oma poolehoidu.

Vaadeldes üksikasjaliselt meie praeguseid määrusi ja õppekavasid sel alal, teeb autor nende täiendamiseks mõningaid ettepanekuid.

Oponentidelt tuuakse autori töösse parandusi ja juhitakse tähelepanu töö puudustele. Näidatakse, et autor oma töö teemi liiga kitsalt on võtnud ja avaldatakse soovi töö laiemaks käsitlemiseks, et seega noorte sõjalise õppuse tarvidust reljeefsemalt esile tuua. Samuti juhitakse tähelepanu sellele, et autor on osa väiteid oma töös rajanud mõnele allikale, mis ei kanna teadusliku töö ilmet ja missuguseid oleks tulnud võtta suurema kriitikaga. Töö praktilises osas meie noorsoo sõjalise õppuse kavadel peatudes, pole autor andnud nende kohta sügavamalt analüüsi, on neid mitmes kohas ümber jutustanud, mispärast töö on veninud asjatult pikaks ja sealjuures mõnede oluliste andmete valgustamine on jäänud tööst välja.

Töö ettekanne oli ladus ja mõjuv. Töö hinnati heaks. K.

13. jaan. s. a. esines kapten K a r i n g Kõrgema Sõjakooli lõputööga teemile:

„Kaitseväge väljaõppes tarvitataavad õppemeetodid“.

Töö eessõnas autor seab endale ülesandeks käesoleva tööga selgitada:

- 1) missuguseid õppeviise tarvitatakse üldse sõjaväes;
- 2) anda lühikene pilt nende rakendamise kohta meie kaitseväes.

Töö alul satub autor raskustesse õppemeetodi defineerimisega. Uurides vastavat kirjandust üldpedagoogikast leiab ta, et üldliteratuuris selle kohta vaated lahku lähevad ja seda mõistet mitmet moodi määratakse, olenedes sellest, mis võetakse definitsiooni aluseks, kas õpetaja mõjutamine õpilasse, õpetaja ja õpilane mõlemad, õpilane üksi, või õppeaine. Lõpuks autor ühineb saksa pedagoogide prof. A. Schmieder'i, W. Rein'i ja teistega ja annab õppemeetodile üldise, väga laialdase mõiste, väites, et õppemeetodeid ei või olla mitu, vaid neid on ainult üks. Autor teeb vahet sõnade vahel õppemeetod ja õppeviis. Tema tõlgitsemise järele viimaseid, s. o. õppeviise võib olla mitu, olenedes sellest, missuguste praktiliste võtetega üks või teine õpetaja oma õpilastele läheneb.

Kõik õppeviisid autor jagab kahte gruppi: passiivsed ja aktiivsed õppeviisid.

Passiivsete õppeviiside hulka loeb ta:

1. loengu,
2. ettelugemise ehk deklamatsiooni,
3. näitliku õppeviisi.

Aktiivsete õppeviiside hulka:

1. aktiivarendava,
2. tööõppeviisi,
3. laboratoorse ehk uurimusõppeviisi.

Autor loeb, et sõjaväes on näitlikkus iga õppeviisi põhioõue ja alus. Näitlikkust tuleb iga õppeviisi kasutamisel tarvitada suurimal määral. Kaitseväge väljaõppes, kus on tegemist praktiliste võtete ja oskuste kätteõppimises (drillimises), soovib autor tarvitada töömeetodit.

Taktikalise väljaõppe alal autorit ei rahulda töömeetod, mis on rajatud järeltegemisele.

Siin soovib ta võimalikult rohkem kasutada laboratoorset meetodit. Autor väidab õieti, et lahingulise ettevalmistamise alal sõdurist ei tule teha automaati, ühte standard meest, kellele on õpetatud kätte teatud lahingu retseptid ja kes neid tarvitab igas olukorras, vaid sõdurist tuleb kasvatada iseseisva mõtlemisega võitleja, kes lahingu konkreetsetes olukorras oskab kohaneda ja tegutseda iseseisvalt temale määratud ülesande piires. Seda saame kätte siis, kui laskurit maastikule viies juba esimesest päevast peale hakkame talle määrama iseseisvaid ülesandeid.

Oponentidelt juhitakse tähelepanu, et autor oma teemist õieti aru saanud, olgugi et ta meetodi mõistele on annud teise tähenduse, kui see esitatud teemis. Töö kirjutamisel on aga autor sattunud mõnede autorite mõju alla ja teatud vaatekohti omandanud liiga vähese kriitikaga. Töö teoreetilise osa on autor venitanud liiga pikaks ja lahendusele meie oludes on ruumi jäetud vaevalt $\frac{1}{3}$ töö lehekülgedest. Nii nagu kvantitatiivselt, nii ka kvalitatiivselt on töö II osa esinenud nõrgemana ja kujutab endast meie õppekavades ja juhendais loetletud meetodilisi märkusi ühe ehk teise õppeaine käsitlemise kohta.

Autor oma ettekandes kui ka töös väitis, et meie õppekavade järgi õppeainetest esikohal seisab laskeasjandus ja teisel kohal taktikaline väljaõpe. Autor oli siin arvestamisega eksinud. Täpsate andmete ettekandmisel selgus, et meie õppekavade järgi sõduri aastasel ettevalmistamisel laskeasjandusele on määratud 27% üldisest ajast, kuna taktikalisele väl-

jaõppele 36,5% või umbes 10% rohkem. Seega õppekavade järgi meie kaitseväge väljaõppes esikohal asub taktikaline väljaõpe.

Autorile tehti veel mõningaid etteheiteid selle kohta, et ta õppemeetodite küsimust töö praktilises osas käsitles ainult meie õppekavade ja juhendite järgi, jättes hoopis puudutamata nende tegeliku tarvitamise väeosades.

Allikate kasutamise kohta üldse andis vanem oponent kol. ltn. Jaakson põhjaliku ülevaate.

Autori töös ja ettekandes kriipsutati alla selget loogikat, teaduslikku käsitlemisviisi lühikesi ja asjalikke kokkuvõtteid.

Töös esinev keel oli väga sorav, väljendatud lühikesis lauseis. Lauseehitusliselt ja õigekeelsuselt hinnati töö väga korraldänuks. Töö üldine hinne — hea.

K.

Kõrgema Sõjakooli IV lennu lõpetajaist kandis ette oma lõputöö leitnant A. Ilves 2. jaanuaril s. a. teemil „Lennuväge koostöö teiste väeliikidega pealetungi- ja kaitselahingus.“

Eessõnas mainib autor, et ettekandmisele kuulub töö I osast peamiselt lennuväe koostöö ülesanded ja II osast üldised põhimõtted. Ühtlasi piirab autor teemi seega, et lennuväe koostööd käsitleb ainult jala- ja suurüükiväega, kusjuures pealetungi- ja kaitselahingut vaatleb meie ametliku eeskirja mõistes.

Ettekandest selgub, et autor vaatleb lennuväe seesugust tegevust, mis suundatud teiste väeliikide lahingujõu ning relvade tule mõju maksimumi kasutamisele lahingus. Seega lennuväe peamised tegevusealad:

- luure toimetamine väeliikide huvides;
- lahinguvaatluse ning sideülesannete täitmine;
- osavõtt maapealsete märkide tulistamisest.

Lennuväge koostöö käsitlemisel jala väega meie oludes leiab autor, et ülesanded, mida meil nõutakse lennuväelt, on üldjoontes sarnased eelnimetatuile. Koostöö ülesannete edukamat täitmist näeb jalaväelennukilt. Lugesdes koostöö tagamise peamiseks teguriks sidet, juhib autor tähelepanu ka vaenlase lennuväe vastu

võitlemisele ja puudutab lühidalt koostöö väljaõpet ning organisatsiooni.

Lennuväe ülesanneteks koostöötamisel suurtükiväega loetakse:

- märkide luuret suurtükiväele;
- suurtükitule vaatlust ja
- sideülesannete täitmist esijärgu ja laväe ja suurtükiväe vahel.

Erilist allakriipsutamist leiab tarvidus vähendada ülesande täitmise aega miinimumini. Tulevaatlusel võimaldab seda tulekontroll. Sel põhjusel jätab autor eellaskmise korrigeerimise lennukilt harukordseks juhuks.

Üldiselt käsitleb autor oma töö II osa ettekandel rohkem koostöö tegelikku käiku lahingus.

Oponendid (kol. A. Kauler, kol. R. Tomberg, kpt. A. Vernik) loevad töö pea-

misteks puudusteks teemi piiramist kahe väeliigiga ja analüüsi puudumist meie olude, eriti maastiku, ilmastiku, organisatsiooni jne. kohta. Ka juhitakse tähelepanu kordumistele, mis töös leiduvad. Noorem oponent kriipsutas ühtlasi alla redaktsiooniliste, eriti trükitehniliste ja transkripeerimiste vigade rohkust.

Oma vastuväites ütleb autor muu seas, et teemi mõiste kohaselt on mõeldud koostöö vaatlemine lahingus ning sellest seisukohast võib maastiku ja ilmastiku kohta seada üles ainult objektiivseid tingimusi, kuna olukorra elementide hinne konkreetse lahingu raamides kuulub juhtide kompetentsi, kes huvitatud lennuväe kasutamisest koostöökse teiste väeliikidega.

Töö hinnatakse rahuloldavaks. J.

Episoodide Vabadussõjast.

Lahing Kebijõel 13. juulil 1919. a. punaste valgustusel.

G. Leets.

N.-Vene sõjakirjanduses mõnikord ilmuvad lahingute kirjeldused pärit Vabadussõjast, mis võivad pakkuda meile huvi, eriti kirjeldatud lahingutest osavõtjatele ja kõigile, kes Vabadussõjast huvitatud. Oma me ju teatud sündmusest selge pildi ainult siis, kui meie kasutada on mõlemi poole kirjeldused.

Alltoodud kirjeldus on ilmunud Birznecki sulest N.-Vene kuukirjas „Voina i Revolutsia“ 1924, lk. 62—68 pealkirjaga „Pod Pskovom“. Joonealused andmed eesti jõudude kohta olen hankinud kaitseväe arhiivist ja lahingust osavõtja leitnant (nüüd kapten) Soodla käest. Nimetatud kuukirja on sattunud trükiviga: lahingu päevaks mainitakse 13. juuli asemel 13. juunit.

12. juulil 1919. a. Pihkva raionis Kebi pooljaama, Tšerehajõe ja Karamõševõ jaama piirkonnas olid enamlaste leeris käimas ettevalmistused lahingutegevuseks, mille eesmärgiks oli vallutada Pihkva. Sorokino küla raiooni koondusid 10. kütidiviisi koosseisu kuuluva üksiku Pihkva kommunistliku pataljoni osad, 10. kütidiviisi raske- ja kergepatarei ja operatsiooni kestvus pataljonile alluv üksik ratsaeskadron sama kütidiviisi 2-st brigadist.

Üksiku Pihkva kommun. pataljoni poolt 11. juulil väljasaadetud kõvendatud luure poolt toodud andmetel asus vaenlane *) kaitsepositsioonil Kebijõe üldjoonel, väiksemate garnisonidega külates: Keb (20 km kirdepool Pihkvat), Gnilovets (18 km kirdepool Pihkvat), Jazõkovo (17 km kirdepool Pihkvat), Sajevo, Dahnovo, Ladõgino, Jablonets, Harino (kõik 13—16 km idapool Pihkvat) ja sillapeaga Berkmani karjamõisa ja Dahnovo küla juures (17 km idapool Pihkvat).

Pataljonile määrati pealetungiriba, mille piirideks olid põhjast Pihkva-Dno raudtee ja lõunast Tšerehajõgi. Naabriteks olid: paremalt — 10. kütidiviisi, 85. kütirügement, vasakult — Eesti kommunistlik üksik brigaad.

Vaenlase *) jõud tähendatud ribas arvati umbes 400 täägi peale ühe patareiga ja ühe soomusrongiga ning varus umbes 200-meheline Balahovitši salk Kleteva-Migizova külas (8—10 km idapool Pihkvat).

Vaenlane asus soodsal kaitsepositsioonil. Kebijõgi, kujutades looduslikku tõket, suurendas vastaspoole vastupanu veel sellega, et vastaspoole käes olev parempoolne jõekallas oli kõrge, valitsedes ümbruskonna

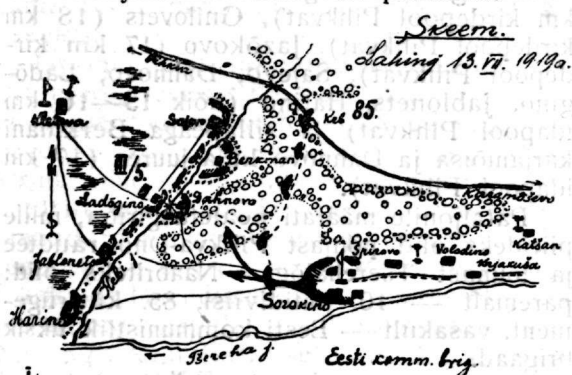
*) Eestlased.

üle (väljaarvatud Berkmani karjamõisa raioon). Jõe kaldad olid järsud ja jõgi ise — olgugi madal ja mitte liiga lai — oli raskesti forsseeritav pehme mudase põhja ja jõetaimestiku rohkuse tõttu. Soodsad üleminekukohad olid Sajevo ja Jablonetsi külade juures, kuna sild asus Ladõgino küla kohal.

Eestlaste looduslikult tugeval positsioonil Kebijõe paremal kaldal asusid sügavad kaevikud traataiaga (2—3 rida traati). Berkmani karjamõisa ja Dahново küla juures olid organiseeritud sillapead traattõkete-ga.

Vastase kaitsepositsioonil olid ka puudused, millistest tähtsamana esines korraliku laskevälja puudumine: 75—150-meetri kaugusel Kebijõe vasakkaldast asus tihe mets, mis kujutas jõeni ulatuvate küngastega suurepäralise lähise pealetungijale.

Operatsiooniks koondunud väeosade paigutus oli 12. juulil kell 2400 järgmine (v. skeem): üksik Pihkva kommun. pataljon — Uus- ja Vana-Sorokino külad (18 km kagupool Pihkvat), üksik eskadron 10. kütidiviisist — Krjakuša küla (23 km kagupool Pihkvat). Varu ei olnud. Suurtükivägi: neljakahurline kergepatari — tulepositsioonil Volodino küla juures (20 km kagupool Pihkvat), haubitsapatarei (kaks 122 m/m väljahaubitsat) — tulepositsioonil Katšani küla juures. Kaks soomusrongi („Lenin“ ja „Stenka Razin“) — Karamoševo jaamas. Üldse oli punastel:



üksikus Pihkva kom.pat. (3 kompaniid) — 380 tääki + 16 kuulip.

üksikus ratsaeskadronis (3 rühma) — 40 mõõka + 90 tääki + 2 kuulip.

kerges kahurpat. — 4 kahurit 76,2 mm
„ haubitsapat. — 2 haub. 122 mm
soomusjõud — 2 soomusrongi.

Kokku — 470 tääki, 40 mõõka, 18 kuulipildujat, 2 kergest haubitsat ja 4 kergest kahurit, 2 soomusrongi.

10. kütidiviisi staabi ülema andmetel ja 11. juulil toimetatud luure andmetel võis

samal ajal eestlastel olla 330—350 tääki + arvatav varu Kleteva küla juures = 200 Balahovitši sõdurit, üks kerge väljapatarei 6-kahuriga Kleteva küla juures ja üks soomusrong*).

Jõudude vahekord oli seega ligikaudu võrdne. Otsustava tähenduse omas vaid algatuse kiskumine oma kätte.

13. juulil kell 0400 algas suurtükiväeline ettevalmistus. Kergepatari ja kahe soomusrongi suurtükide tule mõju vaenlase traattõketele oli hea, olgugi, et mets Kebijõe vasakul kaldal segas vaatlemist ja korrapärast tulekorrekteerimist.

Ühes suurtükiväelise ettevalmistuse algamisega alustas kallaletungi üksik Pihkva kommun. pataljon ühes temale juurdeantud ratsaeskadroniga, kes selleks ajaks tuli Sorokino külla.

Eestlaste kindlustatud positsiooni vallutamise plaan oli järgmine:

Haubitsa patarei võitleb vastase patareiga. Kaks soomusrongi tulistavad vastase positsioone Sajevo küla juures ja sillapäid Berkmani karjamõisa ja Dahново küla juures. Kergepatari hoiab tule all Ladõgino ja Dahново külasid, takistades seega eestlaste ümbergrupeerimist ja varude juurdetoomist.

1. kompanii (190 tääki) tungib Sajevo küla kallale. 2. kompanii (80 tääki) atakeerib sillapea Berkmani karjamõisa juures ja selle vallutamise järele abistab 1. kompaniile Kebijõe forsseerimist ja eestlaste positsioonide vallutamist Sajevo küla juures, mis omakorda võimaldab soomusrongidele läheneda lõhutud raudteesillale Kebijõel (Sajevo külast 1 km kirdes) ja eestlaste seisukohtade flankeerimist.

3. kompanii (110 tääki) liigub Dahново küla peale, mille vallutamise järele forsseerib Kebijõe ja tungib Ladõgino külla, lõigates seega eestlaste taandumisteed.

Üksiku eskadroni kaks jalastatud rühma (90 tääki) tungivad Jablonetsi ja Harino külade kallale, kuna III rühm (ratsa) jääb varru metsa lääneservale Berkmani ja Sajevo vahel.

* Eestlastel asus antud kaitseleõigus (osaliselt ka veel põhjapool raudteed) 5. jalaväerügemendi III pataljoni osad — umbes 250 meest ja venelasi Balahovitši salgast umbes 200 meest; kuulipildujaid — 4 rasket ja 6 kerget; üks kergepatari Kleteva küla juures — 4 kergest välikahurit; üks soomusrong (nr. 5). Varu puudus. Lõunapool Tšerehajõge asus 5. jal. rügm. I pataljon, põhjapool raudteed — 5. jal. rügm. III pataljonist 10. kompanii.

Seega punastel ülekaal ligi 80 tääki, 40 mõõka, 8 kuulipildujat, 2 haubitsat ja 1 soomusrong.

Pataljon liigub Sorokino külast kolonnis jagudena kuni eesoleva metsa idaservani, kus temaga seltsivad eelkaitseosad. Samas saadetakse kompülide korraldusel ette luure. Luurajad kontrollivad vastase asetust; pataljon hargneb ja kompaniid liiguvad laiali saadud ülesandeid teostama. Side patüli ja kompülide vahel — traatside ja virgatsid.

Esimesena astus eestlastega kontakti kell 0800 2-se kompanii ülem seltsimees Meždrei. Tunnilise ägeda lahingu järele löödi vaenlane tema seisukohtadest välja Kebijõe taha. Berkmani karjamõis vallutatakse. Vange ei lähe korda saada. 2-ne kompanii kaotas selle juures 25% isiklikust koosseisust, üks kompanii kuulipilduja hävitati vaenlase patarei tulega.

Kell 0830 algas lahing Kebijõe ülekäikude pärast Sajevo küla juures. Samal ajal algas lahing ka Dahnovo sillapea ees. Kell 0900 löödi suurtüki-, kuulipilduja- ja püsitulega vaenlane Sajevo küla juurest korratutes taanduma Ladõgino suunas. Ratsarühm liikus Sajevo ülekäikude poole vastase taanduvate osade jälitamiseks. Selleks ajaks 3. kompanii seltsimees Kozlovi juhatusel vallutas Dahnovo küla, — vaatamata eestlaste ägedale vastupanule. Kaks jalastatud ratsarühma sidusid vaenlast tulega Jablonets—Harino piirkonnas.

1. kompanii, sundides eestlasi taanduma Sajevo küla juures, oli forsseerimas Kebijõge. Teda toetas tulega Berkmani kõrgustikult 2-ne kompanii. Forsseerimine oli raske, sest eestlaste suurtüki- ja kuulipildujatuli oli väga tugev. Siiski 1. kompaniil õnnestus pääseda üle Kebijõe; ta jätkas edu arendamist. Ratsarühmal aga ei läinud korda pääseda Kebijõe läänekaldale, — seda järskude kallaste ja pehme jõepõhja tõttu.

Operatsioon arenes normaalselt. Kella 1000 paiku 3. kompanii, kasutades suurtükitulega traattõketesse löödud mulke, läbistas tõkked ja tungis silda mööda Ladõgino küla idapoolsesse serva. Eestlased panid visalt vastu ja jäid püsima küla lääneseervale.

Paistis, et operatsiooni õnnelik lõputulemus, Pihkva linn, on varsti käes.

Kuid eestlased, arvestades olukorraga, saatsid lahingusse Kleteva küla juures olevad varud ja viimased jõud Pihkva garnisonist. Reservide päralejõudmine mõjus tervendavalt eestlaste taanduvatele osadele ja tõi pöörde lahingukaiku. Sajevo küla juurest Ladõgino põhjaserva taandunud eestlased hakkasid jälle avaldama tugevat vastupanu, — eriti siis, kui neile saabus

abi (500 täägi ümber). Teine osa varust, arvuliselt sama tugev, liikus kiiresti 3. kompanii kallale*).

Lahing algas uuesti. Uuesti astusid tegevusse kuulipildujad ja püssid. Mõlempi poole suurtükivägi vaikus. 3-da kompanii osad panid visalt vastu. Lahing oli eriti äge, sest 3. kompaniil puudus taandumistee — seljataga oli jõgi ja pooleldi lõhutud sild. Kompanii sai varsti hävitatud ja kättevõidetud positsioonid jälle kaotatud.

Pataljoni ülem sai liig hilja teada 3. kompanii raskest seisukorrast. Vaevalt oli tal üldse võimalik kuidagi aidata seda kompaniid, sest ta juhtis isiklikult 1. kompanii tegevust Sajevo küla juures ja sattus seal ise raskesse seisukorda eestlaste vastulöögi tõttu.

Kokkuvõttes, lahing Ladõgino—Dahnovo juures lõppes eestlaste eduga, — 3-as kompanii hävines ja eestlased võitsid omad positsioonid tagasi. 3-st kompaniist tulid tagasi vaid üksikud punaväelased. Kompanii ülem ja kogu ülejäänud kompanii meeskond hukkus.

2-se kompanii ülem, kui temale saabus teade olukorrast 3-da kompanii piirkonnas, saatis osa oma kompaniist tõkestama vaenlase edu, kuid sellel ei läinud korda kaotatud seisukohti tagasi võita. See 2-se kompanii osa asus kaitsele metsa Jääneservale kirdepool Dahnovo küla. Kompül 2. kohe informeeris pataljoni üleemat tekkinud olukorrast.

Samal ajal 1. kompanii pidas lahingut Sajevo küla raioonis juurdetulnud eesti osadega. Kompanii tegevus oli edukas ja eestlasi ähvardas sissepiiramine. Oleks sel hetkel olnud käepärast ratsavägi, kes olude sunnil ei saanud tegutseda (ei pääsenud üle Kebijõe), — oleks edu olnud kindel.

Sarnane seisukord ei püsinud kuigi kaua. Eestlased, hävitades 3-da kompanii, viskasid Ladõgino juurest kõik vabad jõud 1-se kompanii vastu.

Eestlased tungisid ikka edasi. 1-ne kompanii oli sunnitud taanduma Sajevo küla juurde. Jalastatud ratsarühm toetas tulega kompanii osade taandumist. Lahing kestis juba üle kolme tunni. Vaatamata vastase pingutustele jääb Sajevo küla meie kätte. Eestlased atakeerivad mitu korda, kuid meie täägilööke nad vastu ei võta.

*) Tegelikult eestlastel varu ei olnud. Vastulöögile asusid raudtee suunas (lõunapool raudteed) soomusrongi nr. 5 dessant (mitte üle ühe kompanii) ja Kleteva juurest Sajevo suunas pool 11. kompaniid 5. rügemendi III pataljonist (mitte üle 50 mehe).

Kell 1400 läheb vastasele korda nihutada oma vasakut tiiba raudteeni välja. Sellega tekib 1-le kompaniile haaramise oht. Pataljoni ülemale ei jäänud muud üle kui anda käsk taandumiseks Kebijõe vasakule kaldale ja Sajevo positsioonide mahaajtmiseks. Eestlased koondasid suurtükitulé Sajevo küla pihta, süütasid ta põlema ja alustasid uut järjekorralist kallaletungi. Meie 10 kuulipildujat pidurdasid ajutiselt vastase rünnakuid.

Kuid vastane tungib edasi. Meie suurtükitali nõrgeneb — töötavad ainult üks kerge kahur, üks haubits ja kaks kahurit soomusrongilt „Lenin“.

Kella 1500-ks 1-ne kompanii jättis maha Kebijõe läänekalda ja positsioonid Sajevo küla juures, viies kaasa suurema osa oma haavatutest.

Kuivõrt intensiivne oli kuulipildujate tegevus, selgub sellest, et ükski kuulipilduja ei lasknud välja alla 15 lindi, üks tühendas isegi 32 linti.

Eestlaste kaotused pidid olema suured, sest nad ei jälitanud meie osi*).

Pataljoni jäänused ja ratsaeskadron koondusid Sorokino külla.

*) Eestlaste kaotused Kaitseväe Arhiivi andmetel: 5. rügem. III pataljon: surnuid — ohvitsere 0, sõdureid 1, haavatuid — ohvitsere 2, sõdureid 14. Soomusrong nr. 5: surnuid — 0, haavatuid — 4 sõdurit.

Salga kaotused olid järgmised: üksik Pihkva kommun. jalaväepataljon kaotas surnutena ja feadmata kadunutena 50%, kaasaviidud haavatutena 20%; ratsaeskadron kaotas 5% omast koosseisust; soomusrongid kaotasid ainult mõne üksiku mehe. Vaenlase tulega purustati 6 kuulipildujat, kuna 3 läksid tegevuse ajal rikki. Suurtükkidest langesid rivist välja 3 kahurit 76,2 mm ja 1 haubits 122 mm.

14. juulil pataljoni osad asusid Sorokino raiooni kaitsele.

Meie (Venelaste, G. L.) ebaedu 13. juulil oli tingitud järgmistest põhjustest:

1. Ei arvestatud eestlaste varude tegevusega, eriti varudega Pihkvast*).

2. Lahingukava kokkuseadmisel pandi liig suuri lootusi tiivalöögile Sajevo küla juurest, kuna lahingukäik näitas, et otsustav tagajärg oleks olnud eestlaste positsioonide sissemurdumisel keskel Ladõgino küla juures. Ladõgino juures oleks võinud tegutseda ka ratsarühm, mis Sajevo suunas mängis paeltvaataja osa.

Nii kirjeldavad venelased lahingut 13. juulil 1919. a. Kebijõel.

*) Pihkvast mingisuguseid varusi kohale ei toodud.

Gaasitorbikute halvad küljed ja nende kõrvaldamisest.

D. Buxhoevden.

Tähtis küsimus gaasikaitstes on gaasitorbikute ehitus. Olgugi, et gaasitorbikute ehitus on viimasel ajal arenenud ja kaitsemõttes on annud väga häid tagajärgi, siiski on neil veel üksikuid puudusi, milledest väga raske üle pääseda. Üksikuid neist vist iialgi kõrvaldada ei saa ning nendega tuleb juba leppida. Välja jättes gaasitorbikute arenemisaeg Maailmasõjas, kus alul tarvitati ainult gaasitorbikuid keemiliste reaktiividega, käsitan siin gaasitorbikut, mida varustati gaasikurnaga (respiraatoriga). Ilmunud gaasitorbikud on kaheosalised, mis koosnevad näokattest ja gaasikurnast. Näokatte suhtes tunti Maailmasõja ajal peajasjalikult kahte tüüpi. Saksa-Inglis ja vene Kumanta-Selinski näokatte tüüp. Kuna Saksa-Inglis näokatte kattis ainult ühte osa näost ja nimelt silmad, suu ja nina ning

kinnitati teda näo ette isesuguste kummipäitsete abil, oli Kumanta-Selinski näokate valmistatud pehmest kummist ja tõmmati üle pea, kusjuures kõrvad samuti asetati näokatte alla. Näo isoleerimise mõttes oli igatahes Kumanta-Selinski näokate kindlam ja ta asub ka kindlamiini näo ees. Saksa-Inglis näokate nihkub kergemini näolt. Siiski aga ei tunnistata välismaal Kumanta-Selinski näokatet ja see on tingitud peajasjalikult: a) suvel on ta pööraselt kuum, b) rõhub liiga kõvasti pea veresoontele, takistades vereringevoolu ja d) suleb kõrvad. Nimetatud pahed on nii suured, et teistes riikides igalpool näeme näokatteid varustatud kummipäitsetega.

Näokatete päitsete paelad asetatakse mitmel viisil ümber pea. Maailmasõja ajal oli see ingllastel ja sakslastel ühesu-

gune, prantslastel isesugune, kuid vahe üldiselt oli väike. Nüüd on ilmunud pärast sõda jällegi isesugused päitsed, mille paelad jooksevad kõik kokku pealaele. Peale selle on paelad kõik varustatud pandlaga — paelte pikkuse reguleerimiseks. Olgugi, et see tüüp paremini asub ümber pea, on näokatte asetamine näole selle läbi raskendatud ja nõuab rohkem aega. Tähendab — parandus on tehtud kiiruse arvel ja see on igatahes nende päitsete miinus.

Suurem pahe on näokatetele — aknad. Nende asetus, suurus, läbipaistvus, vaatevälja ulatus nõuavad parandusi, kuid seda teostada on äärmiselt raske. Asetus — otse seisak silme ees on raske kätte saada, sest aknad on asetatud kas riidesse, või elastsesse kummi. Akende suurus on samuti piiratud, liig suureks ei saa neid teha. Aknaraamid puutuvad sel juhul näole ja kulmudele, mis kauemal kandmisel tekitavad valu.

Peale selle võib tihti tähelepanna, et kandja silmad ei asu mitte akende keskpaisas. Inimestel on silmade asetus väga mitmesugune, kuid näokatteid suuruse ja akende asenduse järele on ainult valmistatud 3—5 tüüpi. Kui akende asetus kandja silmadele ei ole õige, on ka vaatevälja ulatus alati väga piiratud, mis iseäranis on tuntav laskmisel. Laskeharjutustel torbikutes, võib seda tihti tähelepanna, et laskuril on laskmisel püssist ja ka kerge kuulipildujast täitsa ebaõige pea asetus.

Suureks miinuseks torbikutele tuleb lugeda akende mitte hea läbipaistvus. Aknaid valmistatakse kas klaasist, tselluloidist ehk tsellofaanist. Klaasaken on harilikult selgem, kuid klaas on habras aine ja kergesti pragunev. Selle ärahoidmiseks tarvitatakse tihti n. n. triplex klaase — kahe klaaslehe vahele valatakse tselluloosi lahu, mis klaaslehed kokku kleebib ja nendele suurema vastupidavuse annab. Kuid paksema klaas- ja tselluloosi kihi tõttu kahe klaasi vahel on akna läbipaistvus juba nõrgestatud. Iseäranis torbiku kandmisel kuumal ajal, värvub tselluloosi kiht valguse mõjul kollaseks ja muutub veel rohkem läbipaistmatuks. Tselluloosi akendel on samasugune halb külg, et kandmisel muutuvad tumedamaks. Tsellofaan-aknad peale selle veel kortsuvad, iseäranis peale kandmist kuumal ajal. Võrreldes akende materjali, tuleme otsusele, et inglise triplex klaasid on

siiski kõige otstarbekohasemad. Praegu on nad tarvitusel Inglismaal ja Ameerikas. Ka Venemaa on viimasel ajal neid tarvitusele võtnud ja ka Saksamaal on üksikud gaasitorbikud nendega varustatud. Suuremaks paheks aga osutub akn klaaside higinemine väljahingatavatest veeaurudest. Kopsudest lahkunud soe veeaur sadeneb udu näol akendele ja teeb neid täitsa läbipaistmatuks. Jahedamal ajal on see nähtus iseäranis suur. Selle vastu on katsutud võidelda mitmel viisil, kuid täitsa rahuldavalt pole veel seda nähtust suudetud kõrvaldada. Alul oli näokattele juurelisatud isesugune pühkimis-sisseseade, mis võimaldas sõrmega ärapiühkida akendele sadenenud niiskust. On ka katseid tehtud isesuguste määretega, mis akende märgumist ärahoiavad. Viimased on näidanud väga head tagajärgi, kuid määret tuleb tihti uuendada, mis sõjaväljal torbiku kauemaajalisel kandmisel on võimata teostada.

Samuti halb külg gaasitorbikul on hingamise takistus. On katsutud igatpidi seda vähendada, kuid nulli peale seda viia on siiski võimata. Takistus gaasikurnades on üldiselt tõusmas, eriti suitsu- või udukurnade juures. Viimaste ehitusele on nüüd pööratud suurt tähelepanu, sest mürgid, udu ja suitsud tungivad vihaselt läbi kurnade. Loomulik, et kurna üldtakistus tõuseb kui pole enam tegemist ainult gaasikurnaga, vaid veel suitsu- ehk udukurnaga. Kokku võttes kõiki neid väikseid ebanähtusi gaasitorbikutes, tuleme otsusele, et gaasitorbik takistab väga tunduvalt sõduri tegutsemist lahingu ajal ja sellepärast kerkib küsimus, kuidas pääseda mööda ja kõrvaldada nimetatud gaasitorbikute pahesid.

Suurem hulk nendest pahedest jäävad vist torbikutele, sest kõik kombinatsioonid ikkagi midagi paremat pole andnud. Praegused päitsed on väga nõrgad ja järskude liigutuste juures tuleb ette näokatte nihkumist näolt. Tugevamatest kummirietest päitseid valmistada ei ole sellepärast soovitatav, et kauemal kandmisel nad rõhuvad pead, mis lõpuks muutub väljakannatamatuks. Näokatteid valmistada, mis ulatuksid üle pea! Neid tarvitati juba Maailmasõjas gaasisõja alul ja jäeti maha nende mitteotstarbekohasuse tõttu. Ainult venelased on oma jaoks jätnud sõjaaegsed Kumanta-Selinski näokatted.

Akende aine kohta tuleb oletada, et nähtavasti on kõige suurem edu inglise triplex-klaasidel. Kui iseäranis hoolsust panna nende valmistamisele, tarvitades täitsa värvita klaase ja tselluloosi lahu, nad päeva ajal küll ei takista nägemist, olgugi, et hämara valguse juures nägemine siiski on nõrgestatud. Akende higistamine kõrvaldamine teostatakse kõige paremini želatiini — tsellulooslehtedega. Nendest on alati torbikule juure antud tagavaraks värsked lehed ja nende vahetamine sünnib lihtsalt ja kiiresti.

Muidugi tuleb sellega arvestada, et gaasitorbiku tarvitamisel želatiin kortsub ja õhus olevate sõjagaaside puhul on võimata vahetada lehti. Siiski ei tõuseks see arv lahingu momendil mitte ülearu kõrgele. Saksamaal on veel ilmunud isesugune, vaheseinaga näokatte tüüp „Optolix“, mis näokatte sees eraldab suu- ja ninaruumi silmaderuumist, nii et väljahingatud õhk üldse ei sattugi akende juure. Torbiku takistuse vähendamine võibks sündida vist ainult tema kaitsevõime ehk üldkaalu arvel. Viimane sel teel, et kurna kesta suurendatakse, siis suureneb ka õhu läbivoolu pind.

Üks kui teine ei ole soovitav. Akende asetust, nagu kuju võibks minu arvates muuta. Vaatevälja ulatuse suurenemiseks tuleks kombineerida asetust, mis võimaldaks valmistada suuremaid aknaid. Peale selle tuleks asetada aknaid lähemale üksteisele. Oleks ehk kõige otstarbekohasem, kahe akna asemele tarvitada ainult üht akent, tähendab asetada silmade ette pikendatud läbipaistev pind, mis ulatuks üle mõlema silma. Nina kohale tuleks teha aknale sisselõige ja sellega asetada ninale. Niisugusele aknale võiksime samuti kasutada želatiinitud lehti aknaklaasi higinemise vastu.

Olevate akende asetusel on iseäranis raskendatud sõjaväe optiliste aparaatide käsitlemine ja tarvitamine. See on osalt tingitud sellest, et aknad on asetatud liig kaugemale silme ette, kuid ka sellest, et vahe kahe akna vahel on liig suur. Iseäranis viimane halb nähtus saaks parandatud, kui kahe akna asemel tarvita-

da üht akent. Muidugi tuleb igatpidi veel katsuda mainitud ebanähtusi kõrvaldada ehk vähendada, kuid üksikute kohta tuleb ütelda, et neid parandada ei saa ja nendega tuleb leppida. Et aga sõdur ei kaotaks sõja puhul gaasitorbikute kandmisel mitte liiga palju oma tegutsemise võimest, tuleks rohkem rõhku panna sõduri väljaõppele rahuajal, gaasitorbikutes.

Kui suvel oleme kogu aja käinud palja peaga ja sügisel jällegi hakkame kandma peakatet, siis ta algul rõhub pead, pärast aga harjume temaga ning üldse ei tunnegi, et ta meil peas on. Riietada lõunamaa metsinimest eurooplase riietusse, ei oskagi ta üldse enam käia, pärast aga harjub ära. Igatüks, kellel on tegemist olnud gaasitorbikuga teab, et alul oli kandmine väga raske ja tülikas, pärast harjub aga ära ja võib teda kanda kas või mitu tundi järgimööda.

Inglise sõdurid, olles reservis, mängisid jalgpalli Maailmasõja ajal gaasitorbikutes. Nagu sport nõuab harjutusi ja treeningut, samuti nõuab seda ka — ja vast veel suuremalgi määral, gaasitorbikute kandmine. Noorel sõduril on püssi kandmine alati raske ja tülikas, pärast aga ta „litsub“ püssiga igalepoole tundide kaupa ja isesugusi raskusi seal juures ei tunnegi. Et gaasitorbiku kohta samu tagajärgi saavutada, peaks sõdur gaasitorbikus tegema rohkesti õppusi. Hea tagajärje saamiseks peaks gaasitorbikutes tegema harjutusi rivis, maastikul, laskmisel, kehalise kasvatususe tundidel ja ka spordi harjutustel. Ärgu unustatagu gaasitorbikut!

Arvestame ometi olukorraga tulevilku sõjas, kus sõduritelt nõutakse vastu seista vaenlasele, olles sealjuures tundide kaupa gaasitorbikutes. Kas suudab ta seda teha ja kas võib üldse seda temalt nõuda, kui rahuajal on tehtud liiga vähe õppusi gaasitorbikutes ja sõduril puudub sel alal treening. Seda tuleb võtta tõsiselt arvesse, sest sõjavägi, kes ei suuda või nõrgalt tegutseb gaasitorbikutes, ei vasta nõuetele. Ta ei kuulu mitte esimese järgu sõjaväkke.

Sõjakirjandust.

PRANTSUSMAA.

La Revue d'Infanterie nr. 444, 1. sept. 1929.

„Üks meetod allohvitseride väljaõpetamiseks“ (kapten Albord). Autor käsitleb peajasjalikult üleajateenijate-allohvitseride väljaõpet, tähendades, et allohvitseride väljaõppe eesmärgiks on teha neist:

- instruktoreid rahuaja õppetööks ja
- juhte lahingus.

Ülaltoodud eesmärgi esimese osa saavutamiseks peab tulevane allohvitser-instruktor (diplomeeritud rühma vanem) veel kord põhjalikult omama individuaal-tehnilise ettevalmistuse; eesmärgi teise osa saavutamiseks võtab tulevane allohvitser läbi jao ja rühma tegevuse lahingus.

Peale ülaltoodu läbitegemist on ette nähtud allohvitserile rida staaže väeosas ja väljaspool viimast. Staaž väeosas on mõeldud väeosa koosseisu kuuluvate kuulipildur-, müüseri- ja 37 mm suurt. üksustes. Sarnase staaži kestvus on 3 kuud. Staaž väljaspool väeosa on ette nähtud tankide, suurtükiväe ja inseneriväe üksuste juures, kestvusega 1—2 kuud. Staažid peavad võimaldama allohvitserile selge pildi saamist jalaväe koostööst teiste liikidega.

„Rühm tanke 504. tankide rügemendist 54. brigaadi manöövri mägestikus, augustis 1928. a.“ (leitn. Tés-sy.) Tankide osavõtu eesmärgiks ülalnimetatud manöövrist oli:

- tutvustada sõdurit tankiga, tema võimetega ja õpetada sõdurit tankiga koostöötama;
- võimaldada juhatajale saada pilti sellest, mida võib tanki materjalosalt tehniliselt nõuda tegevusel mägestikus;
- näidata, missugusel määral võib jalavägi loota tankide toetusele mägestikus mingisuguse märgi vallutamisel.

Eeltoodud eesmärkide saavutamiseks korraldatud manöövri tulemused näitavad, et eriti raskeks osutus tankidele mägestikus tegutsemisel luure toimetamine ja omavahelise side pidamine. Samuti selgus, et mägestikus ei saa tanke kasutada massiliselt.

„Üks teise järgu rügement kaitselahingus 1918.“ (Eskadroni ülem Janet.) Kirjeldatakse 173. rügemendi tegevust Matzi lahingus 9.—14. juunil 1918. a.

„75“-se lühikene ajalugu.“ (Eskadroni ülem Castaignet). Lühikene ajalooline ülevaade prantsuse 75 mm välisuurtüki sünnist ja kasutamisele võtmisest.

„Ajalooline ülevaade jäägerjalgratturite gruppidest.“ (Major Baud).

„Prantsuse uus jalaväe määrustik välismaal.“ Tuuakse Saksa kindral von Taysen'i ja Kolumbia kapten Bonnitto arvamised Prantsuse jalaväe eeskirja II osa kohta.

Ametlik osa.

Prantsuse sk. ülevaade.

Bibliograafia. Tuuakse kriitiline ülevaade Vene kindral Brussilovi mälestustest (1914—1918).

R. Tck.

La Revue d'Infanterie nr. 445, 1. okt. 1929. a.

„Uus väljaõpe.“ (Kindral Lemoine). Autor püüab valgustada kaadri (ohvitseride —

R.Tck.) väljaõppe probleemi, pooldades taktikalise väljaõppe teostamisel kahepoolseid harjutusi kas maastikul või kaardil. Väljaõppe meetodis eelistab autor kombineerida peajasjalikult kolme abinõud: järelaimamist (s. o. näidata asjaosalisele, mida ta just peab tegema teatud olukorras), vaielust ja tegevust. (Artikkel on järg.)

„Uus jalaväe määrustik.“ (Major Z). Käesoleval aastal analüüsis autor sama ajakirja veergudel uue jalaväe määrustiku I ja II osa. Nüüd alustab autor nimetatud määrustiku III osa vaatlemist, mis koosneb alljärgnevatest peatükkidest:

- I. Üldine organisatsioon.
- II. Juhtimise õigus.
- III. Käsud ja teadaanded.
- IV. Operatsioonide saladuses hoidmine.
- V. Julgestus.
- VI. Rännak ja puhkus.
- VII. Jalaväe voorid.
- VIII. Varustamine ja evakuatsioon.
- IX. Välisandarmeeria teenistus.
- X. Rekvisitsioonid.
- XI. Ülespidamine vaenlase maal. (Artikkel on järg.)

„Pealetungi areng jalaväe tule all.“ (Kapten d'Olce). Autor käsitleb väga huvitavalt jalaväe osade hüppete (üksikmehe, jao jne. kaupa) tehnilist teostamist jalaväe tule mõju piirkonnas, peatudes peajasjalikult hüppe kiiruse ja kestvuse juures. Soovitav tutvunemiseks ka meie riviohvitseridele.

„Üks rügement kaitselahingus 1918. a.“ (Vt. kokkuvõtte sama ajakirja nr. 444 kohta).

„Liivast reljefiga plaan.“ (Leitn. Benoit.) Autor käsitleb „liivakasti“ kasulikkust õppustel, tema ehitamiseks vajalikke materjale ja abinõusid, planimeetrilisi ja kõrgustiku mõõtmisi — maastiku kujutamiseks kastis olevat liival. Lõpuks annab autor mõned näpunäited, harjutuste kestvusel kaadriga, kastis oleval liival tegutsevate väikeste üksuste ja nende relvastuse märkimiseks.

Artikli sisu võib olla kasulik juhtnõarina ka meie rivijuhtidele — õppuste korraldamisel liivakasti juures. Artikkel on varustatud rea joonistega.

Välisriikide sõjakirjanduse ülevaatest võiks äramärkida järgmist:

„Mehhaniseerimine Prantsusemaal, nagu seda nägi keegi ameeriklane.“ Ameerika sv. major Benson, peale oma reisu Prantsusemaal, avaldab kokkuvõtte saadud muljetest Infantry Journal'is. Ta leiab, et mehhaniseerimine Prantsusemaal erinevat pikaldaselt osalt krediitide puudusel, osalt aga sellepärast, et rahulepinguga on keelatud Saksamaal tankide ehitamine ja nende kasutamine. Kõige selle tagajärjel ei olevat veel senini loobutud 1917. a. Renault tanki tüübist. Viimast olevat püütud nii mitmestki küljest täiendada ja parandada.

1927. a. Renault ehitatud uus tank on iseenesest kaunis huvitav. Omades kahemelise meeskonna, on ta varustatud 75 mm suurtükiga ja 30 mm soomusega elulistel kohtadel. Kuna selle tanki raskus olevat alla 8 tonni, siis olevat tema transporteerimine võimalik raskel veoautol. Tankil asub: juht ees, mootor taga

ja laskur keskel. Tanki kiirus — max. 19 km tunnis.

Sama autor tähendab, et prantslastelt on ehitatud uus raske tank 2C, kuid lähemaid andmeid selle kohta ta kahjuks ei anna. (Andmed tank 2C v. „Södur“ 1929, Toim.) Peale selle olevat Prantsusemaal kaalutud võimalusi ülitanki (minu õrendus — R.Tck.) ehitamiseks, raskusega 130 tonni.

„Sotsiaalsed pahed Saksa sõjaväes Maailmasõja kestvusel.“ Saksa sv. major Volkmann püüab veebruari ja märtsi kuu 1929. a. „Wissen und Wehr“ veergudel selgitada 1918. a. Saksa sõjaväes aset leidnud moraalise kriisi tekkimise põhjusi. Autori arvates olid selle peapõhjuseks vaenlase arvuline ülekaal, nälg, sõjakestvus ja usu puudus oma jõusse. Peale selle arvab autor, et ka ohvitseride aristokraatselt kõrk ümberkäimine sõduritega ja nende mitte õige arusaamine kodumaa sisepoliitilisest olukorrast on olnud üheks moraalise kriisi tekkimise põhjuseks.

„Sideabinõud mägestiku sõjas.“ Militär Wissenschaftliche und Technische Mitteilungen veergudel väidab Austria major Verner, et mägestiku sõjas olevat parimaks sideabinõuks telefon.

Ametlik osa.

Prantsuse sõjakirjanduse ülevaade. Käesoleva aasta augusti kuul ilmus esimene number uuest lennuasjanduse ajakirjast prantsuse Õhuministeeriumi väljaandena: „Revue des forces Aériennes“. Esimese numbrisisustik oleks järgmine: „Lathan 47-da omandest“ (mer. leitnant Amet), „2-ne hävituslennuväe rügement“ (major Langevin), „Õhuülesvõtete taktikaline uurimine“ (Diplom. kolonel Guillemeney), „Lahinglennukitele monteeritud kompassid“ (major Tétu), „Krahv Zeppelini reis Guersist — Friedenshafen“ (mer. leitnant Remondière).

Bibliograafia.

R. Tck.

BELGIA.

Bulletin Belge des Sciences Militaires. Jaanuar 1930. a.

1. Belgia armee operatsioonid 1914.—1918. a. sõjas. Stabiliseerumise periood. (Järg. v. „Bullet. Belge des Sciences Milit.“, dets. 1929. a. ja „Södur“ nr. 50/51/52, 1929. a.). Tegevuse kirjeldus rindel: Canal Nieuport — Furnes — Boësinghe, 6. juunist — 7. juulini 1917. a.

2. D. S. J. Jalaväe kroonika. — Kuulipildujate tarvitamine. (I). Artikkel järgneb.

3. Kindr.-major Mozin. Suurtükiväe laskekool. — Ohvitseride väljaõpetamine. 1929. a. Elsenborn'is III väekorpuse suurtükiväe ohvitseridele peetud ettekande sissejuhataja osa. Määrab kindlaks laskekooli ülesanded ja abinõud kuidas neid täita.

4. Kol. Janssens. Üks päev kaitsel. (Järg. v. „Bullet. Belge des Sciences Milit.“, dets. 1929. a. ja „Södur“ nr. 50/51/52, 1929. a.). Selles artikli osas autor selgitab järgmisi küsimusi: lennukilt mahavisatavate teadete vastuvõtmise posti tegevus; punased toovad raudteed kaudu tanke kohale; lahingu keerises; võitlusjoonel; raskete kuulipildujate tegevus; miinipildujate tegevus; telefoni juhede parandamine; gaas seljataguses.

5. Kapt.-major van der Donckt. Maapeal asuvate märkide tulistamine saksa lennuväe poolt. Vaadelnud saksa lennuväe tegevust maapealsete märkide tulistamisel Maailmasõjas, teeb autor mõningad oletused tulevikuks, võttes aluseks vastavaid saksa lahingueeskirju. Autor tuleb otsusele, et hästi distsiplineeritud, moraalselt tugevad väeosad, kes mõistavad hästi kasutada oma relvu, ei tarvitse karta lennuväge; ümberpöörduvalt — nad võivad viimasele sünnitada tõsiseid kaotusi, mis sunnivad lennuväge hoiduma kõrgusel kust tal maapealseid märke raske tabada.

6. Kapt.-major Leseul ja kapt. Dewancker. Õppeabinõusid õppuste läbiviimiseks ruumis. Huvitavaid näpunäiteid mitmesuguste õppeabinõude muretsemiseks fortifikatsiooni, laskeasjanduse, kaartide lugemise ja lahingulise väljaõppe alal.

7. Poola sõjaväe organisatsioon. Kokkuvõtlik ülevaade, mille koostamisel on võetud aluseks järgmised kirjatööd: „L'Annuaire militaire de la S. D. N.“ ja „Kurze Zusammenstellung über die Polnische Armee“, K. Urban'ilt.

8. Ohvitseride nimetused, määratud ja üleviimised tegevuses.

9. Tehnika ülevaade. I. Jalavägi: Uudiseid tankide ja tankivastaste relvade alal. II. Suurtükivägi: Laskemeetodid — kapt. Herbillon'ilt. Tule efektiivsuse probleem — reservi major Bingenilt. III. Intendantiala: Vee puhastamine sõjaväe tarvidusteks — intendant kpt. Vanhay'lt.

10. Sõjabibliograafiline ülevaade. V. K.—ts.

ITAALIA.

„Rivista Militare Italiana“, jaanuar 1930. a.

1. Savoia ja Saksi-Koburgi suguvõsa. Lühikene ülevaade nende minevikust ja teenustest Itaalia kroonprints abiellumise puhul Belgia printsessiga.

2. Kol. C. Cesari. Itaalia vabatahtlikud. Vabatahtlike kangelastegude kirjeldus võitluses Itaalia vabastamise ning ühinemise eest.

3. Div. kindr. V. Bobbio. Märkmeld eriteenistuste tegevuse kohta mägedes.

4. Kol. U. Soddu. Ratsavägi ja jalgratturid luurel. Artikkel täiendab sama ajakirja möödunud aasta nov. kuu nr-s ilmunud samasisulist kirjutist sellega, et ta vaatleb ratsaväe ja jalgratturite tegevust luurel vastase tiival (eelms. art. käsitleti tegevust rindel). Andnud vastuse küsimusele üksikasjaliselt läbitöötatud taktikalise ülesande näol teeb autor lõpuks järgmise kokkuvõtte:

— ratsaväel ja jalgratturitel on kummagiil omad erinevad lahingomadused;

— nad ei saa asendada üksteist lahingülesannete täitmisel, küll aga täiendavad nad tavaliselt üksteist;

— luure täitmiseks selle sõna otseses mõttes on rohkem kohane ratsavägi, kuna jalgrattureid on rohkem kohane kasutada tulevaruna ja rinde ees asuvate tähtsate punktide kiireks oma alla võtmiseks;

— jalgrattureid tuleb kasutada peamiselt varuna; juhul kui nad on ette saadetud mõne tähtsa eseme vallutamiseks, tuleb neid esimesel võimalusel uuesti varru tõmmata;

- ei saa olla kindlaid skeeme ratsaväe ja jalgratturite kasutamiseks luurel; see peab igakord sündima olukorra kohaselt kindlasti silmas pidades nende lahingomadusi;
- autodel veetav jalavägi ei saa üldiselt asendada jalgrattureid; tihti pole teda sugugi võimalik luureosadele järele visata, eriti siis kui teede võrk on õre ja teed ise halvad.
- 5. Raamatud.
- 6. Ajakirjad.
- 7. Sõjakirjanduse kokkuvõtteid.

V. K.—ts.

SAKSAMAA.

„*Militär-Wochenblatt*“ nr. 27 — 18. I. 30.

„Kas merede valitsemisele, või merede vabadusele?“ Mõtteid praegu Londonis peetava merekonverentsi puhul. Artikli pearaskus on selles, et Saksamaal ei ole väärselt sõjalaevastikku, millega ka tema saaks osa võtta merede valitsemisest. Merede vabadus olevat raskesti teostatav.

„Isik ja skeem“. Reichsheeris olevat vaja kasvatada isikut, kes võiks tulevikus väärida kümneid skeem-inimesi, massi.

„Maini-liini sõjalisest tähtsusest meie-aja valgustusel“

„Taani armee sõjapolitiline ülevaade“. 3. okt. 1929. a. sotsialist Stauning'i kabinet esitas parlamendile (Folkething) kava sõjaväe ümberkorraldamise kohta.

Üldise väeteenistuse kohustusel oli seni Taanil 3 diviisi plus tehnilised väed, mis kõik allusid kindralkomandole. Diviiside koosseisud ei ole ühesugused. Jalaväge on diviisides 3–5 rügementi + 1 rüü. suurtükiväge. 1 rüü. ratsaväge + 1 voorikomp. Diviisidel pole side ega pioneerisi.

Relvades ei olevat küllust. Rasket kuulipildujat, selle sõna otseses mõttes, ei olevat üldse. Olevat küll kergele kuulipildujale sooveldatud omanärvane alus (lafett), mis pidavat selle relva vääristama raske kuulipildujale, kuid see olevat enesepettus — rasket kuulipildujat sarnane kombinatsioon ei suutvat asetada.

Lennuvägi omavat moodsaid lennukid. Väljaõne põhjenevat prantsuse doktriinil. Sõjaväe vaim ja distsipliin oli üldiselt hea, kuid praegused ümberkorraldamise kavatsused rõhuvat ohvitserkonna ja üleajateenijaskonna meeleolu. Taanil kui põllutöö riigil puuduvat sõjaväerustuse valmistamiseks tooresained ja sõjatööstus.

Oberst Blümner: Tehnika ülevaade.

Dinl-ing. A. Weiss: Kaitsesõjast õhuväealase eest raudbetoon peidikes.

„Staabi käskude tähtsust ja päälit“.

„Sõdurite spordist varahommiku“ Kasvatuse mõttes (moraalseks ettevalmistuseks) olevat tähtis, et kompanii ohvitserid võtaks osa varahommikustest spordihariutustest.

„Sõjaväelisi teateid. Sõjakirjandus. Mitmesugust.“ K.

LATVIJA.

„*Technikas Apskats*“ nr. 4 (23) — 1929. Latviija tehnilise divisjoni staabi väljaanne.

Insener P. Reinhardts: Lendamine ilma orienteerimiseta maapealsete

punktide järele. Lendamisel pilvedes, udus ja öösi on lenduril võimata juhtida lennukit ainult maapealsete märkide järgi. Siin tuleb paratamata võtta abiks vastavad mõõduabinõud. Nende abinõude käsitamiseks annab autor üksikasjalisi juhatusi ning toob näiteid, kuidas Prantsusmaal, Fermani lennukoolis, on korraldatud lendurite väljaõpe masinatel, kus õpilastel on võetud võimalus lennukist välja vaadata, nii et lennuki juhtimine sünnib ainult vastavate abinõude kasutades.

Ltn. Steinbergs: Ülevaade VII õhulaevastiku näitusest Londonis 1929. a. Mainitud näitus, mis leidis aset Londonis möödunud suvel, kuigi seal olid esitatud peamiselt Inglismaa saadused, kahtlemata tuleb arvata tähtsamaks sündmuseks lennuasjanduse alal 1929. aastal. Artiklis on lühidalt loetletud kõik tähtsamad lennukite tüübid, mis näitusel välja pandud, kusjuures üksikasjalisemalt on kirjeldatud sõjalennukeid ja uudsusi sõjalennuasjanduse alal.

Res.-ltn. Petersons: Langevarjude tähtsus ja süsteemid. Langevarjud jagunevad kahte eritüüpi: automaatsed ja mehhaanilised. Automaatsed langevarjud ei vaja avamiseks lenduri abi, kuna mehhaanilised varjud, peale lennukist väljahüppamist, avatakse lenduri enese poolt vastavate seadiste abil. Mõlemad need tüübid omavad palju häid ja halbu külgi, mis artiklis üksikasjaliselt on kirjeldatud, ära näidates ka, missugused langevarjud on tarvitusel tähtsamates riikides.

Kol.-ltn. Zivtinš: Soomusautod. On toodud lühike ajalooline ülevaade lahingumasinate kohta, nende taktikaline kasutamine ja tehnilised omadused. Artiklis on toodud andmed Inglismaa, Prantsusmaa, Itaalia, Ühendriikide, Tšehho-Slovakkia, Poola ja N.-Vene soomusautode kohta, Eriti huvitavaid andmeid leidub artiklis Venemaa soomusmasinate kohta. Soomusautode alal üldse autor märgib, et seni pole veel lõpulikult selgunud, millele pöörda suuremat tähelepanu, kas kiirusele või omadusele liikuda väljaspool teid, kuna nende mõlemate omaduste liitmine täiel määral näib olevat kättesaamatu.

V.-ltn. Abolinš: Sideorganisatsioon eelväe patareis. Artiklis on antud juhatusi, kuidas korraldada sidet patareis mitmesugustel lahingu olukordadel.

Mitmesugused teated: Väikse-Liidu ja Poola hävitajate-lennukite ringlennud. Sõjagaaside uued levitamise viisid. Lennuk dieselmootoriga. Pneumaatilised labidad. E. T.

N.-VENE.

„*Wojennõi Westnik*“ nr. 48 — 28. XII 1929.

Esimene lehekülg on pühendatud „Sm. Stalinile“ ta 50. sünnipäeva puhul. Pühendus iseloomustab Stalinit kui Lenini truimat õpilast ja leninismi asetumatut levitajat. Kõik, mis Venes enne ja pärast Leninit tehtud revolutsiooni eduks loetakse, artiklis Stalini teeneks. Väljendatakse kindel lootus, et Stalin kutsub välja proletariaarse revolutsiooni ja loob sotsialistliku ilmakorra kogu maailmas. (Juubelite puhul oleme lugenud mõndagi, mis oma absurdusega mõistusele teeb haiget, kuid rekord selles jääb kõne all olevale juubeliartiklile... K.)

Artiklis: Industreerimine ja punaarmee. Sõjatehnika on otsene tulemus riigi tööstuse arengust. „Pjätiletka“ kindlustavat töös-

tuse arengu. Põllumajandusega olevat asi raskem, kuid kolhosid ja sovhosid on asutised, millistelt tulevikus võivat loota sõjaväe ülalpidamist. Nende eduks nõutakse punaväe kaastööd. Et Vene tööstus ja põllumajandus üldiselt „pjatiletk“ mõjul näitavad kui kvantitatiivset nii kvalitatiivset tõusu, seepärast tulevat ka lähemal ajal punaväes viia läbi uuele olukorrale enam vastavad organisatsioon ja taktikalised vormid.

L. Kliujev: Uusi teid sõjaväe väljajõppes. Lähematel aegadel lubatakse RKKK kütiosadele anda uusi õppekavasid ja õppeplaane talviseks õppetööks ja uutel alustel korraldada laskekursus jalaväe relvadest.

V. Ikonostasov: RKKK laske-ettevalmistuse küsimusi.

Artiklis: „Veel suuskadest“ autor näitab, et suusk on kasulik rännakul ja luurel; lähenevise ja kallale tungi järkudes on ta üleliigne. Paneb ette mõningaid täiendusi sõjasuusa konstruksioonis. (Möödunud aasta suusa-vaimustus punaväes näitab üldiselt langust. K.)

I. Nagaibakov: Roodu krokiist.

Drugov: Suurtükiväe ja lennuväe koostööst.

G. Jarotski: Mäe-suurtükiväe juhtkonna ettevalmistusest.

Ammosov: Kuis teha klassis piltlikuks väikese ulatusega sõjamänge. Autor soovib üksuse tegevusraiooni kaartidel kujutada suuremõdulises perspektiiv-visandis ja panna sarnasel perspektiiv-joonisel teotsema väike üksus: sellise võttega kaovad harilikku kaardi elutus.

Lewin: Politilisest tööst rahvuslikes väeosades. „Rahvuslikud“ on bashkiiride, kirgiside kalmõkide, mordvalaste in. väeosad. Neis tulevat hävitada esikorras „kontrevoolutsioonilised“ rahvuse ja usu tunded, millised seal vahel tõstvat pead..

A. Rudoi: Ärgem korrakem mineviku vigu. Suurim viga minevikus olnud lahkarusamised paljudes poliitilistes küsimustes. Mõned politrukid avaldanud koguni „parempoolset kalakut...“ Nüüd tuleb teha sellele lõpp: vanemad poliitilised juhid võtku oma abiliste töö kõige hoolsama valve alla.

Artiklis: „Parempoolsuse ideoloogia ajaloo“ tuuakse rida dokumente enamlaste kõrgemate juhtide omavahelisest võitlusest. Huvitav on jälgida kuis selles võitluses ei valita abinõusid.

„Jalaväe pataljoni enesekaitsest soomusvägede vastu“. Välisriikide sõjaväest. Punaväe elust. K.

Kaitseväe elu.

9. jalaväe rügemendi XI aastapäev.

9. üksik jalaväe pataljon, kui 9. jalaväe rügemendi järeltulija, pühitses 16. jaanuaril oma XI aastapäeva. Tähtpäeva pühitsemine algas kell 0900, mil allüksustes peeti päevakohaseid aktusi. Kell 1000 peeti Elisabeti ja Ekaterina kirikutes jumalateenistusi. Südameisse tungiva ja vaimustava kõne pidas õp. Grünberg. Kirikust sammus pataljon Vabadusväljale, kus kell 1130 peeti paraad, mille võttis vastu I brigaadi ülem kolonel M a r d e r, kes ka oma kõnes andis ülevaatliku ja kujuka pildi 9. jalaväe rügemendi 11-aastasest tegevusest. Samuti esines sütitava kõnega lugupeetud pataljoniülem kolonel Parv. Sirgetes ridades, rõõmsate nägudega ja heas tujus sammusid „noored lõvid“ mööda paraadi vastuvõtjast. Kell 1300 oli korraldatud allüksustes pidulik lõunasöök väga maitsevate toitudega. Kaua istuti lauas, vesteldi, lauldi, tuletati meelde Vabadussõja päevi. Traaditeel soovisid juubilarile õnne kamin, kamini abi, divül 3. kavstabül, divül 1, kindral Pödder, kindral Heinze, kindral Jonson, väeosade ülemad, palju veteraane jne. — kokku ligi 50 õnnesoovi.

Aastapäeva tulipunktiks kujunes peoõhtu „Kodanikkude Klubis“, mis sündmuste kohaselt nägusalt dekoreeritud oli. Peale sünnipäevalapse ja kallite naabrite oli pidule ilmunud ka suur hulk 9. jal. polgu lahingukangelasi ja külalisi, nii et suurtes ruumes polnud õieti kohta nõõnõelale kulkumisekski. Peo sissejuhatavas osas olid valgustuspildid 9. jalaväe polgu ajaloo, ühes leitnant Meibaumi lühikeste seletustega. Pilte jälgiti suure huviga. Sellele järgnesid pataljoni meeskoori kolm laulu: „Lauljate tervitus“, „Ootus“ ja „Lahkudes“, mis kiiduavaldustega võeti vastu. Väga kenad ja huvitavad olid püramiidid, mis esile kutsusid kestva käteplagina. Eriti meeldisid publikule elavad pildid „Enne“, „Nüüd“, mis kujutasid sõdureid Vabadussõjas ja nüüd laskeeffektidega, lõpuks mehine ja sõjamehelik hurra... ja tormijooks... just kui päris sõda. Ka petserlaste poolt märkimisväärte tehnikaga ettekantud laulud ja tantsud said teenitud tähelepanu osaliseks.

Aastapäev õnnestus kõigiti, osutudes „noorte lõvide“ elus üheks meeldivamaks sündmuseks. E-dt.

Mitmesugust.

Prantsuse Ühingu Tallinna osakonna (l'Alliance Française de Tallinn) tegevuse avamine 22. I 30. ja härra Jean Cathala loeng teemil: „L'Esprit français d'après la littérature au XVII siècle.“ (XVII sajandi prantsuse vaimuelu kirjanduse valgustusel.).

22. I 30. Tallinna Kommertskooli saalis avas Prantsuse Ühingu Tallinna osak. esimees hra August Rei (end. riigiväenem; res. leitn.) ühingu tegevuse. Esimees toonitas, et avatav ühing ei taotle poliitilisi eesmärke, vaid ainult kultuurkirjanduslikke. Esimesest koosolekust võttis osa hulk kutsutud külalisi, nendest palju kaitseväelasi. Kaitseväelaste hulgas olid kaitseministri abi kindral P. Lill, Kv. Ü. Ö. Ü. abi kol. A. Jaakson, Kõrgema Sõjakooli õppejõude, j. t. Avamisel viibis Prantsuse diplomaatlik esindus Tallinnas.

Ühingu esimese koosviibimise tegi eriti huvitavaks ja meeldivaks prof. filosoofia doktor Jean Cathala loeng. Prof. Cathala on Prantsuse Ülikooli Seltsi poolt komandeeritud Eestisse. Ta teotseb õppe alal, olles muuseumis õppejõuks meie Kõrgemas Sõjakoolis. Enne Eestisse tulekut töötas prof. Cathala õppejõuna Praha tshehhi ülikoolis. Prof. Cathala loengu sisu kokku võttes:

Raske on anda määrangut ühe inimesegi vaimuelule, seda raskem on seda teha terve rahva suhtes aastasaja kestel, nagu seda nõuaks loengu teem. Teatud rahva aastasaja vaimu võime mõista, kui tutvuneme rahva selle aastasaja tähtsamate vaimuelu esindajatega. Prantsuse vaimuelu XVII sajandil iseloomustavad suured mõtlejad Pascal, Corneille, Molière, Racine. Nende eelkäijaks oli Descartes, kes ülistas mõistust, kes andis sajandile filosoofilise hinge, kes pani aluse klassitsismile.

Sajandi suurim ja mõtterikkaim mees oli Pascal — müstik ja matemaatik. Ka filosoofias on ta täppis kui matemaatik. L'abîme de Pascal (Pascali kuristik), nii iseloomustatakse ta mõtete sügavust. Corneille — prantsuse tragöödia isa, alusepanija draamakunstile, armastas komplitseeritud väljendusvorme. Talle vastandiks oli Racine: pedagoog, stiili- ja vormi-meister. Molière oli moralist, ta naeruvääristas rumalust. Tema näidendite kangelased jagunevad — ühe ideega inimesteks (mo-

noman) ja kõikteadjateks. Molière otsis täiuslikkust. Ta õpetas, et tarvis püüda mõista ka seda inimest, kes ei mõtle nagu sina. Ta sümpatiseeris liht-rahva lihtsale ideoloogiale.

XVII sajandit hüütakse Louis XIV sajandiks. See väljapaistvate vaimuarmetega monark — revolutsionäär aitas hoogsalt kaasa prantsuse vaimuelu arengule XVII sajandil. Prantsuse XVII sajandi vaimu iseloomustab: julgus, loogikkus ja vaimukus. See sajand mõjutas tugevasti talle järgnevaid. Selle sajandi koolist on Leibnitz, Spinoza, Friedrich II, Napoleon ja palju sellest, mis suurt ja head XVIII sajandil.

Meie sajand, XX sajandi algus, omab palju neid elemente, mis iseloomustavad XVII sajandil Prantsuse vaimuelu. —

J. A.

Tallinna garnisoni ohvitseridevaheline maleturniir.

Ohvitseride Keskkogu juhatus ja Tallinna garnisoni spordikomisjoni kaasabil on teoks saanud esimene garnisoni ohvitseride vaheline maleturniir. Turniir algas 30. jaanuaril Ohvitseride Keskkogu ruumes. Sellest võistlusest 64-ruudulisel lahingväljal võtavad osa: major Reitel ja kpt. Tuvikene — Kaitsevägede staabist; leitnant Tarning — III diviisi staabist, kv. am. Luik — Sõjaprokuratuurist, n.-ltn. Pais — Kv. ühend. õppeasutistest, major Haas, leitnant Braun, leitnant Mihkelson, n.-ltn. Nõmmik ja n.-ltn. Olt — Lennuväe rügemendist, kaptenid Jakobson ja Vingissaar — Sidepataljonist, leitnant Lest — Kalevi pataljonist ja leitnant Rostok — Skouts pataljonist — kokku 14 osavõtjat.

Mängitakse 2 voores nädalas — igal esmaspäeval ja teisipäeval — algusega kell 1800. Kuna vooresi üldse 13, siis kestab turniir ligi kaks kuud.

Auhindu on 6. Auhindade ostmiseks tarvilikkude summade saamise võimalused on õige piiratud, sellepärast iga turniirist osavõtja maksis 1 krooni osavõtmise maksu, misugune raha ka läheb auhindade muretsemiseks.

Vabadusristi kavaleridele!

Tallinna garnisoni Ülem palub Vabadusristi Vendade Ühenduse Tallinna osakonna liikmeid ja kõiki teisi Tallinnas viibivaid Vabadusristi kavalerid austada oma osavõetuga aktust, mis korraldatakse garnisoni kaitseväelastele „Sõdurite Kodu“ ruumides (S. Tartu mnt. nr. 64) 2. veebruaril s. a. kell 0930.

Aktusele on vaba sissepääs kõigile, kes kannavad Vabadusristi.

Turniiri läbiviimisel on maksvad järgmised reeglid:

— Turniiri läbiviimist korraldab turniiri korraldava toimkond, kuhu kuuluvad: peakorraldaja ltn. Tarning — III diviisi staabist, liikmed kapten Jakobson — Sidepataljonist ja kv.-am. Luik Sõjaprokuratuurist ning garnisoni spordikomisjoni poolt valitud kontrollijad liikmed ltn. Arro Lennuväe rügemendist ja ltn. Neumann — Meriväest.

— Mängijate mõtlemise aega kontrollitakse malekelladega. Esimese kahe tunni jooksul peab sooritama 30 käiku ja iga järgmise tunni jooksul 20 käiku. Mõtlemise aja määrast üleminek toob otsekohe kaotuse.

— Igal mänguõhtul täpsalt kell 1800 pannakse korraldava toimkonna poolt malekellad käima. Mängija mitteilmumisel kahe tunni jooksul loetakse sellele partii kaotatuks. Mõlemate poolte puudumisel kaotab valge.

— Kui keegi osavõtjatest määratud õhtul kaaluvatel põhjustel ei saa mängima tulla, siis peab tema sellest hiljemalt sama päeva kella 1200 teatama korraldavale toimkonnale ja oma vastasmängijale. Mängimata jäänud partii peab olema mängitud järgmiseks mängu õhtuks, milles vastased omavahel kokku lepivad ja mängu ajast korraldavale toimkonnale teatavad.

Kui keegi osavõtjatest teenistuse kohuste täitmiseks komandeeritakse väljaspoole Tallinna garnisoni kuni 2 nädalani ehk haiguse tõttu turniirist osa võtta ei saa sama aja jooksul, siis võib tema mängimata partiid hiljem ära mängida, kuid võimalikult nii, et kõik partiid oleks lõpetatud voorude lõpuks. Üle kahe nädala puudujad loetakse turniirist loobunuteks.

— Turniirist loobumise puhul, kui sooritatud 50% ehk rohkem partiidest, loetakse mängimata jäänud partiid loobujale kaotatuteks ja vastastele võidetuteks. Juhtumil, kui partiis: on lõpetatud alla 50%, kustutatakse loobuja tabelist. Loobunule osavõtmise maksu tagasi ei makseta.

— Iga osavõtja peab mängitava partii käigud mängulehele üles kirjutama ja mängu lõpul selle lehe kohe korraldavale toimkonnale üle andma.

— Kell 1200 õhesl katkestatakse mäng. Kui selleks ajaks ei ole jõutud partiid lõpetada, siis käigulolija märgib oma mängulehele kavatsitava käigu ja annab lehe ühes vastase mängulehega kinnises ümbrikus turniiri korraldavale toimkonnale. Ümbriku välisküljele märgitakse:

1. Vastaste nimed, ära tähendades kellel valged ja kellel mustad malendid;
2. äratarvitatud mõtlemise ajad;
3. jätkamiseks määratud mängu koht ja aeg.

Partii jätkamisele mitteilmumine toob kaotuse mõtlemiseks ettenähtud aja möödumisel.

— Enne 30 käiku ei või partiid katkestada, ega kokku leppida viigi peale.

— Võidetud partiid arvestatakse 1 punktiga, viik poole punktiga ja kaotus 0 punktiga.

— Esimesele kohale pretendeerijate võrdse arvu punktide juures määratakse kohad ja auhinnad kahe või lüüri mängitud matshi tulemuse kohaselt, järgnevate auhindade saajatele — matshi järgi kuni ühe võiduni.

— Katkestatud partiide analüüserimine keskkogu ruumes on keelatud.

— Kõiki mõtete lahkuminekuid lahendab turniiri korraldava toimkond, võttes aluseks Bilgner'i „Handbuch des Schachspiels“ X trüki avaldatud mängureegleid.

— Mängureeglite mittetäitmine! on korraldaval toimkonnal õigus lugeda partiisid kaotatuteks ja tarbekorral mängijat turniirist väljaastunuks. Viimase otsuse tegemisel peab poolt hääletama vähemalt kaks kolmandikku korraldava toimkonna koosseisust.

— Ilmudes mängima, peavad turniirist osavõtjad ennast registreerima sellekohases „registreerimis raamatus“. T-g.

Sõjaajaloo uurimis-alalt.

Saksa teaduse ja tehnika korrespondents-lehes

„Forschungen und Fortschritte“

nr. 2. — 10. jaan. 1930. Dr. Otto Haintz artiklis „Gravelotte — St. Privat uuel valgustusel“ toob andmeid nimetatud lahingu uuemast hindest.

Gravelotte — St. Privat lahingut 14. kuni 18. aug. 1870. a. on seni loetud suure tähtsusega, otsustavaks, lahinguks Metz'i raionis, mille järeldusel prantslaste Bazaini armee sunnitud olnud end tõmbama Metz'i kindluste taha ja seega vabastama hulk Saksa vägesid tegevuseks Mac Mahoni armee vastu. Dr. Delbrück'i uurimused, nagu näitab Dr. Otto Haintz, tõendavat ülitäpsalt, et Gravelotte—St. Privat ülisuuri ohvreid nõudev lahing ei olnud miski suur võit, vaid oli täiesti asjata verevalamine. Sakslased oleval võinud mõni päev hiljem saada samaseid tagajärgi väheserevega, või Bazaine oleks vabatahtlikult tõmbunud Metz'i kindlustuste taha. Juba varem ajal oleval ka Saksa sõjaväe ringkondades ettevaatlikult tähendatud, et Saksa vägede juhtimisel Gravelotte — St. Privat

H. Mõistlik'u

mööbli- ja klaasi ärid

TALLINNAS, V. Karja tän. 1 ja
Vanaturg 6.



Soovitab

oma äridest kõiksuguseid

mööbleid ja peegleid

Sõjaväefastete

soodsad maksutingimused.

juures ei olnud „õnnelikk kätt“. Eriti mõtetud olnud Württembergi printsilt Augustilt suurtükiväe ettevalmistuseta ettevõetud kaardiväe rünnakud St. Privat kõrgustikule (bastioonile) ja Steinmetz'i korduvad katsed armee paremal tiival Gravelotte'i juures forsseerida Mançe'i oja.

Käsitamine ja koostöö oli juhtide kätest välja libisenud. Kuningas Wilhelm olevat Moltke nõuande vastaselt visanud pommerlased lahingusse ja hävitanud nad mõttetult.

Kuigi Gravelotte — St-Privat väljadel Saksa väed saavutasid taktikalise võidu, ei olevat olnud sellel võidul Saksamaa suhtes kaugeltki nii suur tähtsus, kui sellele püüti aastakümnete jooksul anda. Siin tulevat seda, seni maksnud ebatõtt seletada mitte niivõrra asjast puuduliku arusaamisega, kui võrra Saksa sõjalise ja poliitilise olukorraga peale suurt võitu sõjas 1870/1871.

—n.

Sport.

Spordist 3. üksiku jal. pataljonis möödunud aastal.

Võrreldes eelmiste aastatega on pataljoni sportlaste pere märksa arvukamaks muutunud ja huvi spordi vastu tõusnud. Möödunud aasta suvel hakati suuremat tähelepanu pöörama kaadri kehalisele arenemisele. Pataljoni ülema korraldusel moodustati kolmeliikmeline spordi komisjon, kelle eesmärgiks on tõsta huvi spordi vastu ja õhutada pataljoni kaadrit ja noori vabale keha arendamise tööle.



Grupp sportlasi 3. üksiku jal. pataljonis 1929. aastal.

12. oktoobril peeti allüksuste vahelised kergejõustiku võistlused pataljoni spordiplatsil. Võistlustest osavõtt oli elav, võistluspinge küllalt pinev ja saavutati keskpäraseid tagajärgi. Kohale tulijaile jagati pataljoni ülema poolt diploome ja parimale kompaniile, milleks osutus 2. kompanii — „FN“ väikekaliibriline spordipüss.

Sügise tulekuga piirduti ruumis sportimisega, milleks kasutatakse Valga poeglaste gümnaasiumi võimlat ja pat. söögisaali.

Spordi komisjonil on sügisese kavas ettenähtud poks, enesekaitse, maadlus, vehklemine, võrk- ja korvpall, suusatamine ja uisutamine.

15. dets. peeti spordikomisjoni korraldusel ohvitseride vahelised ping-pongi võistlused. Võistlus peeti kahe miinuse süsteemis. Võistlustest võttis osa 6 ohvitseri, milline arv oleks võinud suurem olla. Võistlustel näitas head mängu n.-lt. Leeber.

18. dets. peeti spordikomisjoni korraldusel kompaniide vahelised käsipalli võistlused V.P.G. võimlas. Refereeris hra Puustus — asjalikult ja erapooletult. Parimaks meeskonnaks võrkpallis osutus 2. komp. meeskond — koosseisus: n.-lt. Klausen, n.-lt. Kivi, v.a.o. Kirk, v.a.o. Bruus, lt. Kase ja n.a.o. Künnapu.

Samuti tugevamana oli ka korvpallis 2. komp. meeskond — koosseisus: n.-lt. Klausen, n.-lt. Kärstna, lt. Kase, v.a.o. Kirk ja n.a.o. Bruus.

Käsipallist on ka huvitatud noored, kellest on moodustatud pataljoni esitusmeeskond käsipallis. Nimetud meeskond on võistelnud koha-pealsete meeskondadega, kus alati väärikalt ja võitjana esinenud.

Talispordi harrastamisele tahetakse panna aga erilist rõhku, mis aitaks kaasa suuresti Valga talispordi elustamiseks ja propageerimiseks. Nii võib ka 3. üksiku jal. pataljon uude aastasse spordi suhtes paremate lootustega samuda ja kehalise kasvatusse alal esirinnas püsivate väeosade hulka jõuda. K—ko.

1-se jalaväe rügemendi spordivõistlustest.

4. ja 5. detsembril korraldati Hermannil kindluse võimlas omavahelised võimlemise, maadluse, poksi- ja vehklemise võistlused. Osavõtjaid ümber 50-ne kaitsevaelase. Nendest ohvitseri 6, üleajateenijaid 12, ülejäänud olid ajateenijad.

Võimlemise võistlus seisis selles, et iga võistleja pidi sooritama ühe harjutuse kangil, roobaspuul ja sangadega hobusel. Peale selle veel üks vaba number võistleja enese poolt valitud abinõul.

Maadluses ja poksis jagunesid võistlejad 3-e klassi, kergekaal 65,5 kg, keskkaal 75,5 kg, ja üle selle raskekaal. Sarnane jaotus oli tingitud sellest, et võistlejate hulka mitte liiga killustada kaaludega. Hariliku jaotuse järele oleks mõnda kehakaalu ainult 1—2 võistlejat jäänud, mis ainult oleks suurendanud kulu auhindade näol ja konkurents oleks mõnes kaalus hoopis ära jäänud.

Vehklemine esparдонidel ja tääkidel peeti eraldi ohvitseridele ja eraldi üleajateenijatele. Võistlused avas rügemendi ülem kolonel Pulk.

Ruumikas võimla, mis tarviliselt dekoreeritud ja kootud, andis pealtvaatajatele, keda saal puupüsti täis, koduse tunde. Vahelduv, kavakindel võistlusalade ettekandmine muusikahelide saatel hoidis pealtvaatajate meeli kogu aeg kuni lõpuni pingul.

Võimlejalst võiks parimaiks nimetada n.-ltn. Mikkolat ja n. a. o. Jusmanni, kes eriti osavately esinesid raskete jõuküllaste numbritega. Esimesele kohale tuli n.-ltn. Mikkola.

Vehklemises esparidonidega ohvitseridele osutus parimaks n.-ltn. Veltmann, temale järgnes n.-ltn. Väärt.

Vehklemises esparidonidega üleajateenijale allohvitseridele tuli võitjana välja mitmekordne meister v. a. o. Tambek; teise kohaga pidi leppima n. a. o. Tui.

Vehklemises tääckidel ohvitseridest oli nobedam n.-ltn. Hansson, teise kohta omandas ltn. Ausmees.

Allohvitseridest vehklemisel tääckidega pääsis esikohale ilma kaotusteta tänavune kaitsväe meister n. a. o. Tambek. Eriti ägedaks kujunes tema võistlus n. a. o. Panovi ja v. a. o. Kaskiga, kelledest ka loota võib sellel alal tugevamaid mehi. V. a. o. Tambeki võitu siin tuleks panna tema omapärase taktika — passiivse pealetungi ja rohkete pettetorgete arvele. Enamus punkte saavutati just ripostidega. See taktika täagivõitluses vääraks allakriipsutust. Oma tähelepanekute põhjal, nii kaua kui olen tegutsenud kehalise kasvatuse alal, võin konstateerida, et 60—70% võite saavutatakse nimelt selle taktikaga passiivse pealetungiga, 25% lähene pettetorgetele ja ülejäänud oleks juhuslikud.

Seletan seda sellega nimelt, et võitluses tääckidega peavad vastased asuma apaklikus kauguses. Oletame, et üks pooltest teeb torke, kui nüüd vastaspool pole halb pareerija, siis saab torge pea-aegu alati kõrvale löödud ja nobe võitleja ei jää siis enam ootama, sest vastase rind on avatud, kuna tugevasti kõrvale löödud relv jääb tihti hiljaks kaitsmiseks.

Maadlejad olid enamalt jaolt noored. Hulk nendest esimest korda võistlusmatil, mispärast ka hooberda ei saanud tehnikaga, kuid vastupidavust oli seda rohkem. 20-minutilise heitlemise järele tundsid mõned veel endid kaunis värsketena. Kergekaalus saavutas I võidu rms. Kasekänd. Teise kohta — n. a. o. Ernesaks. Keskaalus tuli esimeseks rms. Palm, teiseks rm. Pomm. Raskekaalus oli ägedam matš rms. Kivistiku ja kapral Bergsoni vahel esimese kohta pärast. Vaatamata kpr. Bergsoni suuremale kehakogule tõrjus Kivistik siiski ta teisele kohale.

Oodatavamaks ja huvitavamaks võistluspeo lõpupunktiks oli poks. Kuigi nõõringi astusid hulk algajaid põksuvate südametega ja teadmatusega, kas tullakse sealt veel välja oma terve hamba-komplektiga, kas jätab vastane nina ümbervormimata, või jälle meeldivad talle ainult „sinised“ silmad.

Kuid „pole ükski meister taevast kukkunud“ ja „iga algus on raske“, neid vanusõnu teadsid kõik ja sellepärast astuti agarasti välja ja näidati siiski võrdlemisi häid matše. Roundid lõõdi enamalt jaolt lõpuni, allavandumisi oli üks — kaks, selle eest ka 3 knock-outi.

SISUSTIK:

J. Soots. Tartu rahu 10. aastapäevaks. — Ed. Laaman. Tartu rahu maailmapoliitiline eelmäng. — mp. Kümme aastat Tartu rahust. — A. Traksmann. Riikliku julgeoleku küsimusi. — Latviya uus sõjaminister kindral Martinš Vacietis. — Ed. Kihomäe. Mälestusi Tartu rahu saabumisest. — A. Kasekamp. Kaadri tööpäeva pikkus kaitsväes ja selle lühendamise võimalusi. — Kõrgema Sõjakooli IV põlve lõputöid. — G. Leets. Episoodide Vabadussõjast. — D. Buxhoevden. Gaasitorbikute halvad küljed ja nende kõrvaldamisest. — Sõjakirjandust. — Kaitsväe elu. — Mitmesugust.

Publik elas poksile kogu hingega kaasa. Iga-sugused nõuanded ja ergutushüüded ei tahtnud lõppeda. Isegi kaunis verejäänuline oli pealtvaatajate hulk, seda tunnistasid sellekohased vahele-hüüded, nagu: verd pole näha jne. Ka ses suhtes sai publik rahuldatud, sest on ju vana tõde — kui juba nina ja rusikad kokku põrkavad, siis tuleb esimesel alati kannatada.

Paremateks poksijateks võiks nimetada rm. Algeri ja rm. Uibot.

Kergekaalus omandas esimese kohta n. a. o. Neumann, teise — rm. Erapart. Keskaalus — esimese rm. Alger; teine Ivanov. Raskekaalus — esimene rm. Uibo; teine rm. Ader.

Võistluste lõpul anti rügemendi ülema poolt iga võistlusala kahele paremale auhindu. Võistlusi võiks lugeda kõigiti kordaläinuks nii võistlustest osavõtu, meelelahutuse kui ka korralduste poolest.

O. P.-pp.

Uusi raamatuid kaitsvägede staabi raamatukogus.

15.433. Golkowski, K. Rron towarzyszaca i okopowa. Warszawa, 1929.

15.425. Pilsudski, J. L'Année 1920. Paris, 1929.

15.427. Zaruski, M. Na pokladzie „Iskry“... Warszawa, 1929.

Ambulantsis.



Väeosa arst: „Noor Kaur, kas teie sellise väikese tõvega ka eraelus mu juure tuleks?“

Noor Kaur: „Ei, härra doktor, siis tuleksite minu juure...“

VICTOR THOEN & Co.

Tallinnas, Kenimanni t. 8. Telef. 19-89.

SUURIM VÄIKEKALIIBRILISTE PÜSSIDE JA LASKEMOONA ESINDUS EESTIS.

Meile kuuluvad järgmiste kõige paremate väikekaliibriliste püsside ainuesindused:

„**Achilles**“ — väikekaliibriline püss, missugune on esitanud end kõikjal hea laskevõimelisena, ta on üks uuemaid mudeleid ja erineb vanemaist tüüpest oma — erilise tähelepanu osaliseks saanud — lukustuse, padrunipesast kesta väljatõmbamise ja reguleeritava kukepäästmise tõttu. Püss on täiesti vaba igasugustest valmistamisvigadest ja tal on eriti tugev padrunipesa.

„**Geco**“ — mudel 28 — eelistatum spordipüss Saksamaal.

Püstolitele ja kuulipildujaile soovitame Belgia laskemoonatehaste

ARMES BAYARD, HERSTAL-lez-LIEGE’is,

kõrges headuses pistolipadrunid, süst. Browning, kal. 6,35 ja 7,65 mm ja sõjapadruneid 9 mm, pikad, Bergmanni automaat kuulipildujaile.

Eestis hästi tuntud ja edukalt tarvitatud ning rahvusvahelisel võistlusel esimese auhinna kroonitud väikekaliibriliste püsside spordipadrunite

RHEIN. WESTF. SPRENGSTOFF Akt.-Ges. Nürnberg mark „**R**“

ja

GUSTAV GENSCHOW & Co. Akt.-Ges. Durlach mark „**D**“

ainuesindus.

Likööri ja napsivabrik

TALLINNA VIINAVABRIK

(Revaler Spritfabrik)

ühes parfümeeria ja kosmeetika osakonnaga.
Tallinn, Merepuiestee nr. 15. Kuldauraha Pariisi näitusel.

I ERIALA: Creme de Mandarine, Kümmel, Pomerants, Vene vodka, Brandy jne.
II ERIALA: Eau de Cologne, — Triple, double Eau de Cologne auf fleurs ja hambapasta „SANADONT“ jne.

Kõiksugu napsid, liköörid ja naliivkad on saadaval kõikides suuremates kauplustes ja restoranides ning suurel arvul vabriku laos Merepuiestee nr. 15. Kõnetraat 24-26.

Le Locle Schweiz

Asutatud 1826. a



A-S. H-y Moser & Ko.

Pikk tänav 19

kõnetr. 22-67.

soovitab



rikkalikumas valikus

tasku- ja käeuurisid maailmakuulsast H-y Moser & Cie vabrikust Le Locle Schweiz. Selna-, laua- ja äratuskellasid, kette ja käevõrusid, kuld- ja plaqué. Parimat Rootsi kristalli.

TALLINNA LINNAPANK

TALLINNAS, MUNDI TÄN. Nr. 2

TELEFONID: 19-30, 3-13, AIDAD: 7-48.

TELEGR. ADDRESS: „LINNAPANK“

**Võtab raha hoiule ja maksab hoiu-
summade pealt 8⁰/₀ aastas.**

**Toimetab kõiki pangaoperatsioo-
ne sise- ja välismaal.**

**Võtab kaupu oma aitadesse hoiule
ja annab nende vastu laenusid.**

Kindlam raha hoiukoht.

**JUHATUSE KOOSOLEKUD ON IGAL
ÄRIPÄEVAL KELLA 12 KUNI 1 E. L.**

JUHATUS.

TALLINNA KINNITUSE SELTS

Tallinn, Suur Karja tänav nr. 19.

Eesti Rahvapanga majas. Telef. 681.

**KINDLUSTAB VARANDUSI TULE-
JA TEISTE ÕNNETUSTE VASTU.**

Tallinna Ühispank

Tallinnas, Suur Karja tän. nr. 19

Eesti Rahvapanga majas. Telef. 681.

**Võtab raha hoiule ja maksab
ajakohast protsenti.**

ČEHOSLOVAKI CENTROKOMISE

Emanuel J. Jizba.

TALLINN, ESTONIA PUIESTEE 15 TELEFON 16-99. TELEGR. AADRESS „CENTROKOM“

ČEHOSLOVAKKIA KAUBANDUSE PEAESINDUS EESTIS.

EKSPEDITSIOON JA
TRANSPORT ÜHING

CARL LASSEN

TALLINNAS, VÄIKE KARJA 3.

Telefonid: 7-59, 8-20, 22-10.



OSAKONNAD: TARTUS, Küttri 2.

Telef. 7-65.

VALGAS, Härrade t. 11-13.

Telef. 85.

TELEGRAMMID: CARLASSEN.

TALLINNA

JUUDI ÜHISPANK

Tallinn, Viru tän. 7.

Telefonid: Üldine 20-66.

Juhatus 2-71.

**Soimetab kõiki
pangaoperatsioone**



Pangal on oma
ekspeditsiooni osakond
ja kindlustus agentuur.



M.-T., LAVERNA

Tallinn, Pääsukese tänav 4. Telefon 21-12

alati laos suures valikus
moodsad tulekindlad

teraskassapid.

TARTU PANK

Asutatud 1868. a.

TALLINN — TARTU — VIJANDI — PÕLTSAMAA — PÄRNU — VÕRU —
RAKVERE — VÄNDRA — TARVASTU — NARVA.

AKTIVA

Ärisesis 31. detsembril 1929. a.

PASSIVA

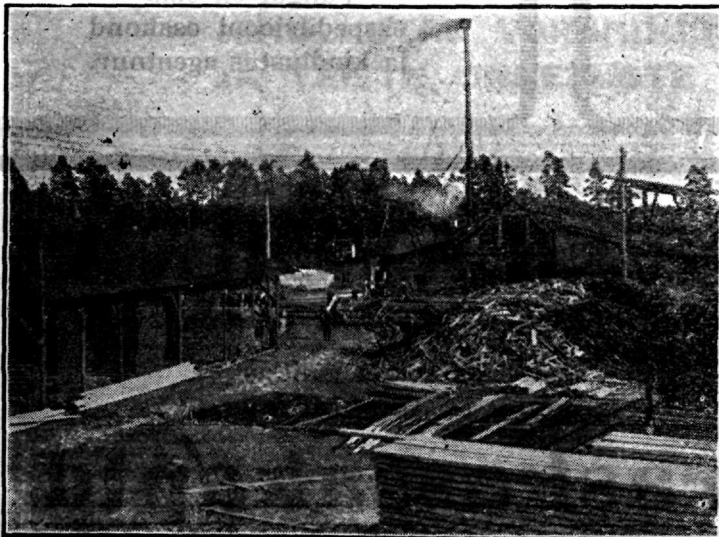
Kassa ja jooksev arve Eesti Pangas	Kr. 331.368.70	Aksiakapital	Kr. 600.000.—
Väljamaa rahad	" 27.502.35	Tähtajal, hoisummad, jooksvad arved ja hoisummad	" 2.570.549.70
Väärtpaberid	" 138.100.73	Korrespondendid Loro	" 89.120.24
Laenu ja diskont. vekslid	" 4.036.124.48	Nostro	" 1.540.016.81
Korrespondendid Loro	" 5.367.80	Väljaantud garantiid	" 373.227.43
Nostro	" 50.956.84	Osakonna arved	" 400.821.42
Garantii laenu debiitorid	" 373.227.43	Vekslite rediskont ja spets. arve Eesti Pangas	" 250.726.17
Osakondade arved	" 410.532.33	Maksukäsud ja aktsepteeritud trattid	" 121.115.18
Kinnis- ja vallasvara	" 605.273.62	Muud passivad	" 188.351.26
Muud aktivad	" 155.473.93		
	<hr/>		<hr/>
	Kr. 6.133.928.21		Kr. 6.133.928.21

Inkasso vekslid ja dokumendid Kr. 713.427.51
Deponeeritud väärtused " 622.305.02

A. OIT ja M. MÄE, metsaäri

Nõmme, Õie tän. 5. Telef. 14. LADU: Pääskülas, Suvila tän. 8. Telef. 27.

SUURIM NÕMME EHTUSMATERJALI TÖÖSTUS JA LADU.



**PALGID, NAELAD,
TAKUD,
AHJUTARBED,
VÄRVID.
LAUAD, LUBI
TSEMENT,
TELLISKIVID,
TÕRV, PAPP.**

Oma tisleritöökoda
valmistab
uksi, aknaid, treppe,
j.n.e j.n.e

L
I
V
O
N
I
A

ÕLU
MÕDU
LIMONAD



*Tehase saadused
tuntud kõrges
headuses!*

*Iga kaitseväelane
nõuab ainult*

Eesti õlut.

TARTUS, KALDA 5/6 TEL. 2-38

Kauba Pank A/s.

Asutatud 1905. a.

TARTUS, Suurturg 12, oma majas. Tel.: 9 ja 209. Kinnitusosakond: 183.

Õhnikapital **3kr. 200.000.-**

Eri- ja tagavarakapitalid „ **139.257.83**

Toimetab kõiki pangaoperatsioone.

KINNITUS A.-S. EESTI LLOYD'I PEAAGENTUUR.

JUHATUS.

Tallinna Majaomanikkude Pank

Harju tän. 29 Avatud iga päev kella 9—2 Tel. 33-11, 33-69

Pank võtab raha hoiule, jooksvale arvele ja tähtaja peale, igasugustes summades ja maksab ajakohast protsenti. Pank diskon- teerib vekslaid, annab laenusid, toimetab **kõiki pangaoperatsioone.**

Rahasaatmine kõikidesse Eesti linnadesse ja rahva- rikkamatesse kohtadesse.

Peale selle toimetatakse pangas majade ja muude varanduste kinnitamist tule, varguse ja muude õnnetuste vastu ja võetakse Majaomanikkude Seltsi liikmeid ja liikmemaksu vastu.

Juhatus.

DISKONTO PANK

A.-S.

*

Tallinn, Pikk 11.
Telef. 34-18, 22-46, 19-79.

*

Toimetab
kõiki pangaoperat-
sioone.

Tallinna Eesti Majandusühisus

Tallinn,
Estonia puiestee 21,
telefon 85.

Abikauplused:

Suur Pärnu mnt. 30. Telef. 21-67.
Suur Tartu mnt. 51. Telef. 9-40.

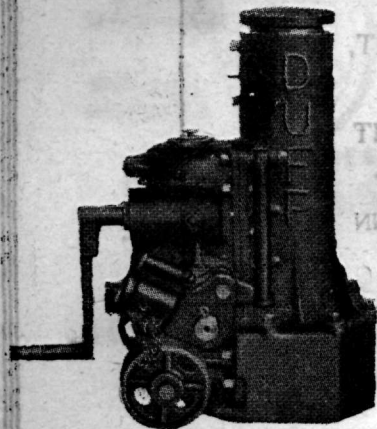
**Teie ostate meist
kõige odavamalt:**

Inglise reetallaterast, rauda, naelu, sepasüsi, tormilater- naid, saage, saeviile, hobuse- riistu, hobusenaelu ja haake, loomakette, malmpadu, pliidi- platesid, praeahjusid jne.

Ins. Mihail Egorov

Tehnika-agentuur kontor.
Tallinn, Kinga t. 10, telef. (2) 25-86.
Telegr. aadress: „Megor“

Sordiraud, teras, traat, torud, plekid.



Metallid :
vask, seatina,
antimon, ing-
lis tina,
alumiinium,
jootmise tina.

Masinaid,
armatuurid
ja mitme-
sugused
tehnilised
materjalid.

**PÕHJA-EESTI
ÜHISPANK**

TALLINN, LAI TÄN. 1
TELEFON 6-02

Võtab raha hoiule

jooksvale arvele, aasta ja kuude
peale, makstes ajakohaseid 0/00

Annab laenusid

ja toimetab kõiki pangaope-
ratsioone.

TALLINNA KREDIIT PANK A-S.

Asutatud 1907 aastal.

TALLINN, SUUR KARJA TÄNAV 23. OMA MAJAS.

NARVA OSAKOND

VESTERVALLI TÄNAV 6. TELEFON 1.

Sealsamas Kinnitus A-S. EESTI LLOYD'i peaagentuur. Äritunnid 9—2 p. l. Telefon 1.

VENNAD ROOSIPUU

NARVAS, SUUR TÄN. 24.

RAAMATUD,
KIRJUTUSMATERJALID,
PABERIKAUBAD,
PEENENAHA KAUBAD,
REISUTARBED JA
ILUASJAD.

GRAMMOFONID JA PLAADID

EESTI- JA VÕORAKEELNE LAENURAAMATUKOGU.

Joh. Linde, Tallinn

METSAMATERJALIDE EKSPORT,
LAEVA OMANIK
LAEVA MAAKLER JA AGENT

TELEGR. AADRESS: LINDE, TALLINN



STERNOL kõige ees!

STERNOL auto-õlisi,
silindri-õlisi,

STERNOL-AMBROLEUM
käigu kasti määret,

STERNOL YELLOW MOTOR GREASE
toores vaseliini

soovitab

Eesti Aktsia Selts **C. SIEGEL**

Auto-osakond, Tallinn, Uus tän. 2. Telef. 33-70.

**Kas tahate saada
iluduskuningannaks?**

Carvitage ainult

**KREEM
FASCINATA**

**LÖHNA ÕLI
FASCINATA**

**PUUDER
FASCINATA**

**EAU DE
COLOGNE
FASCINATA**

SEEP-KREEM

FASCINATA

**Siis on Teil
iluduskuninganna
nimi kindel.**



Söörde

habemeajamis-

tarvete



alale

toob

**kreem
FASCINATA**

*Ta muudab habemeajamise lõbuks.
Hõõrutuna nahasse enne selle seebi-
tamist teeb ta habemetüükad paindu-
vaks kuni juurteni.*

*„Fascinata“ hoiab kokku habeme-
noateri.*



**Meie jahud
kõige paremad!**

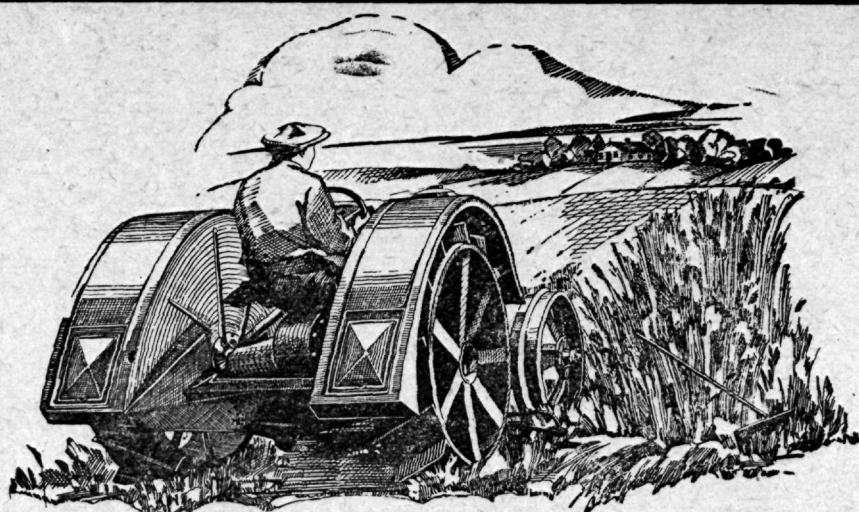
SUURVESKI

J. PUHK & POJAD

TALLINNAS.

KONTORID: Tartus, Narvas, Pärnus, Viljandis, Petseris,
Valgas, Rakveres, Tapal, Nõmmel ja Türil.

HIND 40 SENTI



Uus FORDSON 18-30 h. j.

ROHANE TRAKTOR TEIE MAJANDUSELE! Andke melle Teie aadress teada, meie saadame Teile kohe kataloogi, mille seest Teie leiata kõik lähemad andmed uue FORDSON'i üle.

EESTIMAA PÖLLUMAJANDUSE & TÖÖSTUSE A/S.

ESTAKLAND

RAKVERE, Vaksali 32.

TALLINN, Kloostri 11.

PÄRNU, Munga 2.

BELGIA KAUBANDUSE KONTOR

F. MATHIEU

Belgia peeglid, vitriin-, puhveti-, ornament-, shokk- ja teised spetsiaal
KLAASID.

Maalri- ja kiti-kriit, mererohi, madratsi riie. Shamottkivid ja savi. Palmi õlid, sooda ja seebikivi. Maalri ja tislari liim.

LÕHKEAINED.

Hinnad väljaspool võistlust.

Tallinn, Narva maantee 11-2. Telef. 309-31.

Riga, Avotu îela 31.